

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Katja Kolar

Naslov naloge: Vloga očeta in matere v kmečkih družinah

Kraj: Ljubljana

Leto: 2013

Število strani: 106

Mentorica: doc. dr. Vesna Leskošek

Deskriptorji: družbeni spol, biološki spol, očetovstvo, materinstvo, katoliška cerkev, kmečka družina nekoč in danes, kmečka ženska, otroštvo

Povzetek: V svoji diplomski nalogi sem želela odkriti, kakšna je vloga očetov in mater, ki živijo na kmetijah. V teoretskem delu sem opisala, od kod izvirajo spolne neenakosti, kako se je spreminjalo družinsko življenje ter kakšne so spremembe v očetovstvu in materinstvu in katere so institucije, ki vplivajo na njuno konstrukcijo. Teoretski del zaključujem s pregledom življenja kmečkih družin nekoč in danes. V drugem delu naloge predstavljam izsledke moje raziskave. Vanjo sem poskušala zajeti tako pogled očetov kot mater na njihovo vlogo in na vlogo otroka v njihovem gospodinjstvu. Preverila sem, ali so družinske spremembe (med njimi novo očetovstvo, protektivno otroštvo, bolj enakomerna delitev del) opazne tudi v ruralnih, kmečkih okoljih ali pa ostajajo zgolj v teoriji.

Descriptors: gender, sex, fatherhood, motherhood, Catholic Church, farm family in past and present, farm women, childhood

Abstract: The main aim of the theses was to explore roles of fathers and mothers in rural, countryside environment. In the theoretical part of thesis I described the sources of gender inequality, changes in family live and changes in fatherhood and motherhood. I also described institutions which have impact on constructions of fatherhood and motherhood. Theoretical part is concluded with overview of the life of rural families living on farms. In the second part of thesis I present results of the research. I included opinions and views of fathers and mothers on their roles and on the role of the child in their household. I also explored, if family changes (among them new fatherhood, protective childhood, more equal distribution of work) can also be recognised in rural, farm environments or are they only seen in theory.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

Vloga očeta in matere v kmečkih družinah

Mentorica: doc. dr. Vesna Leskošek

Katja Kolar

Ljubljana, 2013

Zahvala

Želela bi se zahvaliti mentorici, doc. dr. Vesni Leskošek, ki mi je s svojimi strokovnimi komentarji in smernicami pomagala pripeljati nalogo do konca.

Prav tako se želim zahvaliti prijateljicam, Meliti, Mateji, Maši in mnogim drugim, ki ste me ves čas podpirale in tako nosite znaten delež pri mojem uspehu.

Hvala tudi mamici, atiju in staremu atu – brez vaše podpore mi ne bi uspelo.

Iskrena hvala Mateju, za tvojo ljubezen, podporo in neomajno zaupanje vame.

Hvala tudi vsem ostalim, ki ste mi tako ali drugače stali ob strani.

Predgovor

Živimo v času sprememb. Spremembe se dogajajo tako na globalni in družbeni ravni, kot tudi na ravni posameznikov. Spreminjajo se norme in vrednote, ki so bile stoletja zakoreninjene v družbeni mentaliteti in so postale pravzaprav dogme, v katere nihče ne dvomi. Od industrijske revolucije dalje se je začela spreminjati tudi družina, spremembe pa trajajo še danes, ko se idealizirana nuklearna družina umika množici drugih življenjskih skupnosti, ki niso nujno slabe, so pa drugačne in kot take sprožajo mnogo dvomov, kritik in postajajo polje raznih ideoloških argumentacij. Nekako pa se zdi, da sta materinstvo in očetovstvo ostala na mestu. V medijih se še vedno prikazuje mati kot tista, ki je nenadomestljiva skrbnica otroka in ki ji je skrb in nega nemočnega malčka njena prioriteta in življenjsko poslanstvo. Bolj kot materinstvo se spreminja očetovstvo, a so raziskave pokazale, da so te spremembe bolj prisotne v mislih in željah predvsem žensk, kot pa so dejansko realizirane v vsakdanjem življenju.

Z ozirom, da je večina družboslovnih raziskav opravljena v urbanih okoljih me je zanimalo predvsem to, kako pa so te spremembe, če sploh so, vidne med kmečkim prebivalstvom, kjer naj bi bila miselnost še vedno v večji meri tradicionalna. A dejstvo je, da podeželje ni več strogo izolirano od urbanih okolišev. Spremembe se dogajajo tudi tam, čeprav morda počasneje kot v mestu. Ravno s tem namenom, da osvetlim spremembe, ki so se in se še vedno dogajajo tudi na podeželju, je nastala ta diplomska naloga. Zanimalo me je, v kolikšni meri se starševstvo in otroštvo danes razlikujeta od nekoč in kje so bistvene razlike in podobnosti ter tudi, kakšna je vloga mater in očetov v odnosu do družinskega dela in vzgoje otrok.

KAZALO

1	Teoretski uvod.....	6
1.1	Spol.....	6
1.1.1	Biološki in družbeni spol.....	6
1.1.2	Izvor neenakosti med spoloma.....	7
1.1.3	Binarna delitev med spoloma.....	8
1.1.4	Socializacija v spolne vloge.....	10
1.2	Družinsko življenje nekoč in danes.....	10
1.2.1	Družinsko življenje pred in po industrializaciji.....	10
1.2.2	Družinsko življenje v postmoderni.....	12
1.3	Materinstvo.....	13
1.3.1	Spremembe v konceptu materinstva.....	13
1.3.2	Mit o materinstvu.....	14
1.3.3	Zakaj so slabe matere slabše od slabih očetov?.....	16
1.4	Očetovstvo.....	17
1.4.1	Očetovstvo v moderni.....	17
1.4.2	Novo očetovstvo.....	18
1.4.3	Ovire na poti k aktivnejšemu očetovstvu.....	20
1.5	Institucije, ki vplivajo na konstrukcijo očetovstva in materinstva.....	22
1.5.1	Katoliška cerkev.....	22
1.5.2	Politična ureditev - socializem.....	24
1.5.3	Mediji.....	26
1.6	Kmečka družina nekoč in danes.....	28
1.6.1	Oprelitev pojma kmečka družina.....	28
1.6.2	Položaj kmečkih družin danes.....	30
1.6.3	Delitev dela nekoč.....	30
1.6.4	Delitev del danes.....	33
1.7	Vloga očeta, matere in otroka v kmečkih gospodarstvih nekoč.....	35
1.7.1	Odnos med možem in ženo.....	35
1.7.1.1	Poroka.....	35
1.7.1.2	Vloga ženske.....	36
1.7.1.3	Vloga moškega.....	37
1.7.2	Nosečnost in porod.....	38
1.7.2.1	Nosečnost in tabuji.....	38
1.7.2.2	Porod in obred vpeljevanja.....	39
1.7.3	Odnos do otrok.....	40
1.7.3.1	Pridnost.....	41
1.7.3.2	Je bil odnos do otrok res fatalističen?.....	42
1.7.3.3	Otroci kot delovna sila.....	43
2	Problem.....	46
3	Metodologija.....	47
3.1	Vrsta raziskave in spremenljivke.....	47
3.2	Merski instrument in vir podatkov.....	47
3.3	Populacija in vzorčenje.....	47
3.4	Zbiranje podatkov.....	48
3.5	Obdelava in analiza podatkov.....	48
3.5.1	Primer kodiranja.....	48

3.5.2	Primer združevanja sorodnih pojmov	50
3.5.3	Primer definiranja pojmov	52
4	Rezultati	54
4.1	Starševstvo na podeželju nekoč in danes	54
4.2	Pogled in počutje v starševski vlogi	55
4.3	Delitev družinskega dela in »novo očetovstvo« na podeželju	55
4.4	Vloga otroka, igra, delo	56
4.5	Spomini na nosečnost in porod; poporodne stiske	57
4.6	Koriščenje očetovskega dopusta	57
4.7	Pridobivanje informacij o pravicah, ki izhajajo iz zavarovanja za starševsko varstvo ter delo s krajšim delovnim časom	58
4.8	Poskusna teorija	58
5	Razprava	62
6	Sklepi	64
7	Predlogi	65
7.1	Za raziskavo	65
7.2	Za problematiko	65
7.3	Za socialno delo	66
8	Uporabljena literatura	67
9	Priloge	70
9.1	Vodilo za intervju	70
9.2	Transkript intervjujev	71
9.3	Kvalitativna analiza	79
10	Povzetek	106

1 Teoretski uvod

1.1 Spol

1.1.1 Biološki in družbeni spol

Mnogi sociologi uporabljajo za izhodišče svojih analiz glede spolov razliko med biološkim (ang. sex) in družbenim spolom (ang. gender). Začetnik takšnega ločevanja je tudi psihoanalitik Rober Stoller, ki pravi, da je mogoče veliko "večino populacije jasno kategorizirati kot moške ali ženske glede na njihove fizične značilnosti", kot so zunanje in notranje genitalije, spolne žleze, razna hormonalna stanja ter druge sekundarne spolne značilnosti (Haralambos, Holborn 2005: 589). Južnič se strinja s tem, ko pravi, da se dimorfizem kaže tako v primarnih spolnih znakih, kot tudi v sekundarnih spolnih značilnostih, ki so vidne v vidnih in nevidnih spolnih znakih, anatomskih posebnostih ter razlikah v telesni konstituciji (Južnič 1998: 133).

Družbeni spol označuje predvsem psihološke in emocionalne značilnosti posameznika, zajema tudi vedenje, prepričanja, vrednote, seksualno usmerjenost in spolno identiteto. Kultura vpliva na to, kako percipiramo družbeni spol zaradi vseh pravil, ki zadevajo vedenje posameznika. V povezavi z družbenim spolom se poraja vprašanje moškosti in ženskosti. Po drugi strani pa biološki spol predstavlja telesne, anatomske razlike med spoloma in ima dve oz. je imel le dve možnosti: moški ali ženska (Švab 2002: 203, po Prijon 2012: 9). Ta binarni sistem delitve spolov pa ni tako univerzalen kot se zdi, zato ne govorimo več zgolj o "spolni dihtonomiji", ki jo predstavljata moški in ženska, temveč o "spolnem kontinuumu" (Klebs et al. v Zadnik in Mulej, 2006: 225, po Prijon 2012: 10), kamor uvrščamo tudi hermafrodite, k nejasnosti pripomorejo tudi biseksualci in transeksualci, s pojavom operacij za spremembo spola pa je postala sporna tudi biološka delitev spola (Hays-Gilpin, Whitley 2000: 9).

Leskošek pravi podobno, ko citira Scotta (1988: 2, v Leskošek 2002: 7), da je spol »družbena organizacija biološke razlike, ki ne temelji na naravnih razlikah med moškimi in ženskami, temveč na vednosti o pomenu teh razlik.¹

---

¹ Butler (2001: 19) trdi nasprotno, saj meni, da je nesmiselno, »da bi družbeni spol definirali kot kulturno interpretacijo biološkega, saj je sam biološki spol kategorija, ki jo obeležata družbeni spol.« Družbeni spol torej označuje tudi sam proizvodni aparat, ki vzpostavlja biološka spola.

Navadno se na naš biološki spol veže tudi družbeni spol, vendar vedno ni tako. Stoller opozarja, da sta biološkemu spolu ženska in moški ustrežna termina za družbeni spol ženskost in moškost, pri čemer pa sta lahko ta dva tudi neodvisna od biološkega spola osebe, kar pomeni, da ni nujno, da obstaja povezava med biti ženskega spola in biti ženska (Haralambos, Holborn 2005: 589). Spolne vloge tako niso biološko in družbeno določene, temveč so psihološki in družbeni konstrukt, ravno zato ni biološki spol tisti, ki določa moškost ali ženskost, saj sta ta dva pojma le družbeni konstrukt, ki služi določenemu namenu (Levant 1996: 259.260, po Prijon 2012: 13), predvsem ohranjanju patriarhalno usmerjene družbe in ohranjanju tradicionalnih vlog.

1.1.2 Izvor neenakosti med spoloma

Znanstvene interpretacije o izvorih ženske podrejenosti, so povezane s teorijo moški-lovec. Po tej teoriji naj bi bil lov ključen za preživetje človeških prednikov v prazgodovini, ženske pa naj bi bile odvisne od njihovega ulova, ki so ga moški delili med ženske in otroke. Domnevalo se je, da so bile ženske zaradi rojstev in skrbi za otroke manj gibljive in zato vezane na notranjost svojih bivališč. Zaradi tega naj ne bi razvile lastnosti, kot so agresivnost, sposobnost načrtovanja in kooperacije itd. Danes naj bi bilo jasno, da takšna delitev dela ni bila dejanska. Nabiranje hrane je bilo primarno za preživetje v vseh lovsko nabiralniških skupnostih. Znano je, da so tudi ženske lovile predvsem male živali, bile so udeleženske lova in ribolova, ravno tako pa so moški nabirali užitne rastline. Ostre delitve na moška in ženska dela ni bilo. Razdeljevanje hrane je potekalo po skupnostnem principu, kar je omogočalo, da so določeni člani skupnosti ostali v naselju in prevzeli skrb za otroke in ostarele. Ženske torej niso bile odvisne in na bivališča vezana bitja (Zaviršek 1994: 34-35).²

Elizabeth Badinter je v svoji knjigi *Materinska ljubezen* postavila tezo, da je delitev dela med spoloma na lov in nabiralništvo bistvena značilnost človeške vrste, ki si jo ne delimo z nobeno

---

² Pomembno je opozoriti, da tudi v pogledih na življenje v prazgodovini, prevladuje androcentristični pogled. Večina arheologov v preteklosti je bilo moških in ravno ti so izvajali raziskave, ki pa so bile stereotipizirane, pisane skozi moške oči. Le te nam ne glede na časovni ali kulturni kontekst ponujajo en in isti imaginarij moških, žensk in spolne asimetrije, kjer moški nadvlada, ženska pa je podrejena. Moški so skozi zgodovino upodobljeni kot aktivnejši, pomembnejši in odgovornejši za obstanek in zaščito skupine. Ženske pa se predstavljajo kot zaprte v domačo sfero, omejene z vlogami mater in žena. Tako napisane moške študije izpostavljajo prispevke moških in hkrati minimalizirajo prispevke žensk, ki so prikazane kot izvajalke omejenega števila gospodinjstkih opravil. Prav tako so opisi moških opravil natančnejši, prikazani so kot aktivnejši, njihov delež je povečan. Stereotipi o spolih se prikažejo tudi skozi jezik; za ženske se npr. uporabljajo pasivne, medtem ko se za moške uporabljajo aktivne glagolske oblike (Hays-Gilpin, Whitley 2000: 62-73).

drugo vrsto živali, niti s primati, a da ta delitev ne pomeni podreditve oz. odvisnosti enega spola od drugega, temveč gre za komplementarnost, saj so tako živalski kot rastlinski proteini nujni za človeško prehrano. Paleolitske upodobitve in materialni ostanki nam ne dajejo podlage, da bi domnevali, da je obstajalo hierarhično razmerje med spoloma, niti patriarhat niti matriarhat (Kavar-Vidmar 1989: 344-345). Tezo E. Badinter potrjuje tudi Ann Oakley, ki kot primer navaja pigmejsko pleme Mbuti iz Konga, kjer nimajo togih pravil o delitvi dela. En spol ne zaničuje dejavnosti drugega, niti ga ne sramoti ali smatra za manjvrednega. Ravno tako nista ostro ločeni vlogi matere in očeta; ženske niso same odgovorne za vzgojo otrok. Ločnice med domačim delom in ekonomsko produktivnim delom ni mogoče potegniti, saj sta tako "delo" kot "dom" vključena v njihovo kulturo življenja. Ekonomska in družbena struktura v tradicionalnih družbah ne omogočata razlikovanja med produktivnim delom opravljenim v javnosti, in hišnim delom, ki je opravljeno doma (Oakley 2000: 23-25).

Glede na omenjeno, se zdi bolj verjetno, da lahko izvor patriarhata iščemo v obdobju prvih bojev med plemeni in klani, ki so si na tak način zagotavljali zadostne količine hrane. Bojevali so se tako moški kot ženske, a so ugotovili, da je skupina gibljivejša, če v njej ni nosečnic, otrok in starih ljudi. Na tak način so ženske začele ostajati v taborih, bojevanje pa je dobivalo prestižnejše mesto kot rojevanje, nega in pripravljanje hrane (Zaviršek 1994: 35).

Tudi znanost je tista, ki pripomore k vzpostavljanju in ohranjanju tradicionalnih razmerij med spoloma in je pogosto uporabljena za »dokazovanje inferiornosti žensk« -takšni sta na primer sociobiologija in evgenika (Leskošek 2002: 35). Skupno vsem teorijam in raziskovanjem pa je, da podpirajo spolne delitve, in so vedno naravnana na iskanje razlik med moškimi in ženskami. Ostale raziskave, ki podob o spolnih razlikah ne podpirajo, so spregledane (Leskošek 2002: 426).

1.1.3 Binarna delitev med spoloma

Razmerja med spoloma so skozi zgodovino, predvsem pa v obdobju moderne, opisana na podlagi binarnih delitev, kjer sta si dva pola vedno v nasprotju. Kristan (2005: 39) pravi, da se koncepti moškosti in ženskosti med spoloma definirajo opozicijsko, kjer je moški univerzalna

kategorija, ženska pa bitje, ki od te kategorije odstopa. Takšne opozicije so moški-ženska, duh-telo, narava-kultura, javno-zasebno in druge.³

Nekateri avtorji, med njimi je tudi Victor J. Seidler, pravijo, da so ideje o moškosti povezane z vzponom razsvetljenske miselnosti in prepričanj, ki so se v zahodni Evropi razvila v 17. in 18. stoletju. Takrat so razum postavili nasproti naravi. Menili so, da so ženske bolj čustvene, da niso sposobne biti racionalne, v nasprotju z moškimi, ki so jim pripisovali razum. Zaradi tega je ženskam pripadel podrejen položaj, saj razum vedno prevlada nad naravo. Siedler pravi, da je povezava moški – razum, ženska – čustva škodljiva, saj povezovanje moških z razumom prispeva k vzpostavljanju in vzdrževanju patriarhalnega razmerja (Haralambos, Holborn 2005: 651-652).

Delitev družbe na zasebno in javno pa ima izvor že v antičnih časih. Skrb za ohranitev posameznika je pripadla moškemu, skrb za ohranitev vrste pa ženski, kar se je zdelo naravno in začrtano v naravi sami. Dualizem se ponovno aktualizira v poznem 18. in zgodnjem 19. stoletju z nastankom meščanske družine, ko poklicno in zasebno življenje ponovno postaneta ločeni sferi. Družina postane del zasebnosti, vloga matere in gospodinje pa se pod vplivom znanosti in meščanskega diskurza ideološko povzdigne (Vezovnik 2008: 131-132). Tudi razmišljanje o kmečki družini, kot pravi Barbič (2005: 270-271) moramo umestiti v odnos med javnim in zasebnim. Družina kot taka je imela od nekdanj lastnosti javne inštitucije, medtem ko so odnosi v njej ostajali v domeni zasebnega. Ravno tako je nevidna ostajala tudi kmečka ženska.

Menim, da vse te strukture, ki ženski pripisujejo en pol, moškemu pa drugega, prispevajo znaten delež k ohranjanju patriarhalne ideologije in služijo kot pojasnilo, opravičilo za to, da tradicionalne strukture dela in družinskega življenja ostajajo enake oz. podobne kot nekoč.

---

³ Ideološka konceptualizacija materinstva tudi danes temelji na dualističnem načinu razmišljanja, ki ima temelje v zahodni filozofski tradiciji. Tudi materinstvo je opredeljeno z binarnimi opozicijami, kot so moški-ženska, duh-telo, narava-kultura, razum-čustva, javno-privatno in druge, ki pa delujejo tako, da en pol izključuje drugega (Nakano Glenn et al. 1994, 3, po Švab 2002: 97).

1.1.4 Socializacija v spolne vloge

Oakley se opira na ugotovitve Ruth Hartley, ko nam prikaže štiri glavne načine, preko katerih v procesu socializacije pridobimo spolne vloge. Prvi način je manipulacija, kjer mati posveča več pozornosti dekličinem videzu, obleki, frizuri ... Drugi in tretji način, kjer se kažejo razlike v vzgoji med deklicami in dečki, sta preko usmerjanja k različnim igračam in aktivnostim ... Deklice se tako usmerja k igri z gospodinjskimi pripomočki in punčkami (in tako posredno k gospodinjskim opravilom), medtem ko se dečke usmerja k igri s kockami, puškami, ki spodbujajo praktično in agresivno vedenje. Socializacija pa poteka tudi preko verbalnega apeliranja, ki vodi do tega, da otroci posnemajo vedenje odraslih istega spola ter se z njimi identificirajo (Haralambos, Holborn 2005: 597).

Govor matere se spreminja glede na to, kakšnega otroka je spol, posreduje pa nedvoumna sporočila, kaj lahko delajo punčke in kaj fantki. Pogosto se deklicam kupuje punčke in miniaturne gospodinjske pripomočke, dečkom pa vlake in robote. Posledica tega je, da ima otrok že pri treh letih povsem nespremenljiv občutek za to, ali je fantek ali punčka (Kitzinger 1994: 22-23).

”Tako se otrokom že v najnežnejši dobi vcepi zavest o razliki med spoloma v taki obliki, da mora postati dekle malodušno, da ji mora upasti pogum za borbo, ki jo čaka v življenju, dečku pa privzgojiti mnenje o lastni nadvrednosti ter mu vsaditi v nežno srce prezir do drugega spola, prezir, ki včasih mine le za kratko dobo, ko združi oba žarek prve ljubezni, ki pa je pozneje glavna ovira njune sreče na poti skozi življenje” (Vode 1999: 83).

1.2 Družinsko življenje nekoč in danes

1.2.1 Družinsko življenje pred in po industrializaciji

Oakley (2000) opisuje, da je bilo v času pred industrijsko revolucijo povsem samoumevno, da je bila ženska vedno tudi produktivna delavka in ne zgolj gospodinja in vzgojiteljica. Ravno tako oče ni bil zgolj delavec, temveč je zaradi dela doma ali blizu doma sodeloval v družini in ni bil ločen od svojih otrok. Gospodinjstva kot ločene dejavnosti ni bilo; skrb za hrano je bila skupna. Ženska je opravljala tudi produktivno delo, a je bilo to usklajeno z njenimi dolžnostmi do doma in otrok. Pomembno je, da ženska ni bila izolirana od javnega dogajanja,

temveč je v njem aktivno sodelovala, s čimer si je zagotavljala tudi svojo ekonomsko samostojnost (Oakley 2000: 57). Avtorici Tilly in Scott (v Milharič Hladnik 1995: 27), pravita, da je bil način produkcije v predindustrijski družbi družinski, sodelovali pa so vsi člani družine. Način produkcije je torej omogočal, da so bile poročene ženske tako matere kot delavke.

S procesom industrializacije pa se začne delo ločevati od družinskega življenja. Ženska je tako postala nezaposlena in ekonomsko odvisna gospodinja, medtem ko je bil moški edini prejemnik plačila in je s svojim delom vzdrževal družino. Raslo je prepričanje, da je "edino pravo mesto za žensko njen dom," hkrati s tem pa je rasel tudi strah moških, da izgubijo položaj, ki so ga z industrializacijo pridobili.⁴ Pojavili so se argumenti, zakaj naj bi se ženska držala zgolj vloge gospodinje. Delo so obsodili iz moralnih razlogov, škodilo naj bi telesnemu zdravju, zaradi dela ženska zanemarja dom in družino, končno pa tudi zato, ker je delo v nasprotju z "naravno" delitvijo dela med spoloma (Oakley 2000: 57). Zanimivo, da omenjeno ni nikoli veljalo za kmečke ženske, ki so, kadar ni bilo druge delovne sile, same opravljale tudi najtežja fizična dela, tudi v nosečnosti. To delo ni bilo nikoli obsojano, še več, bilo je celo pričakovano.

Z industrializacijo so se možnosti poročenih žensk za zaposlitev zmanjšale iz dveh razlogov. Prvič, ločitev kraja dela in doma so ženskam z gospodinjskimi in materinskimi obveznostmi oteževali zaposlitev, ter drugič, šele takrat se je pojavilo poudarjanje reprodukcije kot izključno ženske funkcije ter materinstva, kot edine ženske vloge (Milharič Hladnik 1995: 35-36).

Pomembno se mi zdi poudariti, da zgoraj omenjeno velja predvsem za meščanske družine v zahodni Evropi. Družine na Slovenskem, ki so bile pretežno kmečke, so ponekod še globoko v 20. stoletje obdržale enoten kraj dela in družinskega življenja. Tako moški kot ženske so delali na kmetijah, njihov vsakdan pa je bil preplet dela in družinskega udejstvovanja. Ženske so torej opravljale tako vlogo delavke, kot vlogo matere in gospodinje. Ana Barbič (2005: 271) pravi, da je šele razvoj industrije po drugi svetovni vojni povzročil migracije s podeželja v mesto. Šele takrat se je začelo ločevati delo moškega v plačani zaposlitvi od dela žensk, ki

---

⁴ Vode (1999: 123) pravi, da so se pomisleki o ženski sposobnosti pričeli šele takrat, ko je ženska začela zasedati tudi boljše plačane službe.

so navadno, kot se je pokazalo tudi v moji raziskavi, ostale doma ter skrbele za gospodinjstvo in otroke, hkrati pa prevzemale znaten delež skrbi za kmetijo.

V tradicionalnem življenju moderne družine je bilo običajno, da so se »sinhrono izmenjevala obdobja zgodnjega otroštva, izobraževanja, vstopa v delo in oblikovanja družine.« Za vsako od teh obdobj so veljala pravila, ki so bila obvezujoča za celotno generacijo, kar je v življenje vnašalo tudi določeno varnost in stabilnost, saj je posameznik vnaprej vedel, s kakšnimi težavami se bo srečeval. Vse to je omogočalo načrtovanje prihodnosti (Ule, Kuhar 2003: 19). Tega danes ni več.

1.2.2 Družinsko življenje v postmoderni

Predstavniki konzervativne ideologije so pogosto zazrti nazaj v preteklost, ko bi naj bile družine boljše, stabilnejše, družinsko življenje pa bolj solidarno, čeprav nam razne študije odkrivajo, da družinsko življenje v preteklosti ni bilo nič bolj stabilno in statično. Gre bolj za neko mitsko konstrukcijo, ki pripomore k temu, da se lažje uveljavljajo politične ter nazorske zahteve (Rener et al. 2006: 20). Goody (2003: 223) poimenuje tako idealizirano družino »čokolinasta družina«, ki pa je, glede na izsledke proučevanja družine v zgodnji moderni, zgolj mit.

Družine in družinske oblike se spreminjajo. Na to temo je mnogo literature, opravljenih je mnogo raziskav, sama pa želim na tem mestu zgolj grobo orisati spremembe, ki so se v družinskem življenju v obdobju po koncu moderne oz. v t. i. postmoderni. Ena izmed najbolj očitnih sprememb je ta, da smo priča spreminjanju »ideologije moderne nuklearne družine«. Patriarh je izgubil svojo moč, sprememba pa se odraža v predpostavki, da so družinski člani bolj enakopravni. Družina je bila in ostaja pomembna ideološka institucija. Družina je postala kompleksen koncept več različnih oblik, a kljub temu lahko še vedno pogosto naletimo na mit o nuklearni družini (Ule, Kuhar 2003: 75), ki naj bi edina zagotavljala optimalen razvoj otrok ter stabilizacijo staršev.

Družinski poteki se pluralizirajo. Opažamo spremembe v maritalnem vedenju, ki postaja vse bolj spremenljivo, narašča število reorganiziranih družin, pluralizirajo se prehodi med posameznimi obdobji v družinskem poteku. Tako se podaljšuje obdobje mladosti, krajša se obdobje aktivnega starševstva, v splošnem pa postaja družinski potek vse bolj nedoločljiv (Švab et al. 2006: 64-65). Tema je obširna, zato se pri njej ne bom posebej ustavljala, želim le

nakazati, da je naša družba postala družba sprememb, ki pa niso nujno slabe. Ena bolj in druga manj, sta se spremenili tudi vlogi očeta in matere v družinah, kar v naslednjem delu podrobneje opisujem. Posebno besedo bi bilo na tem mestu potrebno posvetiti tudi otroštvu, ki se v današnjih dneh bistveno razlikuje od preteklih. Tudi otroštvo je zgolj konstrukt, pravi Švab (2001: 134-135), ki variira v času in prostoru. V postmoderni pa se je intenzivirala pozornost do blaginje otrok, kar lahko označimo s pojmom protektivnega otroštva. Ule in Kuhar (2003: 57) pravita, da se ljudje danes ne odločajo več za otroke, ker bi imeli od njih materialne prednosti in koristi. V ospredje stopajo predvsem emotivni motivi za starševstvo, kar pa menim, je v nasprotju s kmečkimi družinami preteklega in predpreteklega stoletja.

1.3 Materinstvo

1.3.1 Spremembe v konceptu materinstva

Kljub spremembam v družinskem življenju, ki so se zgodile v postmoderni, je materinstvo ostalo najmanj spremenjeno in je še vedno tipično moderno. Dojema se kot ključni dejavnik ustvarjanja družine, s tem pa je »tudi najbolj privlačno polje ideoloških argumentacij« (Švab 2001: 95). Vsebinski materinstva in gospodinjstva se v 20. ter 21. stoletju močno razlikujeta od prejšnjih obdobj, saj zahtevata veliko več časa in truda zaradi vedno novih zahtev, izhajajoč iz znanstvenih spoznanj, novega pojmovanja otroštva in družine ter pričakovanj držav (Žnidaršič-Žagar 2005: 103, po Prijon 2012: 41).

Ideologija materinstva nam danes sporoča, da je materinstvo univerzalno v vseh obdobjih in kulturah, ravno zato, ker ima svoje temelje v človeški biologiji. Dejstvo pa je, da je materinstvo, kot ga razumemo danes, v evropskem prostoru relativno novo. Socialna zgodovina nas uči, da je materinska vloga najbolj povezana z oblikovanjem predstav o otroštvu, z upadanjem smrtnosti otrok in z zmanjšano rodnostjo (Švab 2001: 98-103).

Čeprav je materinstvo razumljeno kot ključna družinska vloga, pa danes po drugi strani ni več »ekskluzivna ženska identiteta«, niti prioriteta med odločitvami v življenjskem poteku. Ideologija obveznega materinstva izgublja na pomenu, vedno več žensk pa se ne odloča več za materinstvo (Švab et al. 2006: 73-74). Avtorice nadalje opozarjajo, da gre verjetno pri materinstvu bolj kot za odklanjanje te vloge, za spremembo prioritete v življenju. Materinstvo se odlaša na kasnejša leta, tudi zaradi medsebojno pogojenih pojavov kot so daljše obdobje

šolanja, podaljševanje mladosti, težak vstop na trg delovne sile in drugih. Omenjeno reproduktivno vedenje je postalo družbena norma, a so družbeni pogoji v postmoderni le navidezno ustvarili iluzijo individualne izbire.

1.3.2 Mit o materinstvu

Ann Oakley v svojem delu *Gospodinja* (2000) pravi, da je v patriarhalni družbi močno ukoreninjen mit o materinstvu, saj je materinstvo, v primerjavi z vlogama žene in gospodinje, najmanj spremenljivo. Položaj ženske v družini temelji na materinstvu, ker pa je materinstvo nenadomestljivo, ženska v paketu sprejme še vlogo gospodinje, ki tako postane trajna.

Mit o materinstvu vsebuje tri trditve. Pravi, da otrok potrebuje mater, da mati potrebuje otroka ter da je materinstvo največji dosežek v življenju ženske, ki jo kot tako šele zares potrdi. Pri postavljanju mita o materinstvu ima veliko vlogo psihoanaliza, ki trdi, da je materinstvo ključno za psihoseksualni razvoj žensk. V povezavi z mitom o materinstvu deluje tako, da poveže ženske z otroki in jih drži na enem mestu, v zavetju doma v prepričanju, da je materinstvo nekaj, kar jih izpopolnjuje, a se ne zavedajo, kot pravi Oakley, da s tem izpolnjujejo nekaj, kar je v prid njihovi (patriarhalno usmerjeni) kulturi in ne njim samim. Ženska, ki materinstvo zavrača, je označena kot neženska, saj hkrati z materinstvom zavrača tudi ženskost. Če pa ima otroke, a skrb za njih preloži na ramena drugega, to prinese stigmatizacijo in označi žensko za deviantno (Oakley 2000: 200-203).

Zaviršek (1994: 25-26) pravi, da je dejstvo, da ženska lahko ima otroka, pomembno za definiranje lastne samopodobe in pa tudi za to, kakšna sporočila bo prejemale iz zunanjega sveta. Družbena pričakovanja so usmerjena v spodbujanje rojstev, zato so tiste ženske, ki otrok nimajo, stigmatizirane, označene kot nenavadne. Avtorica pravi, da je »za patriarhalno ideologijo sprejemljivejša ženska, ki sama skrbi za otroke, kot tista, ki je brez njih.«

Oakley zavrača tudi trditve, da ženska potrebuje svojega otroka in pravi, da materinskega gona ni, saj zanj ni bioloških dokazov. Vez med materjo in otrokom je predvsem čustvena, zato simbioza med njima potemtakem ne izvira iz poroda in nosečnosti. Dokaz za to so ženske, ki otroka posvojijo in zanj vzorno skrbijo, čeprav med njima ni biološke povezave. Željo po materinstvu vpelje kultura, kjer ženska živi, ravno tako pa jo tudi nauči zmožnosti postati mati (Oakley 2000: 213-215).

Talcot Parsons pravi, da je vloga ženske v družini ekspresivna, kar pomeni, da ženska ustvarja v družini topel in varen prostor, ki zagotavlja tudi čustveno podporo. Vse to pripomore k učinkoviti socializaciji otrok ter k stabilizaciji odraslih osebnosti. Parsons meni, da sta ravno nosečnost ter dojenje tista, ki med materjo in otrokom vzpostavita primaren odnos, moški pa je iz te biološke funkcije izvzet ter se mora zato specializirati v instrumentalni smeri (Oakley 2000: 192-193).

Trditev, da otrok potrebuje mater vsebuje tri domneve: otrok potrebuje svojo biološko mater, njeno skrb potrebuje bolj kot skrb drugih, zanj pa je potrebno skrbeti zgolj v kontekstu dveh oseb. Če ti pogoji niso zadovoljeni, to škodi otrokovemu duševnemu in čustvenemu razvoju.

Tudi Angela Vode, katere miselnost je bila za prvo tretjino 20. stoletja napredna, se, ko pride do razmerij med otrokom in starši, drži konzervativnih misli. Pravi, da je ravno mati tista, ki ustvarja prvo in najpomembnejšo vez med otrokom in zunanjim svetom, ki usmerja otrokov odnos do okolice in skupnosti, to pa je za otroka odločilnega pomena. Od tega je namreč odvisno, kako se bo otrok znašel v življenju (Vode 1999: 80), ter nadalje, da je »toplota materine ljubezni neobhodna potreba za otrokovo duševno rast« (Vode 2000: 157). »Če bi bil odnos mati-otrok res naraven in ne družben, potem bi moral biti definiran z živalskim instinktom in ne z ljubeznijo« (Oliver 1997: 4, Švab 2001: 96).

Psihologi uspešno dokazujejo, da sta pri materini skrbi bistvena toplina in ljubezen, ki pa ju lahko da vsak, ki skrbi za otroka. Žmuc-Tomori (1989:66-67) navaja znanstvene raziskave, ki so ovrgle hipotezo, da so očetje pri temeljni negi manj učinkoviti kot matere. Razlika v pristopu do otroka ni biološka, temveč vedenjska in se producira skozi mnoge sociokulturne dejavnike. Oakley citira Margaret Mead: »To je nova in pretanjena oblika antifeminizma, s katero poskušajo moški – ko se delajo, da povečujejo pomembnost materinstva – ženske še močnejše privezati na otroke ...« (Oakley 2000: 224). Avtorica pravi, da gre pri mitu za to, da krepí domestifikacijo žensk, da je »politično orožje«, ki drži ženske na mestu, hkrati pa je to tudi metoda, s katero se poskušajo moški izogniti očetovski odgovornosti. Funkcija tega mita, kot tudi vseh ostalih, ni simbolna ali pojasnjevalna, temveč potrjuje tradicionalne vzorce vedenja ter podpira obstoječi družbeni red. Oakley pravi, da miti veljajo za svete – ljudje o njih ne dvomijo in jih zato prenašajo naprej. Tako miti postanejo dejstvo.

Materinstvo ostaja tako normativna kot tudi prisilna identitetna matrika vseh odraslih žensk v vseh kulturah in družbah, ne glede na razlike med njimi. Enačenje ženskosti in materinstva ostaja trdno in je, kot rečeno, kulturno univerzalno, enačenje moškosti z očetovstvom pa postaja vse bolj šibko (Rener 2008: 31).

1.3.3 Zakaj so slabe matere slabše od slabih očetov?

A. Komter (1987, v Zavrl 1999: 140) pravi, da se materinstvo in očetovstvo razlikujeta predvsem po seznamu pravic in dolžnosti. Materinstvo določa precej točno določenih dolžnosti, medtem ko se na očete nanaša predvsem pravica do uživanja. Družbeni pritisk, biti dober starš, je torej v večji smeri usmerjen na matere kot na očete. Materinstvo se je po besedah avtorice »profesionaliziralo«, nanaša se na spisek pedagoških in psiholoških kvalitet, katere naj bi dobra mati morala imeti. Nevarnost, da ti pri starševstvu spodleti, je torej večja pri materah kot pri očetih, čeprav se pojavljajo tudi standardi za dobro očetovstvo, a so ti manj določljivi in manj strožji, kot tisti za matere.

Kitzinger (1994: 3) piše, da je ženska pod ogromnim pritiskom, da bi bila kot mater popolna. V ta namen prebira knjige ter se izobražuje, da bi bil otrok »samozavestno, čustveno uravnovešeno, visoko inteligentno, ustvarjalno, dobro socializirano človeško bitje, ki bo lahko docela upravičilo svoj obstoj na svetu.«

Matere se pogosto nagovarja, da je njihova primarna naloga poskrbeti za dobrobit otroka, ki naj bi bila odvisna zgolj od nje. Teža odgovornosti in strah pred neuspehom sta tako v večji meri prisotna pri materah kot pri očetih, saj je njihova vloga še vedno smatrana kot obrobna. Menim, da se družbeni pritisk na ženske, kot na dobre matere prične pravzaprav že pred spočetjem otroka, okrepi pa se v obdobju nosečnosti. Že takrat je bodoča mati deležna mnogih navodil in usmeril, kaj in kako početi, kako se gibati, kaj jesti, kakšno glasbo poslušati ... Že v tem obdobju se ji naloži spisek obveznosti, ki jih je potrebno izpolniti, da bo novorojenček zdrav in zadovoljen, medtem ko se pritisk na očete, a še vedno v mnogo manjši meri, začne izvajati kasneje.

Tako menita tudi Daniels in Weingarten (1988, v Zavrl 1999: 33) ki pravita, da tako moški kot ženska postaneta starša v biološkem smislu ob rojstvu otroka, a da se za matere pričakuje, v nasprotju z očeti, da pričnejo starševsko funkcijo izpolnjevati takoj. Zato je logično

razumeti zgornjo tezo, saj je mati, če ji spodleti, v katerem od teh segmentov, takoj označena kot slaba mati, kar pa za očete ne velja.

1.4 Očetovstvo

Očetovstvo je v zadnjem desetletju med aktualnejšimi temami v družboslovni literaturi, hkrati pa je tema, ki pušča največ ambivalentnih odgovorov ter nejasnosti. Ambivalenca gre vse od odkrivanja novega očetovstva, ki je vpleten v različne segmente družinskega življenja, pa vse do tega, da je novi oče le mit, ki je daleč od realnosti, saj je večina družinskega in domačega dela še vedno v domeni žensk (Švab 2001: 115).

“V sodobnem očetovstvu sta prisotni dve govorici: Govorica o “krizi očetovstva”, ki se opira na podatke o tem, da je v zahodnem svetu vse več moških, ki niso ali ne želijo biti očetje, in veliko takih, ki iz očetovstva izstopijo po razvezah zakonske zveze, na drugi strani pa govorica o nastajajočih “novih očetih”, ki so pripravljene očetovati na načine, podobne materinjenju” (Rener 2008: 24).

1.4.1 Očetovstvo v moderni

Zahodna predstava očetovstva je nastala razmeroma pozno. Avtoriteta družinskih očetov je narasla v obdobju renesanse in reformacije, kar nekateri predpisujejo rojstvu trgovskega kapitalizma, ki je imel temelje v domači produkciji, ter vlogi protestantizma, ki je obudil patriarhalno ideologijo stare zaveze (Thurer 1994, v Rener 2008: 25).

Kot že omenjeno, je imela industrijska revolucija, vpliv tako na materinstvo kot tudi na očetovstvo, ki je očete iz domačega gospodarstva potegnila v tovarne in javnost. Očetovstvo je postalo stvar preteklosti. Nova nacionalna država je politizirala materinstvo in marginalizirala očetovstvo, k čemur je prispeval tudi industrijski kapitalizem. Najprej se je podoba očeta kot preskrbovalca družine oblikovala v meščanskih srednjih slojih, med plemstvom in nižjimi sloji pa se je predmoderna vloga gospodarja obdržala dlje časa. Postopoma se je oblikovala podoba očeta kot oddaljenega, figurativnega in včasih dobesednega tujca svojim otrokom (Rener 2008: 25-26). Kot že omenjeno, to ni veljalo za očete v kmečkih družinah na Slovenskem, vse do druge svetovne vojne. Očetovska figura je bila močno prisotna v vsakdanjem življenju otrok, saj je delo omogočalo, da je bil moški vsakodnevno vključen v družinsko življenje.

Alenka Švab (2001: 11) pravi, da sta moško identiteto označevali dve značilnosti: moški v nasprotju z ženskami niso bili razumljeni kot spolna bitja, v družini pa so predstavljali nevprašljivo avtoriteto. V 19. stoletju je bila družbena podoba moškega oblikovana preko pozicioniranja v javno sfero. Njegova vloga je bila osredotočena na materialno skrb za družino ter na reprezentacijo družine v javnosti. Jesper Jull (2011: 9) takšne očete imenuje "odsotni očetje", saj so bili v mnogih generacijah kot patriarhi osamljeni na čelu družinske strukture. V svojem domu so prevzeli vodilno in odločilno vlogo, a so bili hkrati nevidni in čustveno nedosegljivi v svoji neprisotnosti.⁵

V času okoli prve svetovne vojne pa se je v zahodnih družbah pojavilo vprašanje, ali ni šla razgradnja patriarhalnosti že predaleč, saj so bili moški brez družinskih obveznosti videti kot grožnja sami sebi, kot tudi zahodni civilizaciji. Kot pravi moški je začel veljati tisti, ki je vedel, kdaj je primeren čas, da se posveti družinskim obveznostim. Tako je nastala podoba nove moderne družine: moški preskrbovalec, ženska gospodinja. Ideal dobrega družinskega očeta je postal družbena norma za moške vseh razredov (Rener 2008: 25-28).

1.4.2 Novo očetovstvo

"Novo očetovstvo razumemo kot del procesa pluralizacije moškosti, predvsem v kontekstu postmoderne obrata v pomenu in načinih legitimizacije očetovstva" (Švab 2001: 123). Z govorom o novem očetovstvu se navadno razume večja "vpletenost očetov v družinsko življenje" in skrb za otroke. Tematike, ki so najpogosteje analizirane, so delitev družinskega dela med spoloma, sodelovanje moškega v družini, usklajevanje dela in družine, vpletenost očetov v nego, skrb in igro z otroki, v vzgojo in drugo (Rener 2008: 35).⁶

---

⁵ Švab problematizira pojem odsotnosti očeta iz družinske strukture. Pravi, da je bila v času konstruiranja moderne družine prisotnost očeta razumljena kot zavezanost k materialni preskrbi družine, kar pa z današnje perspektive implicira njegovo neprisotnost v zasebni sferi. Prisotnost očeta je bila torej v moderni definirana drugače, kot v postmoderni, kjer se prisotnost očeta razume kot fizična prisotnost pri negi in skrbi za otroke (2001: 132).

⁶ Čeprav je fenomen novega očetovstva navadno analiziran preko vpletenosti v družinsko življenje, pa je legitimizirana tudi očetova neprisotnost. Postmoderna je predvsem skozi pluralizacijo družinskih oblik (predvsem enostarševskih družin) legitimirala možnost očetove neprisotnosti. Pri novem očetovstvu gre torej za dva nasprotujoča si modela očetovstva: model vpletenega in odsotnega očeta; skupni imenovalec obeh modelov je materinstvo, kot obvezna in zavezujoča skrb za otroke. Bistvo novega očetovstva je torej tudi to, da je njegova neprisotnost v družini dovoljena (Švab 2001: 132).

Kot že rečeno, se aktivno očetovstvo najpogosteje opredeljuje z očetovo vpletenostjo v družinsko delo ter skrb za otroke. Pogosto se interpretira kot posledica družbenih sprememb, ki so prinesle množično zaposlovanje žensk. Dejstvo pa je, da so spremembe, ki se dogajajo v zasebni sferi počasnejše od tistih, ki se dogajajo v javni, kar A. Hochschild označi kot "zavlačevalna revolucija" (Rener 2008: 41), saj je vpletenost očetov v vzgojo počasen proces.

Empirični podatki (po Wetherell 1995: 222, v Rener 2008: 41) govorijo o štirih tipih očetov. To so "nezainteresirani očetje (ki ne preživijo dosti časa doma), tradicionalni očetje (ki preživijo več časa doma, a je njihov družinski aranžma omejen na igro z otroki), dobri očetje (ki so pripravljene negovati in skrbeti za otroke in pripravljene pomagati partnerkam) in netradicionalni očetje (ki si družinsko delo enakopravno delijo s partnerkami)."

Rener pravi, da sta v Sloveniji identificirana predvsem dva modela očetovstva: prvi je tradicionalni oz. komplementarni model, kjer so očetje le redko vpleteni v skrb za otroke in druga družinska opravila, če pa so, pa opravljajo tradicionalno moška dela; drugi model pa je podporni, kjer je udeležba očetov večja, delo je bolj porazdeljeno, a se skrb za otroke in družinsko delo še vedno smatrata kot žensko delo. Udeležba očetov je tu mišljena predvsem kot podpora partnerki ⁷ (Rener 2008: 41). Tudi Švab (2001: 131) navaja, da se prakse novega očetovstva omejujejo na pomoč preobremenjenim ženskam. Očetovstvo se za razliko od materinstva realizira predvsem v vidnih aktivnostih, a daje vtis, kot da je zgolj dopolnitev glavne vloge – materinstva. A kljub temu, lahko priznamo, da se očetovstvo spreminja. »Današnji očetje so v primerjavi s svojimi očeti dejansko aktivnejši očetje,« čeprav se zdi, da so spremembe najbolj zaznavne na ravni vrednot, stališč, percepcij aktivnega očetovstva, materinstva itd. (Rener et al 2006: 75).

Collier (v Wright, Jagger 1999: 49, v Švab 2001: 129-130) ugotavlja, da se pred moške postavlja vrsta kontradiktornih zahtev: "da hkrati preskrbujejo in negujejo, da so hkrati aktivni starši in materialni preskrbovalci". Očetje se sedaj srečujejo z dilemo, kako očetovati.

---

⁷ Navajam še nekaj praks starševanja in opravljanja domačega dela, ki izhajajo iz raziskave o novem očetovstvu (Rener et al., 2008): moški opravljajo prijetnejša in manj rutinska opravila (pogovori, igra, branje) ter dela, ki so manj časovno vezana oz. so bolj fleksibilna, medtem ko ženske opravijo več neposredne skrbi (negovanje, hranjenje ...). Moška udeležba je v primerjavi z žensko bolj opcijska, lahko izbirajo situacije in delo, ki ga bodo opravili.

Dečki v nasprotju z deklicami v otroštvu niso deležni socializacije v prakso očetovanja, zato se moški od svojih partnerk razlikujejo v tem, da teh aktivnosti niso večji.

Williams (2008, v Renner 2008) pravi, da je občutek za materialno preskrbo še vedno močno prisoten v percepcijah moških ter da ni videti, da bi identifikacija moških s kariero slabela na račun večje identifikacije z aktivnim očetovstvom. Zato je bolj na mestu govoriti o soobstoju ter prepletanju tradicionalnega modela očetovstva in sodobnega očetovstva. Nataša Zavrl (1999: 139) pravi, da gre nedvomno za spremembe v smeri večje vpletenosti v družinsko življenje, a da njihov obseg še zdaleč ne doseže zelenega ideala. Citira Komter, ki pravi, da so razprave o novem očetovstvu v nesorazmerju z dejanskim obsegom praks v vsakdanjem življenju.

Tradicionalna podoba moške vloge v družini torej še naprej vpliva na oblikovanje starševskega stila, a spolni vlogi moškega in ženske postajata vse bolj prilagodljivi. To nam daje upanje, da meja med ženskim in moškim stereotipom izgublja na svoji ostrini (Zavrl 1999: 64).

1.4.3 Ovire na poti k aktivnejšemu očetovstvu

V tem delu nameravam kratko opisati nekaj ovir, ki stojijo na poti k še bolj aktivnejšemu očetovstvu. Vemo, da se novo očetovstvo idealizira in da v določenih točkah obstaja bolj v teoriji kot v praksi. Kaj botruje temu?

Menim, da je prva in morda najpomembnejša ovira v miselnosti očetov. Zavrl (1999: 80) pravi, da očetje sami pogosto menijo, da so v primerjavi z materami za starševsko vlogo »relativno neprimerni«. Svojo vlogo večkrat definirajo kot hranilce družine in kot »nadomestne skrbnike« otrok, ko je mati odsotna. Zato menim, da se morajo pričeti rušiti tabuji o primernosti ali neprimernosti vsakega od staršev ter da je potrebno začeti dialog v smeri, ki bo obema spoloma prinesel večjo samozavest in samozaupanje v njegovo starševsko vlogo.

Druga pomembna ovira je tradicionalna delitev vlog moškega in ženske v družinah, kjer so odraščali očetje in matere današnje generacije. Tako moški kot ženske so prevzeli določen način mišljenja, ki je od moških zahteval in jim dopovedoval, da je nega otrok stvar matere ter

da so matere naravno primernejše za vzgojo in nego otrok. Rener (2008: 35) pravi, da tradicionalne strukture (kot so spolna delitev dela, oče kot materialni preskrbovalec družine ...) še niso izgubile moči in so celo močno persistentne ter predstavljajo oviro na poti k aktivnemu očetovstvu (Rener 2008: 35).

Žmuc-Tomori (1989: 59-60) pravi, da si številne matere še vedno tradicionalno zamišljajo družino, ter v skladu s tem pojmujejo tudi svojo materinsko vlogo. Zato marsikatera mati meni, »da je v družini dejaven oče znamenje njene vzgojne pomanjkljivosti in opozorilo, da je kot vzgojiteljica odpovedala.« Druga stvar, kjer lahko mati zavira vključevanje očeta, pa je v njeni osebnosti. Mnogo mater meni, da nihče ne bo znal z otrokom ravnati tako dobro in pravilno kot ona, zato sama prevzame vso skrb in nego za otroka, s čimer ustvarja začarani krog otrokove odvisnosti od matere ter lastne preobremenjenosti. Kranichfeld (1988, v McKenry in Price 1994: 25) pravi, da se ženske težko odpovejo svojim materinskim odgovornostim zato, ker jih njihov položaj v družini postavlja v središče družinske skupnosti in jim daje nekaj moči. Švab (et al. 2006: 79) pa pravi, da je problem tudi v kulturnem imaginariju, ki smatra materinsko vlogo kot nenadomestljivo, zato aktivnejše očetovanje ni toliko problem moških, kot je to problem kulture. Goode (1982, v McKenry in Price 1994: 25) meni, da moški iz svojega obrobne položaja prejema preveč ugodnosti, da bi se jim bili pripravljene odpovedati zgolj iz poštenja in altruizma, pa čeprav na prošnjo njihovih partnerk.

Švab (et al. 2006: 79) nas opozarja na naslednjo oviro, ki je značilnost slovenskega kulturnega prostora. Gre za močne in razvite družinske in sorodniške mreže, ki vstopajo v skrb za otroke in družinsko delo, a »na račun manjše vključenosti moških.«

Kot zadnji problem pa vidim zakonsko ureditev. Očetje v Sloveniji so na podlagi Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih upravičeni do 90 dni očetovskega dopusta, kjer mora oče 15 dni izkoristiti do otrokovega šestega meseca, ostalih 75 pa do otrokovega tretjega leta starosti. Pri tem je pomembno poudariti, da ima oče za 75 dni očetovskega dopusta plačane zgolj prispevke za socialno varnost, pa še te le od minimalne plače. To postavlja očete v zapostavljen položaj, če upoštevamo še tradicionalno ideologijo o hranilcu družine, zaradi katere mnogo moških danes, tudi če si lahko finančno privoščijo, tega dopusta ne izkoristijo. Humer (et al. 2008: 119-120) pravi, da očetje v prvem delu očetovskega dopusta aktivno sodelujejo v podpori partnerki pri njej in varstvu otrok, medtem ko po tem obdobju sledi

»zdrs v asimetrično delitev družinskega dela.« Avtorice nadalje opozarjajo, da je 15 dni očetovskega dopusta premalo, da bi se lahko začele spreminjati tradicionalne strukture dela v družini. Želim pa opozoriti, kar je razvidno tudi iz moje raziskave, da očetje, ki so zaposleni na kmetiji, nimajo realnih možnosti za izkoristek očetovskega dopusta, saj so vezani na delo na kmetiji, ki ne more čakati.

Na tem mestu bi lahko govorili tudi o širši zaposlitveni politiki, ki še vedno stigmatizira odsotnost očetov iz službe zaradi nege bolnega otroka, lahko bi širše razpravljali o prevladujočem kulturnem imaginariju in naši kulturni tradiciji. Problematika je vsekakor zelo široka in zahteva širšo poglobitev.

1.5 Institucije, ki vplivajo na konstrukcijo očetovstva in materinstva

1.5.1 Katoliška cerkev

Kot že omenjeno, je ena izmed temeljnih delitev med moškimi in ženskami tudi delitev na um in telo. Po Leskošek (2002: 45-46) naj bi imela veliko vlogo pri tem katoliška cerkev, ki je ženskam pripisovala srce, moškim pa razum. S svojim monopolom nad literaturo, ki je bil izključen in stoletja trajajoč, je ženske prepričevala o njihovi telesnosti. Najpomembnejša skrb ženske je bila tako skrb za dom in materinstvo, pobožnost, ponižnost in dolžnost do moža in boga. Kršitve so bile kaznovane, strah pred kaznijo pa se je največkrat kazal v podreditvi, včasih pa tudi v uporabi.

Cerkev je željo žensk po izobraževanju obrnila v svoj prid. Edina literatura, ki je bila dostopna je bila verska, ki pa ponujala identifikacijske modele, ki so vsebovali tri sprejemljive statuse žensk: device, vdove ter zakonske žene oz. matere. Bili so konceptualizirani tako, da jih je bilo nemogoče doseči, zato so delovali kot močno disciplinsko orodje, saj je bil strah pred grehom in kaznijo močan. Ker druga literatura ni bila dostopna (če pa je bila, je bila ženskam zaradi vezanosti na dom nedosegljiva), »so bili ponujeni ideali in kazni referenčni okviri za vsakdanje življenje» (Leskošek 2002: 40) Najboljši vzor, po katerem naj se ženske zgledujejo, predstavlja »blažena Devica Marija, božja mati,» njeno absolutno nasprotje pa je Eva, »poželjiva grešnica» (Jogan 1986: 21-23).

Spisek področij, na katerih je katoliška cerkev omejevala aktivnost žensk, je dolg. Segajo vse od omejitev izobraževanja, saj znanja, ki jih posredujejo v šolah, ženske za vzgojo otrok ne potrebujejo, dejansko pa gre za strah, da bi izobražena ženska obrnila "hrbet veri in domu." (Leskošek 2002: 42), do omejitve telovadbe, ker naj bi izničila žensko naravo, do prepovedi dela v javnosti. Prepovedano jim je bilo razpolaganje s svojim telesom, splav je bil prepovedan, saj ga je katoliška cerkev razumela kot odklanjanje materinstva in umor. Bile so obsojene na trpljenje v zakonu (saj je trpljenje temelj krščanstva), na prenašanje fizičnega nasilja, ločitev pa ni bila mogoča (ločitev ni rešitev, rešitev je "odpoved in trpljenje"). Menim pa, da so vse te prepovedi postavljene predvsem v strahu katoliške cerkve, saj bi svobodna volja žensk, njihovo razpolaganje s telesi, ogrozilo Cerkev kot institucijo. Konec koncev so bile ravno ženske razumljene kot »kot producentke božjega ljudstva« ker »brez rojevanja, nege in vzgoje ne bi bilo mogoče nikakršno občestvo« (Jogan 2005: 597).

Glede na povedano preseneča, zakaj je še vedno večina pripadnikov katoliške cerkve ženskega spola. Leskošek (2002: 165) povzema članek iz Slovenke (leto 1919), v katerem pisec pravi, da žensko »vodita nadnaravni sili pravičnosti in ljubezni, katerih nosilka je krščanska vera,« medtem ko Vode (2000: 107) meni, da so ženske bolj množično sledile krščanskim naukom zato, ker je obljubljalo enakopravnost, katere ženske v času rasti krščanske vere, niso bile deležne. Maca Jogan pa v svojem članku Katoliška cerkev in diskriminacija žensk (2005) meni, da večja kot je potreba po ohranjanju neenakosti, večja je potreba nosilcev moči, da poskuša razne neenakosti odpraviti na duhovni ravni tudi s pomočjo religijskih razlag in delovanja cerkve. Skozi stoletja je bila cerkev edini priznani javni prostor za ženske, hkrati pa tudi mesto njihovega duhovnega in moralnega oblikovanja in nadzorovanja. Tako je prav cerkev zadovoljevala individualno potrebo po druženju in stikih, hkrati pa oblikovala njihove vzorce življenja, prek razglasanja moralnih dejanj in vplivov na občutek slabe vesti, za katero je zadoščala že grešna misel, kaj šele dejanje. A kljub temu je bila cerkev za čas obreda kraj sprostitev in osvoboditve od vsakodnevnega dela, ki je ženski dala »primeren odmerek« zdravila, ki je osmišljalo njeno pokorščino.

Katoliški pisci so materinstvo prikazovali kot temeljno poslanstvo ženske, ki da je njen prvi poklic, dolžnost ter nedeljivi del njene narave, hkrati pa je bilo kot legalno označeno zgolj materinstvo v zakonu. Vse druge oblike materinstva, kot npr. nezakonsko materinstvo, so bile zaničevane (Leskošek 2002: 268). Trpeče matere so opomin na žensko grešnost, ki izhaja že iz izvirnega greha, zato je materinstvo vedno opisovano kot mučeništvo, kot teža, ki jo je pač

potrebno prenesti, da lahko vstopimo v večnost (Leskošek 2002: 424). L. Accati (2001: 9) pravi, da je ideja, da moški ve bolje od ženske, kaj je materinstvo, »eden temeljnih konceptov krščansko-katoliške teologije.«

Struktura stare hebrejske družine se je preko judovske kulture prenesla na krščanstvo in »pustila pomembno sled v strukturi družine.« Hebrejska družina je bila tipično patriarhalna, kjer je imel oče vso oblast, prepuščene so mu bile vse ključne odločitve, od članov družine pa je zahteval popolno pokorščino. Očeta se je enačilo z Bogom. Pokorščina je temeljila na strahu, in če se Boga oz. očeta dovolj bojiš, si varen ter bogato poplačan (Žmuc-Tomori 1989: 41). Takšen način razmišljanja je skozi tisočletji ravno katoliška cerkev vcepljala v miselnost ljudi in s tem ohranjala patriarhalno ureditev in svoj položaj.

Leskošek (2002: 268) nas napelje na misel, da je bila torej zakonska zveza regulativ ženske narave in materinstva. V drugem članku (2002: 427) avtorica nadaljuje, da je le jedrna družina lahko tista, ki osmisli življenje žensk, saj je prisotnost moža kot nosilca razuma tista, ki ji pomaga pri njenem »učlovečenju«. A dejstvo je, da je ravno jedrna družina nujno potrebna za delovanje Cerkev, saj se v njej najlažje ohranjajo jasno in tradicionalno dodeljene vloge, preko katerih Cerkev izvaja razne strategije, ki vplivajo na življenje ljudi, hkrati pa ohranja svoj »notranji ustroj«.

1.5.2 Politična ureditev - socializem

»V času po drugi svetovni vojni je zavzemanje za žensko enakopravnost postalo sestavni del prizadevanj za varstvo človekovih pravic v vseh razvitih državah, ženske pravice pa so našle svoje mesto tudi v programih mednarodnih organizacij.« (Jeraj 2005: 9) Socialistično gibanje je bilo prvo politično gibanje, ki je enakopravnost žensk povzdignilo na programsko raven, a socialistična ideologija je spregledala civilizacijske temelje, iz katerih izhaja razlikovanje po spolu. Spodbujeno zaposlovanje žensk je povzročilo, da je bil status gospodinje vrednoten nižje od statusa delavke, zato je bil delež zaposlenosti žensk v primerjavi z drugimi državami z drugačnimi sistemi bistveno višji (Cigale 1992: 42-43).

Čeprav je bila ženski zagotovljena enakopravnost, pa je bil pogled na njeno vlogo različen. Nasprotniki komunizma so zagovarjali »biološke posebnosti« ženske, zaradi katerih ima posebno vlogo v družini. Skupna točka zagovornikov tradicionalistov ter komunistov je, da

obravnavajo materinstvo kot najpomembnejšo dolžnost ženske. Prvi so se zavzemali za nezaposleno žensko, ki doma skrbi za blagor otrok in moža, medtem ko je bil komunistični ideal zaposlena ter politično dejavna mati. Idealna ženska je na delovnem mestu izpolnjevala gospodarski načrt države, hkrati pa rodila in vzgojila čim več novih državljanov. Tito je materinstvo proglasil za družbeno koristno delo, ki je ravno tako pomembno kot tisto v tovarni (Jeraj 2005: 123-126).

Nina Vodopivec (2001: 71) pravi, da sta bila v teoriji spola izenačena, a sta bila koncepta državljana in državljanke različna. Dobra državljanka je bila delavka in mati, medtem ko dober državljan ni postal delavec in dober oče.

Na prvem mestu v življenju ženske je bilo torej še vedno materinstvo, čeprav mu je delo tesno sledilo. Vzgoja otrok je bila zelo pomembna, vloga ženske kot prve otrokove vzgojiteljice pa poudarjena, saj so se preko vzgoje najlažje prenašale vrednote socializma in komunizma. Jeraj pravi (2005: 132), da se je sicer pogosteje govorilo o starševski ali družinski vzgoji, a je prevladovalo mnenje, da je mati tista, ki vzpostavi prvi stik z otrokom ter je najpomembnejša za njegov nadaljnji razvoj. Vodopivec (2001: 75) piše, da so ženske živele z občutkom krivde. Poleg pozivanja žensk k delu se je poudarjala tudi njena nenadomestljivost pri skrbi in vzgoji otrok, zato so bile mnoge ženske razdvojene med delom in domom.

Lenin je dejal: "Menze, jaslice, otroški vrtci ..., to so primeri tistih enostavnih sredstev, ki lahko dejansko osvobodijo žensko."⁸ Cigale (1992: 42) pravi, da je bilo ponavljanje takšnih parol dostikrat dobronamerno, a da je vsebovalo patriarhalni miselni vzorec, po katerem je vzgoja predvsem žensko delo, "osvoboditev" pa pomeni predvsem "svobodo" od gospodinjskega dela.

Vse do poznih 80. let preteklega stoletja se je pojavljalo vprašanje, kaj naj očetje v družini sploh počnejo. "Posledica socialistične potrebe po oddaljevanju od tradicionalnega arhetipa očeta se ni kazala v na novo izumljenem očetovstvu, temveč predvsem v odsotnosti diskurzov o očetovstvu." Vloga očeta je bila tako rekoč nična, ker so očetovsko vlogo prevzele institucije, javni servisi in neformalna združenja. Očetje tudi v porodnišnicah niso bili zaželeni (Vezovnik 2008: 128-137). Mati je bila tista, ki je nosila v družini ključno vlogo.

---

⁸ Otrok se je moral čim prej začeti vključevati v formalne in neformalne oblike vrstniških skupnosti, ki so bile v domeni javnega, in so otroka tudi vpeljale v sfero javnega življenja (Vezovnik 2008: 137)

Jeraj (2005: 133) piše, da je bilo sodelovanje moškega pri vzgoji otrok zaželeno, če pa je bil odsoten, pa tudi ni bil deležen posebne graje, saj je bila konec koncev le mati tista, ki ima prirojen materinski čut.

Ravno zaradi tega materinskega čuta pa so bile ženske dolžne prevzeti tudi vlogo socialnih mater, kjer naj bi ob individualnem materinstvu obstajalo tudi družbeno oz. socialno materinstvo. Ženska je bila dolžna poskrbeti tudi za sirote in zapuščene otroke, ki so bili potrebni pomoči (Jeraj 2005: 175). Konec 60. let se je arhetip socialistične matere začel počasi razblinjati. Materi ni bilo več treba rojevati za državo, njena vloga pa je vse bolj postajala "dominij zasebnosti" (Vezovnik 2008: 143).

Vloga ženske v socializmu je bila tako rekoč superiorna. Bila naj bi socialno čuteča, lojalna socialistični oblasti, izobražena in zaposlena, politično dejavna ter odgovorna do materinstva, hkrati pa je bila enakopravna partnerica v zakonski zvezi (Jeraj 2005: 137). Katja Mihurko Poniž (2009: 52) pravi, da se je dvojna obremenitev žensk z zaposlitvijo in domačim delom pokazala kot neprijeten stranski produkt emancipacije, a da je bila želja po finančni neodvisnosti prevelika, da bi temu nasprotovali.

1.5.3 Mediji

»Sodobna mama ni samo mama. O, ne. Njeni otroci niso le čisti, zdravi in siti. V svoji mami imajo kuharico, voznico, učiteljico, veterinarico, psihologinjo in svetovalko z vseh življenjskih področij, vključno z vedeževanjem. Današnja mama ni nikoli utrujena, naveličana ali jezna, njeno stanovanje ni nikoli razmetano, kosilo nikoli zažgano. Seveda takšna super mama hodi tudi v službo, kjer gradi zavidanja vredno kariero. Kljub temu ji podnevi nikoli ne zmanjka časa za otroke, dom in moža. Zvečer s pravljico uspava najmlajše in mimogrede zapelje soproga. Pri tem ves čas ohrani brezhibno pričesko. Moderna mama je popolna mama. Super mama!« (Internetni vir 2)

Mediji nam preko svojih vsebin vsakodnevno ponujajo referenčne okvirje za naše življenje. V knjigah, filmih, revijah nam prikazujejo svet, s katerim se nezavedno identificiramo. Tako nam tudi oglasi prikazujejo, kakšna so razmerja med spoloma in tako pripomorejo k ohranjanju tradicionalne delitve vlog ter delujejo kot, pravi Verša (1996: 33), »regeneracijsko sredstvo« za vzdrževanje predpisanih družbenih vlog. Zdenka Kristan (2008: 116) piše: »Oblastna razmerja eksploatirajo določeno konstrukcijo spolne razlike, s čimer se skozi

različne medije v sodobni kulturi še naprej producirajo tradicionalne reprezentacije ženskosti.« Vse to so po mnenju avtorice sofisticirane tehnike oblasti, ki delujejo kot notranji motivatorji – osebe to discipliniranje sprejmejo kot svojo notranjo odločitev, po mojem mnenju, tudi odločitev za materinstvo, ki se dojema kot lastna, brez refleksije o vplivu in pritisku kulturnega okolja.

Začne se že pri knjigah za najmlajše, v pravljicah, in tudi slovenske ljudske pravljice niso izjema. Ponujajo nam neenake in seksistično opredeljene vloge. Moški so označeni kot močni, dejavni, iznajdljivi, medtem ko je ženska šibka, pasivna, pokorna in ponižna. Tudi v pravljicah je opazna ločitev na javno in zasebno sfero, kjer so moški, kot ponavadi, predstavniki v širokem javnem prostoru, ženske pa so omejene na hišno in družinsko eksistenco (Jogan 1995: 52-53). Zdenka Kristan piše, da so deklice v pravljicah označene kot pridne, potrpežljive in dobre, in ravno te lastnosti jih navadno pripeljejo do srečnega konca. Ženske so v svojih pričakovanjih pasivne; njihova naloga je, da rečejo da pravemu moškemu, kar jim zagotovi srečo do konca življenja. Avtorica povzema Alenko Goljevšček, ki meni, da tovrstne reprezentacije ženskosti utrjujejo lik »mazohistične identifikacije«, ki ženske postavljajo v pasiven položaj. Za njihovo odrešitev jim ni potrebno storiti nič – dovolj je to, da so lepe, mlade in potrpežljive (Kristan 2005: 116-119).

Kraško (2004: 31-32) v svoji diplomski nalogi pravi, da tudi oglaševanje pomaga stereotipizirati in prikazati ženske kot odvisne od moških, kot vsemogočne gospodinje, slabotne, čustvene ter kot seksualni objekt. Vse to vpliva tudi na to, da imajo otroci, ki takšne vsebine spremljajo, tradicionalne predstave o ženskah, medtem ko so moški prikazani kot nesposobni domačih opravil. Oglaševalske podobe nas zalagajo tudi s »kulturno sankcioniranimi idealnimi tipi heteroseksualne moškosti in ženskosti«. Ženske bolj poudarjeno skrbijo za lepoto, dom in družino.

”Ženske revije so namenjene ženskam, zato uporabljajo značilno medijsko govorico. Z njo ohranjajo obstoječo družbeno delitev vlog (v tradicionalni družbi je ženska kot soproga, mati in gospodinja, v sodobni zahodni pa tudi kot intelektuala, podjetnica in političarka), sočasno pa skrbijo za podajanje skomercializiranih podob in pomenov, ki bralke povezujejo v homogeno skupino: bralke kot potrošnice” (Legan 2004: 28).

Problem v diskurzih v revijah je, kot pravi Vezovnik (2008: 164-165), da družinski tiski naslavlajo izključno mater. Večina sodobnih diskurzov sicer promovira vlogo očeta, a očetovstvo predstavljajo zgolj skozi to, kar je »v družboslovju poimenovano kot tipično moderna perspektiva.« Poskušajo sicer v ospredje postaviti pomen vključenosti očeta, a se mu še vedno predpisujejo instrumentalne prakse, ki so tradicionalno moške. Njihova primarna vloga je služenje denarja, medtem ko je očetovanje zgolj pomočniško opravilo. Očetovska vloga je tako prikazana kot ambivalentna, saj skušajo očetom »sugerirati in dodeliti večjo vključenost v družinsko življenje, po drugi strani pa jim ne uspe preseči ukalupljenih stereotipnih predstav o spolno segregiranem starševstvu.«

»Očetovstvo je prikazano preko podob in s pozicioniranjem očeta kot sekundarnega, manj kompetentnega, kot tistega od staršev, ki manj ve in potrebuje več napotkov za opravljanje družinskega dela in skrbi za otroke s strani partnerke, kot tistega od staršev, ki ima manj starševskih obveznosti in je predvsem zavezan materialni preskrbi družine.« (Rener 2008: 39)

Vidimo torej, da so tudi mediji ena od institucij, ki povečuje vlogo materinstva, očetovstvo pa sicer označuje kot pomembno, a ne eksistencialno nujno. Vloga medijev je pomembna, saj preko njih nezavedno sprejemamo vzorce vedenja, ki so prikazani ter se z njimi identificiramo. Kljub občutku, da pa smo morda res bolj enakopravni, da so moški bolj vključeni v družinsko življenje, nam mediji ponujajo ene in iste, stereotipne vloge, ki pripomorejo k tem, da že tako rigidni vzorci vedenja ostajajo in postajajo še trdnejši.

1.6 Kmečka družina nekoč in danes

1.6.1 Opredelitev pojma kmečka družina

Da neko družino ali gospodinjstvo opredelimo kot kmečko, se mora ta ukvarjati s kmetijsko dejavnostjo ter z njo pridobiti vsaj del dohodka, bodisi v denarju, bodisi v pridelkih, ki zadoščajo za samooskrbo (Barbič 14: 1990). Tako poskrbi za osnovno eksistenco svojih članov, hkrati pa naj bi zadovoljevala tudi socialne potrebe. Tako se h kmečkemu gospodinjstvu prištevajo vsi, ki živijo na taki družinski kmetiji, ne glede na krvne povezave, medtem pa kmečko družino tvorijo starši in njihovi otroci (monogamna družina), ali pa v tej družini živi in dela več generacij (stari starši, tete, strici, vnuki ...). Osnovna delitev je torej krvno sorodstvo.

V nasprotju z Barbič pa Sieder (1998: 14) trdi, da ima krvno sorodstvo podrejeno vlogo za pripadnost kmečki družini. Rodovna razmerja naj bi postala pomembna le takrat, kadar so bila izpolnjena z »družbeno funkcionalnim pomenom«, kjer pa je družbena vloga neke osebe pogosto prekrivala sorodstveni položaj. Avtor (1998: 14) navaja, da je za kmečko gospodarstvo »značilna zlasti enotnost proizvodnje, porabe in družinskega življenja.« Delo je bilo družinsko organizirano in je temeljilo na spolni delitvi vlog moža, žene in otrok. Kmečka družina se je izoblikovala z osebno vezjo vseh članov kmečkega gospodarstva. Do 19. stoletja je bila proizvodnja dobrin usmerjena le za lastne potrebe, le nekatere presežke so menjavali ali jih prodajali na trgu. Stvari, kot so obleka, orodje, posoda, so izdelovali sami, in zato je bila družina tudi neke vrste »obrtna delavnica«. Tako kmečko gospodarstvo ni bilo usmerjeno na dobiček, temveč na samooskrbo in zagotavljanje lastnega preživetja (Seider 1998: 14-15).

Ana Barbič (14: 1990) ugotavlja, ko povzema različne avtorje, da sta izraz kmečka družina in kmečko gospodinjstvo pravzaprav sinonima, saj so si danes navadno tudi člani kmečkega gospodinjstva v krvnem sorodstvu, za razliko od kmečkih gospodinjstev 19. stoletja, kjer so gospodinjstvo tvorili tudi hlapci, dekletke, dninarji, torej najeta pomoč. Proti koncu 19. stoletja pa so zaradi različnih procesov (izboljšani način proizvodnje, uveljavljanje kmetijske mehanizacije, procesi urbanizacije in industrializacije ...) vedno več služnih poslov nadomeščali domači družinski člani; tako se je kmečka družina zopet zožila na svoje rodovno jedro in se približala meščanski družini. Na mesta poslov so sedaj stopale skupine staršev in otrok, ki so temeljile na krvnem ali priženjenem sorodstvu. Tako je tudi kmečka družina prešla skozi proces privatizacije (Seider 1998: 15-16).

Gasson in Errington nam ponujata opredelitev tega, kaj družinska kmetija sploh je, čeprav je univerzalna definicija zaradi različnih zgodovinskih okoliščin v svetu praktično nemogoča. Kljub temu opredeljujeta kmetijsko družinsko podjetje kot idealnotipsko entiteto, ki vključuje šest elementov (Gasson in Errington 1993: 18, po Kneževič Hočevar, Černič Istenič 2010: 44):

1. Lastništvo podjetja je združeno z upravljaljskim nadzorom v rokah gospodarjev.
2. Ti gospodarji so sorodstveno povezani ali med seboj poročeni.
3. Družinski člani zagotavljajo podjetju kapital.
4. Družinski člani, vključno z gospodarji, opravljajo kmečko delo.

5. lastništvo podjetja in upravljavski nadzor sta med generacijami prenosljiva v časovnih presledkih.
6. Družina živi na kmetiji.

1.6.2 Položaj kmečkih družin danes

Dandanes se delež kmečkih gospodinjstev, ki bi se preživljala izključno s kmetovanjem, manjša. Dohodek iz dela na kmetiji ne zadošča več za preživetje, zato je potrebno družinski proračun dopolniti tudi z dohodki drugih, nekmetijskih virov. V ta namen se je tudi uveljavila tipologija kmetij, ki ločuje med čistimi (njeni člani delajo samo na kmetiji), mešanimi (najmanj en član dela samo na kmetiji), dopolnilnimi (noben član ni zaposlen zgolj na kmetiji) in ostarelimi kmetijami (tu živijo ljudje nad 64 let). Strokovne ocene kažejo, da so v 90. letih 20. stoletja prevladovale dopolnilne in mešane kmetije (skupno približno 69 %), medtem ko se je v prejšnjem desetletju bistveno povečal delež dopolnilnih in zmanjšal delež čistih kmetij.

Družinsko kmetovanje je še vedno prevladujoča oblika kmetovanja v Sloveniji, čeprav se trend zmanjševanja števila družinskih kmetij nadaljuje že od 70. let prejšnjega stoletja. Med leti 1991 in 2000 se je število družinskih kmetij zmanjšalo za 25.000, od leta 2000 pa do 2007 pa še za 10.734. Število družinskih kmetij je v letu 2007 doseglo 70.143 kmetij. Zmanjšujejo se predvsem kmetije, ki so manjše od 10 hektarjev (Kneževič Hočevar, Černič Istenič 2010: 12-13). Čeprav se družinsko kmetovanje danes v mnogih točkah razlikuje od preteklega, pa še vedno lahko potegnemo vzporednice med nekoč in danes, predvsem so vidne podobnosti v organizaciji družinskega dela in življenja.

1.6.3 Delitev dela nekoč

Na čelu kmečkega gospodarstva je stal poročen par. Kmet je bil najvišja instanca za podrejene moške delovne moči (sinove, hlapce, gostače, dninarje), medtem ko so bile ženske delovne moči podložne kmetici. Razloge za delitev dela med spoloma lahko najdemo predvsem v mnogih nosečnostih kmečkih žena ter s tem povezanim dojenjem in skrbjo za majhne otroke. A tudi tukaj se nam pokaže, da koncept delitve dela na moška in ženska dela ni univerzalen in vezan zgolj na biološke razlike. Opravila, ki so v nekem področju veljala kot tipično moška, so v katerem drugem delu Evrope opravljale ženske. Npr. sejanje in oranje sta v srednji Evropi veljali za tipično moški opravili, medtem ko so jih v nekaterih skandinavskih deželah

opravljale ženske. Tudi dela, ki so veljala za moška predvsem zaradi potrebne fizične moči (kot so npr. sečnja lesa in spravilo sena), so ponekod opravljale ženske. Tako so delitev dela med moškim in žensko po eni strani določali merili bližine doma in skrbi in nege majhnih otrok, po drugi strani pa gospodarski pomen nekega opravila, konec koncev pa tudi razmerje moči med moškim in žensko (Sieder 1998: 25-28).

Mitterauer imenuje reakcijo družb, da delo organizirajo tako, da je mati blizu otroku, biosocialna, izhajala pa naj bi iz interesa družbe po njenem preživetju. Zato naj bi ženske opravljale tista dela, pri katerih se od hiše ne oddaljujejo za dlje časa in ki so povezana z manjšim tveganjem. Avtor v kmečkem načinu gospodarjenja ne vidi razloga za delitev dela po spolu, saj je le malo opravil, ki bi zahtevala takšno telesno moč in daljšo odsotnost od doma, da bi ženski onemogočala biti mati (Mitterauer 1981: 78-80, v Destovnik 2002: 48). Tudi ostale avtorice in avtorji menijo, da je kmečko gospodarjenje zaradi specifične organizacije dela vedno omogočalo, da je lahko bila ženska tako delavka kot mati. Vlogi se med sabo nista izključevali, čeprav je bila vloga delavke v realnem življenju pomembnejša kot vloga matere. Kadar ženska ni imela nikogar, ki bi pazil na otroka, je le tega vzela s sabo na polje in tako opravljala obe funkciji hkrati (Destovnik 2002: 48-49). Za odsotnost od dela ni bilo opravičljivih razlogov; niti nosečnost ali varstvo otroka. Delo za preživetje družine je bilo namreč nujnejše kot pa nadaljevanje rodu (Rožman 2004: 85).

Življenje kmečkih žensk je potekalo v skladu z normami in vrednotami patriarhalne ureditve. Cenili so zdrave, plodne in krepke ženske, ki so bile kos težavam, ki so izvirale iz nosečnosti, porodov in skrbi za otroke (Studen 1994: 149 – 165, po Rožman 2004: 85). Destovnik (2002: 107) pravi, da družbeno zaželeno telo ni bilo šibko telo, saj so ženske tudi v nosečnosti in vse do poroda opravljale težka fizična dela in niso bile deležne nobene zaščite. Po porodu so počivale približno teden dni, potem pa nadaljevale z delom.

Ženska dela so obsegala predvsem kuho, skrb za mlado živino in svinje, mlekarstvo, perutnino, vrt, okopovanine, mak in lan ter drugo. Prav tako je k njenim opravilom sodila krušna peka, predelava mleka v maslo in sir, konzerviranje hrane, medtem ko je kuhanje in pranje perila zajemalo le majhen del gospodinjskih opravil. Avtorica Martina Segalen (v Sieder 1998: 25-30) izpostavlja izrazito protislovje med patriarhalno prevlado moškega v kmečki družbi ter relativno močjo kmetice znotraj hiše. Moč kmetice se je simbolizirala v gospodinjskih opravilih v hiši, ki so bila za kmečko družino življenjskega pomena. Marsikje

je imela kmetica edina pravico do vstopa v žitno kaščo, hranila pa je tudi ključ do kredence in skrinje z živili.

Ženske iz kmečkih slojev so bile povsem enakovredno in nezamenljivo vključene v delovni proces ter so k preživetju prispevale tako z udeležbo pri kmečkih delih kot tudi s preživetvenimi strategijami. Kljub njihovi moči in pomenu za delovanje kmečkega gospodarstva pa so se ženske identificirale s prevladujočo spolno ideologijo v rokah katoliške cerkve, ki jih je prikazovala kot moralno šibka in nemočna bitja, ustvarjena zgolj za druge (Destovnik 2002: 119-120).

Mojca Ramšak (2003: 161) pravi, da je pri delitvi dela potrebno upoštevati tudi izjeme, saj lahko mit, ki podpira obstoječi družbeni red, razumemo kot dejstvo. Mnoge zgodbe in miti o delitvi dela temeljijo na superiornosti in moči moškega, pa čeprav ne držijo, saj so tudi ženske opravljale težka gozdarska, poljedelska in druga dela, ki zahtevajo fizično moč.

Sodobnejše raziskave kažejo, da je delitev del na moška in ženska konstrukt 19. in 20. stoletja, saj v času pred industrializacijo naj ne bi bilo dela, ki ga ne bi opravljale tudi ženske. Kljub trditvi, da je spolna delitev dela v predindustrijskem obdobju konstrukt, pa so tri stvari vredne omembe: vsa dela, ne glede na to, kdo jih je opravljal, so bila spolno obeležena; ženske so opravljale tako moška kot ženska dela; moški ženskih del niso nikoli opravljali. Ženske so torej dela opravljale same ali skupaj z moškimi, večjo družbeno vrednost pa so imela dela, ki so bila označena kot moška. Martina Segalen meni, da moški v vsaki družbi opravljajo dela, ki veljajo za uglednejša. Moška področja ponavadi vsebujejo nadzor, upravljanje in odločitve na najvišji ravni (Destovnik 2002: 45-46).

Da lahko moški ohranjajo določen položaj, pa potrebujejo tudi denar. Denarni prejemki so bili v kmečkih družinah v 19. stoletju razporejeni po spolu. Medtem ko so moški prejeli izkupiček od prodaje drv, živine, svinj, so ženske prejele izkupiček od prodaje jajc, orehov in sadja, zelišč, moke ... Žena je tako imela gospodinjski denar, s katerim je nabavila gospodinjske potrebščine ter oblekla in obula majhne otroke. Ženske, ki so hodile na dnino, so plačilo le redko prejele v denarju, pogostejše je bilo plačilo v naravi, ki pa se je v gospodinjstvu sproti porabljal in zato ni imelo prave vrednosti. Ženske so bile tako potisnjene v podrejen položaj (Rožman 2004: 85-86). Vse to je le še bolj utrjevalo patriarhalno ureditev v kmečkem gospodarstvu, saj so bile ženske tudi finančno odvisne od svojih mož.

Gunter Wiegelmann je »princip« spolno specifične delitve dela strnil v pet izjav:

1. Čim bolj je neko delovno področje v središču ekonomskega interesa, čim bolj ga dojemajo kot poklic in čim bolj je na naravnano na trgovanje onkraj meja, večji je delež moških pri glavnih opravilih; čim tesneje je neka dejavnost povezana z gospodinjstvom, bolj verjetno je, da jo bo opravljala ženska.
2. Čim bolj zapletene so naprave in stroji, ki so potrebni za delo, pomembnejši je delež moških.
3. Več uporabe moči zahteva neko delo, tem bolj verjetno je, da ga bodo opravljali moški.
4. Čim bolj precizno je neko delo, čim več spretnosti zahteva in čim bolj enolično je, bolj je verjetno, da ga bodo opravljale ženske.
5. Čim večje je gospodarstvo in čim več delovnih moči ima na razpolago, tem bolj diferencirana bo organizacija in delitev dela po spolu in prej bodo osrednja opravila izvajali izključno moški (Wiegelmann 1975, v Sieder, 1998: 27).

Vsak posameznik je torej točno vedel, kakšen je njegov delovni status in kakšne so njegove naloge. Življenjski in delovni program je bil določen, razpoznaven in dokaj predvidljiv, ki so ga lahko spremenile le nepredvidljive okoliščine, na primer težke eksistencialne okoliščine. Na delo pa je imela precejšen vpliv tudi katoliška cerkev še v prvi četrtini 20. stoletja, saj so tudi duhovniki s prižnic oznanjali, kaj se sme in kaj ne (Ramšak 2003: 159).

1.6.4 Delitev del danes

Raziskava odnosov med generacijami in spoloma na kmetijah v Sloveniji, ki je bila izvedena leta 2007, je, tako kot tudi predhodne raziskave, pokazala, da kmečka opravila še vedno lahko delimo na tipično moška, ženska, pa tudi skupna opravila. Moški sami predvsem izpolnjujejo obrazce za subvencije in urejajo stvari na kmetijski zadrugi, strojno in ročno kosijo ter strojno sušijo in silirajo mrvo, seno in koruzo ter jih spravljajo s travnikov oz. s polj. S stroji obdelujejo polja, krmijo živino in pridelujejo vino in žgane pijače. Ženske imajo večinoma na skrbi obdelavo zelenjavnega vrta, skrbijo za perutnino in krmijo prašiče. Dela, ki si jih pari delijo, obsegajo ročna poljska dela in pobiranje sadja. Tudi gospodinjska dela lahko delimo na tipično moška in tipično ženska dela. Moški večinoma opravljajo manjša opravila v stanovanju, medtem ko ženske skrbijo za vsa druga opravila. Zanimiv podatek je tudi, da pari

iz kmečkih gospodinjstev soodločajo o vzgoji otrok bolj, kot pa anketiranci iz mestnega okolja (Knežević Hočevar, Černič Istenič 2010: 96-111).

Podobne ugotovitve navaja tudi Ana Barbič (2005: 217-221), ki pravi, da v večini kmečkih gospodinjstev gospodinjstva opravila, kot so kuhanje, pranje, šivanje, likanje, pomivanje oken in pospravljanje, opravljajo ženske. Moški opravljajo le manjša opravila in pleskanje stanovanja. Dela na kmetiji se delijo na moška, ženska in skupna. Kot ženska dela navaja skrb za perutnino in prašiče, molžo krav, obdelovanje vrta in čiščenje svinjaka, kot moška pa kletarjenje, strojno in ročno košnjo, oskrbo sadovnjakov, poljska opravila s stroji in druga. Sieder (1998: 32) opozarja, da so se pri komercializaciji in mehanizaciji dela, ki so jih prej opravljale tudi ženske, in so zdaj pričela prinašati dohodek in status, prešla v roke moških. Tako je šla »profesionalizacija« dejavnosti v korak z njihovo »maskulinizacijo«.

Raziskavi sta pokazali, da so dela, ki jih običajno opravljajo ženske, vsakodnevna opravila, medtem ko so moška opravila bolj vezana na sezono (npr. košnja trave, oranje ...). Tako še vedno lahko potegnemo vzporednice med nekoč in danes, saj ženske še vedno opravljajo dela, ki so vezana na bližino doma in domačega dvorišča ter so bolj rutinska, ponavljajoča se, hkrati pa prednjačijo dela, ki niso plačana. Delo kmetice tako še naprej ostaja v sferi zasebnosti, kmetica kot ženska pa je na neki način izključena iz javnega življenja.

Študije, ki želijo dandanes razložiti, zakaj je ženskam kot ženam kmetov dodeljen podrejen položaj, obravnavajo predvsem pojme, kot so patriarhalnost, lastništvo, blagovna produkcija, vloge med spoloma itd., torej se gleda na ženske predvsem kot na žrtve oblasti nekkih zgodovinskih diskurzov. V 90. letih prejšnjega stoletja pa so raziskave kot razlagalno orodje uvedle koncept spola in ne več teorije vloge spolov. S tem so želeli odkriti, kakšna je interakcija med spoloma, institucijami, normami, kako so producirajo neenaki odnosi ... Ženske tako niso več obravnavane kot žrtve sistema, temveč kot dejavne udeleženke v kmetovanju. Tradicionalna delitev dela med spoloma je neprivlačna za ženske in mlajše generacije, kar se kaže tudi v manjšemu deležu žensk, ki so vključene v kmetovanje in kmetijstvo (Knežević Hočevar, Černič Istenič 2010: 50-52).

1.7 Vloga očeta, matere in otroka v kmečkih gospodarstvih nekoč

1.7.1 Odnos med možem in ženo

Jedro patriarhalnega redu je bila avtoriteta hišnega gospodarja; patriarhalna ureditev družine pa jemlje avtonomnost in identiteto partnerjema. Ženi je ostala sekundarna vloga v družini. Harmonija kmečkega zakona se ni izkazovala v potovanjih, poljubih, izletih, temveč v delovni predanosti nalogam, ki jih je bilo potrebno opraviti. Šlo je bolj za podporo pri premagovanju bremen, ki jih je prinašalo kmečko življenje (Puconja 2011: 122-123).

1.7.1.1 Poroka

Irena Destovnik (2002: 200-202) pravi, da se je ljubezen med zakoncema sicer izkazovala, a ni bila temelj za sklepanje zakona. Samski moški in samska ženska v družbi nista imela nikakršnega pomena, zato je bila sklenitev zakonske zveze predvsem družbeno pomembno dejanje, nujnost, da se je kmetija lahko vzdrževala; s poroko pa so v času kmečke ekonomije tudi pridobivali in zavarovali kmečko posest. Sklepanje zakonske zveze ni bilo popolnoma svobodno, saj je bilo najprej potrebno zadostiti določenim pogojem ter osebnim in javnim koristim. Vsak posameznik se je zavedal, da je družina tako zanj, kot za delovno manj sposobne člane družine, temelj preživetja. Njihov odnos do izbire partnerja pa je bil uravnan na način, ki ni ogrožal produkcijskega in reprodukcijskega ritma na kmetiji.

Puconja (2011: 114-120) pravi, da ravno iz tega razloga, ker je zakonska zveza globoko posegala v temelje kmečkih družin, to ni bila le stvar mladoporočencev, temveč tudi njihovih staršev. Staršem se je torej zdelo najbolj pomembno to, da se je »ženil grunt z gruntom«, torej enaki z enakimi, saj je bil faktor premoženja pri kmečkih družinah vreden upoštevanja. Glavno besedo pri izbiri partnerja so imeli starši, otroci pa so morali slediti njihovi volji, če so želeli postati lastniki kmetije. Ponekod je bila zveza z osebo, ki so jo kot partnerja določili starši, celo ekskluzivni pogoj za dedovanje kmetije. Poroka je bila v kmetovem življenju največji dogodek in je simbolično oznanjala, da so vprašanja nasledstva rešena, da prihaja na kmetijo nov rod in novo upanje. Z vzpostavitvijo osnovne družinske celice pa je bila formirana tudi družinska delovna ekipa, potrebna za funkcioniranje kmetije. Kmetje torej v zakonu niso iskali zgolj žene, temveč tudi sodelavko.

Hierarhija vrednot, ki je odločala o zakonu, je šla nekako takole: prevladujejo statusne vrednote, npr. gmotno stanje, ugled, moč, tradicionalne moralne vrednote, šele nato je bilo na vrsti razumevanje med partnerjema, sreča in ljubezen (Ramšak 2003: 197).

Pogosto se je dogajalo, da so se možje po ženini smrti ponovno poročili, kar lahko razložimo tako, da je bila delitev dela zamenljiva le v eni smeri. Če pri hiši ni bilo moške delovne sile, so ženske same opravljale vsa potrebna dela, medtem ko moški niso nikoli opravljali večine del, ki so bila pojmovana kot tipično ženska (Destovnik 2002: 203). Redkeje lahko zasledimo ponovne poroke vdov, a vendar so se dogajale takrat, kadar je ovdovela kmetica izrabila pravico do vnovičnega prevzema in se poročila z namenom, da bi še naprej vodila kmečko gospodarstvo. Pogosteje pa je kmetica po smrti moža kmetijo prepustila naslednikom, zato so bile vnovične poroke moških pogostejše kot vnovične poroke žensk (Sieder 1998: 54).

Ločitev zakona je bila nedopustna kršitev takratnih norm. Včasih je bolje potrpeti, »dati vodo v usta« ter molčati, kot pa razdreti zakon. Po drugi strani pa je prav privzgojeno stališče do nerazvezljivosti zakona krivo za »prisilne in nehumane odnose« v zakonu. Razumeti pa je potrebno, da je poleg katoliške cerkve, imelo veliko vlogo pri preprečevanju razvez tudi to, da je bila večina žensk ekonomsko odvisna od svojih mož ter so zato za vsako ceno ostajale v zakonu (Ramšak 2003: 235-236).

Barbič (2005: 191) pravi, da je vzgoja za poroko kot institucijo, ki je ženski zagotavljala eksistenčno varnost, družini pa premoženjske koristi ter družbeni položaj, vgrajena v temelje vzgoje ženske, ki se žrtvuje za družino. V ta namen ženska zatajuje lastna čustva in želje v prid družini, pridnost in neoporečno moralno vedenje pa so bile lastnosti idealne žene.

1.7.1.2 Vloga ženske

Alenka Puhar (2004: 108) navaja lastnosti idealne žene. Je pokorna in vdana svojemu možu. »Prijazna, nežna, previdna in pazljiva, potrpežljiva, obzirna, pozorna, prikupljiva, nedolžno prebrisana in pametno mamljiva.« V kolikor žena ni bila takšna, je bilo »kmalu hudo«, kar si lahko razlagamo tako, da je bila za svojo nepokorščino kaznovana s telesnim nasiljem. Angela Vode (1999: 229) pravi, da je kmečka gospodinja najmočnejša opora domačije, in da bi se brez nje »v težkih časih zrušila marsikatera kmetija. Dočim ima gospodar čisto določen

delokrog, katerega navadno ne prekorači, mora biti gospodinja povsod, kjer delovna sila drugih odpove.”

“Slovenska kmetica, še vedno te premalo spoštujemo! Podobna si muli, ki ogarana in odrgnjena vozari po andaluškem skalovju! Pridna si pri delu, vedno si v skrbeh, da bi se ne podrl kak vogel hiše, da bi mož preveč v pivnice ne znosil, da bi se otroci ne spridili. Malo imaš od življenja, uboga ti mučenica! A tvoja je vendar zasluga, da je tlačena in raztrgana slovenska domovina skupaj ostala. Te domovine prvi steber si ti, slovenska kmetica, ki spiš navadno na slami in pod raztrgano odejo ter ješ, kar možu in otroku ostane!” (Tavčar 2002: 60).

»Na splošno pa bo veljalo in to želim poudariti, da povprečna, dobra žena, ki ni razvajena, razume svojega moža, se zna zanj žrtvovati in vse zanj stori. More vsakdan stokrat - če je treba - njemu na ljubo umolkniti in storiti stvari, ki ji niso prav nič lahke, zase pa v povračilo za vse to ne zahteva, da bi se moral mož prav tako zanj žrtvovati in nji na ljubo opuščati svoje mnenje in voljo, pač pa pričakuje eno samo stvar in z njo se povsem zadovolji, v nji najde popolno uteho, zadoščenje in srečo. Namreč: zavest, da zna mož njene žrtve ceniti, kar ji pokaže s tem, da je do nje obziren, da ni trd in robot ..., da je zaradi nje in samo ob nji srečen.« (Trstenjak 1954: 126, po Ferlinc Guzej 2010: 33)

Zgornja citata nam prikazujeta, kako ponižana, a hkrati poveličevana je bila vloga kmečke ženske. Čeprav je bila njena vloga vedno nekje ob robu, je bila njena prisotnost nepogrešljiva. Menim, da je bilo poveličevanje žensk zgolj navidezno in je imelo svoj namen v tem, da je nekako osmislilo njihovo življenje ter jim dalo občutek, da so dejansko pomembne.

Ko je začelo kmečko prebivalstvo dnevno migrirati v bolj urbana področja, kjer so se zaposlili, so bili to predvsem moški. Tako so na številnih mešanih kmetijah odgovornost za kmetovanje prevzele ženske, a je bila le redkim priznana vloga gospodarice (Barbič, 1990, po Barbič 2005: 271), čeprav se je njena veljava povečala (Ramšak 2003: 179).

1.7.1.3 Vloga moškega

Moškemu v nuklearnih družinah so pogosto rekli tudi »gazda«, kar pomeni podobno kot gospodar. Zunanja karakteristika hišnega gospodarja, temelječa na lastništvu in vodenju kmetije, je bila tudi temeljna opora družinske vloge očeta. Oče je v družini pomenil avtoriteto,

žene skoraj nikoli niso sprejele odločitve brez navzočnosti moža. Moževa vodilna vloga je bila vidna tako pri delu na kmetiji, kot tudi v družbenopolitičnem udejstvovanju, prav tako pa tudi v duhovnem pogledu, ko je pri družinskem obroku prvi začel moliti (Puconja 2011: 122-129). Avtoriteta očeta je vidna tudi pri tradiciji, ko je ob redkih priložnostih družina odšla skupaj ven. Takrat je možki, oče, hodil prvi, za njim pa mater z otroki (Puhar 2002: 128), kar je kazalo, komu pripada vodilen položaj v družini.

Barbič (2005: 271) pravi, da je dominaciji kmetov v vaških in podeželskih skupnostih do druge svetovne vojne, poleg katoliške cerkve, botrovalo dvoje. Prvo je to, da je bilo kmetijstvo na podeželju glavna gospodarska dejavnost, drugo pa, da med mestom in podeželjem ni bilo tesnih povezav, zaradi česar je družbena emancipacija žensk potekala počasneje kot pa v urbanih področjih.

Kot primer avtoritete moža navajam v južni Franciji razširjen rek: »Moški ni vreden svojega spola, če ni gospodar svoje žene.« (Sieder 1998: 29)

1.7.2 Nosečnost in porod

Kmečke ženske v 19. stoletju so bile zaradi organizacije dela v kmečkem gospodarjenju nepogrešljiva delovna sila. Iz tega razloga med nosečnostjo niso bile deležne posebne zaščite in so delo opravljale normalno do poroda. Po porodu so počivale približno teden dni, preden so se vrnile k delu. Puconja (2011: 123) pravi, da kmečka nosečnica v Prekmurju ni v nobenem pogledu spremenila načina življenja – jedla je isto kot ostali v družini in prav tako je nadaljevala z delom.

1.7.2.1 Nosečnost in tabuji

Skrb za nosečnice ni bila takšna, kot jo poznamo danes, kar pa ne pomeni, da je ni bilo. Življenje nosečnice so uravnavale razne prepovedi – tabuji, njihova funkcija pa je apotrejska, saj spoštovanje tabujev nosečnici zagotavlja rojstvo zdravega otroka. Pomembno je bilo, da kot nosečnica ni prišla v stik z nenavadnim, saj bi se kršitev pokazala na otroku. Noseča žena je morala delati samo dobre stvari, ni se smela norčevati iz revnih ljudi, invalidov, saj bi se tako lahko rodil otrok z isto napako. Izogibati se je morala uživanju čebule, teletine, prestopanju ojes na vozu, sedenja na branah in podobno. Ravno tako se je morala izogibati določenim živalim, kot so krastača, zajec in volk, ni pa smela kršiti niti moralnih norm, kot so

kraja, jeza, laganje, preklinjanje, požrešnosti in drugih. Vloga nosečniških prepovedi je bila predvsem stvaritev in rojstvo zdravih otrok, avtorica pa pravi, da lahko v njih prepoznamo tudi evgenično misel. Vse to nas napeljuje na misel, da matere niso bile ravnodušne do svojih otrok, kakršni so pogosti očitki v literaturi (Rožman 2002: 30-35).

V literaturi je možno zaslediti mnogo zgodb o delu nosečnic »do zadnjega« in takoj po porodu. Ponekod je moč najti tudi trditve, da trdo delo naredi porod lažji. Rožman (2004: 93) pravi, da te zgodbe potrjujejo, da je bilo delo najpomembnejša zapoved, ki je omogočala preživetje kmečke patriarhalne skupnosti, saj bi nosečnost, porod ali skrb za otroka porušili utečen delavnik gospodinje. Nosečnice so delale domala vse. Kopale so v vinogradih, pomagale pri oranju, gozdnem delu in drugih opravilih. Posledica tega so pogosti spontani splavi, prezgodnji porod in mrtvorojeni otroci. Možje svojim ženam zaradi nosečnosti niso posvečali večje pozornosti, za počutje nosečnice so se večkrat zanimale ženske.

Nosečnost je bila skrivnost in tabu, včasih celo sramota, zato so ženske vložile mnogo truda, da so jo z oblačili čim bolj prekrile, predvsem neporočene ženske pa so se tudi povijale, kar se ni ujemalo z zdravstvenimi in higienskimi pravili, ki so priporočala pralno in ohlapno obleko. Nasploh se v slovenskem prostoru srečujemo z ambivalentnim odnosom do nosečnosti. Patriarhalna družba je v nosečnosti videla znak pohujšanja, zato ker je bila le ta posledica spolnih odnosov, ki so bila v kontekstu katoliške družbe razumljena kot greh (Rožman 2004: 90).

1.7.2.2 Porod in obred vpeljevanja

Večina Slovenk je rodila doma, ob pomoči starejših žensk in nešolanih babic, kar je znatno povečalo število smrti porodnic in novorojenčkov, saj ob zapletenih ali patoloških porodih niso znale ustrezno ukrepati.

Sicer je Ljubljana dobila prvi porodniški oddelek v meščanskem špitalu že 1789, a je bilo število porodov v njem zelo majhno. Služil je bolj kot praktična učilnica babiških šol, predvsem pa je bil onemogočen vstop poročenim ženskam in vdovam. Ta oddelek je bil skoraj izključno namenjen nezakonskim materam, kaznjenkam, ženskam, ki so hotele roditi na skrivaj in ostati neimenovane. Za sprejem so potrebovale ubožno spričevalo, morale pa so se zavezati, da bodo na voljo za praktični pouk ter da bodo po porodu dojile otroke v

najdenišnici. Sem so torej zašle le ženske v skrajni stiski. Tako je ženskam za porod ostalo na voljo zavetje domačega doma. Porod se je na postelji odvijal le v najvišjem sloju, saj so bile postelje preveč dragocene, da bi jih porodna kri, voda, urin in znoj umazali. Rojevanje je tako potekalo na tleh, ki so bila pokrita s slamo ali steljo, ženske pa so klečale, čepele ali sedele na nizkem stolu (Puhar 2004: 45-47). Tudi Rožman (2004: 107) navaja, da so bili porodi v sedečem položaju, bodisi ob robu postelje bodisi ob krušni peči pogostejši iz dveh razlogov. Takšen porod bi naj bil lažji, hkrati pa je postelja ostala čista.

Eden izmed stereotipov je tudi porod na prostem. Le ta se osredotoča predvsem na motiv, ki poudarja telesno moč in odpornost kmečkih žensk v nasprotju z meščankami. Dejstvo pa je, da so se porodi na prostem zgodili izjemoma, zaradi spleta okoliščin, kot so npr. nerazvite prometne povezave, počasna prevozna sredstva, porodi na prostem pa se omenjajo tudi kot način življenja žensk različnih poklicev ali etničnih skupin, kot so potujoče trgovke, Rominje, beračice in druge. Zunaj pa so zaradi tega, ker so želele porod prekriti, rodile tudi nezakonske matere (Rožman 2004: 117).

Porod pa ni bil nečisto dejanje zgolj v dobesednem, temveč tudi v prenesenem pomenu besede. Z njim se je ženska za nekaj časa izobčila iz cerkvenega in človeškega občestva ter je veljala za nevarno. Po približno tridesetih ali štiridesetih dneh je šla v cerkev k vpeljevanju; s krščenim otrokom ali brez njega. Tam jo je duhovnik v kratkem obredu simbolično očistil ter jo znova sprejel v občestvo Cerkve (Puhar 2004: 49). Rožman (2004: 127-128) pravi, da je bilo vpeljevanje otročnic obredno opravilo, povezano s tabujem menstrualne in porodne krvi. Zanju je veljalo, da vsebujeta »hud strup, katerega škodljive učinke ženske prek dotika prenašajo na ljudi, živali, zoreči sir, vzhajajoči kruh itn.« Zaradi teh tabujev je bilo gibanje otročnice, dokler ni bila obredno cerkveno očiščena, zunaj hiše zelo omejeno. Do takrat na primer ni smela opravljati poljskih del, saj bi s tem priklicala točo, ki bi uničila pridelek, če bi obiskala sosede, bi jim prinesla nesrečo, pri spolnem občevanju pa bi okužila moža. Po obredu, ko je bila zopet očiščena, je bila ženska ponovno sprejeta v vaško občestvo kot mati. Avtorica pa opozarja, da je bila izolacija ženske, kljub stigmatizaciji, pomemben zdravstveni ukrep v času, ko je bilo njeno zdravje še precej krhko.

1.7.3 Odnos do otrok

Puhar (2004: 51) pravi, da je bil otrok najprimernejši objekt, v katerega so odrasli lahko projicirali lastna pričakovanja, želje, potrebe, pa tudi sovražnosti. Bolj kot je bil otrok nabit s temi projekcijami, trša je bila vzgoja in prej se je začela. V Sloveniji v 19. stoletju se je začela takoj po rojstvu. Otroku, ki se je rodil v patriarhalno družino, kjer je vrhovno oblast predstavljal oče, je bilo potrebno vcepiti predvsem ponižnost, pobožnost, pokorščino, pridnost, potrpežljivost ...

Matere so otroke zgodaj navajale k molitvi, še preden so ti začeli govoriti, so jih pokrižale. Ko so zmogli že malo govoriti, so se že naučili prvo molitev Sveti angel. Tako so se otroci z opazovanjem staršev naučili, da je pogovor z Bogom pomemben del življenj njihovih staršev (Ramšak 2003: 278).

Slovenska družina v 19. stoletju je bila po svoji strukturi miniaturn model družbenega sistema oblasti. Vloga očeta v družini je bila podobna vlogi vladarja naroda, zato so pridevniki, ki so označevali dobrega oblastnika, označevali tudi dobrega očeta: »Strog, a blagohoten, moder in pravičen, redkih besed in neupogljive volje.« V zameno za to pa je pričakoval predanost in poslušnost (Puhar 2004: 104).

Oče je imel odločilno besedo tako glede družinskega proračuna, kot tudi pri vzgoji otrok, čeprav je bila praktična nosilka vzgoje mati. V odnosu do otrok so očetje gradili svoja stališča izhajajoč iz svojega ter otrokovega položaja do dela. Predpostavljali so poslušnost in podrejenost otrok, kar je imelo cilj, da otroci zrastejo v delovne in poštene ljudi (Puconja 2011: 129-130). Slovenski pregovor pravi: »Očeta je treba spoštovati, če bi tudi bil bukov štor.«

1.7.3.1 Pridnost

Otroci se morajo tekom let naučiti predvsem ubogati. Pomembno je bilo, da otroci ubogajo pri priči, brez spraševanja ali celo ugovora. Starši so le ukazali, svojemu ukazu pa niso smeli dodajati razlage niti prošnje – le ta je bila znak velike slabosti (Puhar 2004: 105). Strahospoštovanje, ki so ga otroci gojili do staršev, se je kazalo tudi v vikanju in onikanju staršev (Puconja 2011: 128). Spoštovanje do staršev je bilo samoumevno.

Puhar (2004: 227-229) opisuje, kaj je za družino v devetnajstem stoletju pomenilo, da je otrok priden. Otrok je v različnih obdobjih različno izkazoval svojo pridnost. Da je bil dojenček priden, je moral hitro in veliko spati, malo jokati, si ne želeti v naročje in dati mir. Okoli prvega leta je moral čim prej shoditi in jesti vse, kar so mu dali; moral je ubogati na prvo besedo, čim manj jokati in veliko spati. Pridnost je pomenila tudi samostojnost, da so matere lahko nemoteno opravljale delo. Med tretjim in četrtem letom pa je otrok moral prevzeti prve resnejše delovne dolžnosti. Čim večji je bil otrok, več dolžnosti je imel. Ko priden otrok odraste, mora razumeti, da se mora poročiti s tistim človekom, ki ustreza željam staršev itd. Pridnost je torej pomenila, da je bil otrok »kaj prida« za svoje starše.

1.7.3.2 Je bil odnos do otrok res fatalističen?

Puhar namiguje, da lahko glede na visoko umrljivost otrok sklepamo, da matere svojim otrokom niso posvečale preveč pozornosti, da so bile lene in se jim ni ljubilo ukvarjati z otrokom ter so v ta namen razvile veliko razumskih pravil, zakaj so določene navade škodljive in nevarne (Puhar 2004: 72). Sieder (1998: 34) navaja avtorja Edwarda Shorterja, ki pravi, da so bile matere do dojenčkov ravnodušne in da so smrt brezbrizno sprejemale. Badinter po tem sklepa, da materinstvo ni »naravna lastnost žensk«, da ljubezen ne izvira iz materinskega instinkta, temveč da je materinska ljubezen družbena norma, ki je nastala šele v poznem 18. in zgodnjem 19. stoletju. Šele to obdobje naj bi »povzdignilo materinstvo v ideal in v pristno določilo žensk.« Tudi Irena Destovnik (2002: 213) pravi, da so se šele konec 18. stoletja v meščanskih krogih izoblikovale podobe matere kot skrbne in nežne, ki se žrtvuje za srečo svojih otrok. Potreben je bil torej velik propagandni val, da je bila materinska vloga razširjena kot »naravno poslanstvo« ženske. Sposobnost ženske, da rodi, se samoumevno povezuje tudi s socializacijo in vzgojo otrok.

Rožman (2004: 134) sicer priznava, da je bil odnos do smrti dojenčka fatalističen, a da je bila nega v tradicionalnih kmečkih skupnostih drugačna. Obstajal je sklop pravil, urokov, magičnih postopkov, s katerimi so poskušali zdraviti razne bolezni. Navaja Siederja, ki meni, da so kmečki ljudje svoja čustva izražali preko simbolov in ritualnih vedenjskih vzorcev, in ne preko empatije in govora. Destovnikova (2002: 212) opozarja, da se je potrebno zavedati, da je izražanje čustev »družbeno pogojen in spremenljiv pojem.« Čustva so bila torej posredovana prek simbolnih vedenjskih vzorcev, in ne verbalno.

Aries pravi, da je bilo občutje do otroštva ravnodušno, saj se je le to prevečkrat končalo z izgubo. Avtor opozarja, da nas ta neobčutljivost ne sme osupniti, ker je bila, če vzamemo v ozir takratne demografske razmere, naravna. V tem lahko vidimo razliko v pojmovanju otroka danes in nekoč, predvsem pred demografsko revolucijo (Aries 1991: 58-59). Starši začnejo svoje otroke ljubiti šele, ko se umrljivost začne manjšati, to je proti koncu 19. stoletja (Goody: 2003: 98).

1.7.3.3 Otroci kot delovna sila

Splošno razširjeno mnenje je, da so bili kmečki otroci v očeh svojih staršev obravnavani predvsem kot delovna sila in bodoči dediči. Žnidaršič (2000: 157) pravi, da je v revnejših kmečkih družinah otrok dom čim prej zapustil in se začel preživljati s služnostjo pri drugih ljudeh. To obdobje so razumeli kot posebno obdobje odraščanja, osebnega in delovnega zorenja otrok, hkrati pa je otrok s tem razbremenil družinski proračun. Herlihy (Herlihy 1985: 159, po Renner in drugi 2008: 26) ocenjuje, da je bilo od dveh tretjin do treh četrtin staršem onemogočeno, da bi svoje otroke privedli do odraslosti, saj so jih bili že zgodaj prisiljeni dajati v služenje izven doma za hlapce, pastirje in pestrne. Antropolog M. Haris je postavil tezo, da so otroci v urbanih okoljih stali več, a so bili ekonomsko manj vredni, v agrarnih okoljih pa je bilo ravno obratno: otroci so stali manj, a je bila njihova ekonomska vrednost višja (Švab 2001: 100).

Vzgoja otrok je potekala povsem spontano ob delu na kmetiji – s tem so osvajali vzgojne smotre in vrednote, bili pa so tudi podvrženi krščanski vzgoji, ki je vcepljala dogmo, da Bog zlo kaznuje (Puconja 2011: 125). Vzgoja je v kmečkih družinah potekala kot »integralni sestavni del vseh delovnih in življenjskih procesov znotraj gospodinjstva« (Sieder 1998: 35).

Kmečka družba se z otroki torej ni ukvarjala v današnjem pomenu besede. Bili so del hišno-gospodarske enote, kamor so se vključevali glede na svoje delovne zmožnosti. Socializacija ni bila ločena od dela, ki je zagotavljalo preživetje, se je pa preko zgleda prenašala iz generacije v generacijo. Starši so se z otroki ukvarjali predvsem zaradi njihovega prispevka k skupnemu delu. Hkrati pa je bil odnos do otrok dvojen, a med seboj izključujoč. Po eni strani so starši in otroci bivali in delali skupaj brez posebne ločnice med njimi, po drugi strani pa sta bila njuna svetova iz moralnih razlogov povsem ločena. Otroke je bilo treba obvarovati pred umazanim življenjem, predvsem pred spolnostjo (Destovnik 2002: 162-163).

Starši so otroke že zgodaj navajali k delu. Najprej je pasel kokoši, nato svinje in potem še govedo. Otroci so že zgodaj pomagali pri okopavanju, sušenju sena in žetvi, nazadnje pa še pri košnji in oranju. Šolskemu uspehu svojih otrok starši niso posvečali velike pozornosti; otroci naj bi s šolanjem čim prej zaključili, da bodo na voljo za delo (Puconja 2011: 125-126). V splošnem je veljalo, da so otroci hodili v šolo le, kadar je delo na kmetiji to dopuščalo, kar je bilo pogosto le med zimskimi meseci (Sieder 1998: 41).

”Našemu kmetu se zdi čas, ki ga mora njegov otrok prebiti v šoli, izgubljen in zapravljen; komaj obleče deček svoje prve hlačice, že ga uporablja za pastirja ter se jezi na ”prokletega šolmastra”, ki zahteva, da morajo hoditi otroci redno in točno v šolo. Naš kmet še danes ne spoznava koristi šole ter pošilja otroke v učilnico le takrat, ako ne najde zanje prav nobenega dela.” (Internetni vir 1)

Otrokom pa je pripadla tudi naloga varovanja mlajših otrok. Kadar so matere delale na domačem ali tujem posestvu, so starejšim otrokom, predvsem pa starejšim hčerkam, v varstvo prepuščale skrb za mlajše brate in sestre ter gospodinjstvo. Matere zaradi prezaposlenosti niso imele dovolj časa niti za dojenje niti za nego otroka. Nega dojenčka je bilo delo, ki je sodilo v gospodinjstvo sfero, torej med neproduktivna dela (Rožman 2004: 146-147), in je zato imelo drugoten položaj v primerjavi s produktivnim delom.

Menim, da glede na povedano ne moremo sklepati, kakšen je bil resničen odnos do otrok, kar pa je gotovo pa je, da se starši svojim otrokom niso posvečali na način, kot ga razumemo danes. Eden izmed faktorjev zakaj, je verjetno tudi to, da je bilo število otrok veliko in da starši za njimi pogosto niso žalovali, niti o zgodaj umrlih otrocih niso pripovedovali drugim svojim otrokom; kot da jih ne bi bilo. Otroke so kmečki ljudje imeli bolj iz ekonomskih razlogov kot pa iz psihološke potrebe po naraščanju, kot je v navadi danes - zato se je tudi vzgoja razlikovala od današnje. Vsekakor je pogled na vzgojo in otroštvo nekoč kompleksen; potrebno je razumeti način življenja v takratni patriarhalni skupnosti, način dela, ki je bilo dobesedno delo za golo preživetje in le malokrat za luksuz. Treba je razumeti razmerja med spoloma ter razmerja med starši in otroki. Vzgoje nekoč ne moremo soditi z našimi očmi 21. stoletja, ko so razmere za življenje v mnogih segmentih drugačne kot tedaj. Prav tako ne moremo gledati na današnjo vzgojo kot na tisto pravo, ki je edina poštena do otrok. Verjamem, da bo tudi današnja, pretežno usmerjena protektivna vzgoja, čez stoletje deležna

kritike. A mnogim staršem danes se v danem trenutku zdi edina prava. Ravno tako se je kmečkim ženskam nekoč zdel njihov način vzgajanja in nege svojih otrok pravilen, najboljši v dani situaciji; verjamem, da če bi menile, da z njim otrokom škodujejo, ne bi bila takšen. Jim je pa morda manjkala refleksija na to, kakšno je njihovo delo, opirale so se bolj na tradicijo in ustno izročilo, po katerem so se ravnale in manj na takratna zdravniška priporočila, ki pa so bila, roko na srce, tudi mnogokrat zgrešena. Vzgoja in otroštvo nekoč gotovo nista bila samo črna, kot je marsikje predstavljeno; biti otrok v 19. stoletju je gotovo imelo tudi svetle točke.

2 Problem

V diplomski nalogi sem želela ugotoviti, kakšni sta danes vloge očeta in matere na kmetijah. Zanimala me je primerjava med življenjem in vzgojo nekoč in danes, se pravi razlike in podobnosti med vzgojo intervjuvancev ter njihovo sedanjo vzgojo. Zanimala me je tudi vloga otrok v kmečkih gospodarstvih, da bi ugotovila, ali se pojav protektivnega otroštva opaža tudi pri kmečkih otrocih ter ali so otroci vključeni v delo na kmetiji. Ker je v literaturi mnogo govora o novem očetovstvu me je zanimalo, ali je to le konstrukt, ki se pojavlja predvsem v urbanih okoljih, ali pa je prodril tudi v bolj ruralna okolja z domnevno tradicionalno delitvijo družinskega in domačega dela. Poleg tega me je zanimalo, ali so današnji kmečki očetje bolj dejavni že v obdobju partneričine nosečnosti in kako poteka nosečnost kmečkih žensk ter v kolikšni meri so očetje izkoristili očetovski dopust. Kot zadnje pa me je zanimalo, kje so intervjuvanci pridobili potrebne informacije o pravicah, ki izhajajo iz zavarovanja za starševsko varstvo.

3 Metodologija

3.1 Vrsta raziskave in spremenljivke

Raziskava je kvalitativna in deskriptivna. V njej sem zbrala novo, besedno gradivo, ki je bilo pridobljeno neposredno z opazovanjem in spraševanjem. Z njim poskušam opisati, kakšni so pogledi na vlogo očeta in matere na kmetijah. V določenem delu je raziskava tudi primerjalna, saj sem primerjala otroštvo in način vzgajanja na podeželju nekoč in danes.

3.2 Merski instrument in vir podatkov

Za namen pridobivanja podatkov sem pripravila nestrukturiran vprašalnik, ki mi je služil kot vodilo za izvajanje intervjuja. Vprašalnik je bil enak tako za ženske kot za moške, le da sem ženskam postavila še dodatno vprašanje o poporodnih stiskah in depresijah ter o delu med nosečnostjo. Vprašalnik prilagam v prilogah. Razdeljen je bil na šest tem oz. raziskovalnih vprašanj:

- Starševstvo (na podeželju) nekoč in danes
- Pogled na starševsko vlogo
- Trend starševstva, ne več materinstva in očetovstva
- Pogled na vlogo otroka in na aktivnosti, ki jih starši izvajajo skupaj z otrokom
- Pogled in spomini na nosečnost in porod; poporodne stiske
- Zakonodaja in starševske pravice

Moj vir podatkov pa so bili odgovori intervjuvancev, torej tako moških kot žensk, ki so odgovarjali na moja vprašanja.

3.3 Populacija in vzorčenje

Populacijo predstavljajo pari, ki živijo bodisi v zakonski ali zunajzakonski skupnosti na kmetijah v krajevni skupnosti Griže, v oktobru in novembru 2012, ter imajo vsaj enega otroka, mlajšega od 15 let. Vzorec predstavljajo štirje pari, torej štirje moški in štiri ženske. Vzorec je bil neslučajnostni priročni, saj sem vanj zajela pare, kjer bodisi moškega ali žensko osebno poznam. Menim, da ta vzorec ni povsem reprezentativen, a je vseeno dovolj, da lahko na njegovi podlagi postavim poskusno teorijo.

3.4 Zbiranje podatkov

Podatke sem zbirala v mesecu oktobru in novembru 2012. Do vseh intervjuvancev sem pristopila osebno ter jih prosila za sodelovanje. Nihče od njih moje prošnje ni zavrnil. Po privolitvi smo se dogovorili za termin, kdaj bomo pogovor opravili, sama pa sem se prilagodila njihovem življenjskemu ritmu in delu na kmetiji. Vsi pogovori so potekali na njihovem domu in so trajali približno pol ure za en intervju. Pogovore z moškimi in ženskami sem opravila ločeno, da bi zagotovila iskrene odgovore kjer partner ne bi imel vpliva na odgovore drugega. Pogovor sem vodila s pomočjo vprašalnika, odgovore pa sem s privolitvijo intervjuvancev posnela na diktafon. Osebna imena ter podatki, ki niso pomembni in zaradi katerih bi lahko bilo razvidno, kdo je intervjuvanec, so spremenjeni.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Zbrane podatke sem obdelala s kvalitativno analizo. V zapisu intervjujev sem krepko označila in nato izpisala dele, ki so relevantni in se nanašajo neposredno na raziskavo. Z odprtim kodiranjem sem enotam besedila, ki sem jih določila za relevantne, pripisala pojme, ki zajemajo njihovo bistvo (pri fazi »Starševstvo (na podeželju) nekoč in danes« pa sem zaradi primerjave med nekoč in danes uporabila tudi odnosno kodiranje). Nato sem sorodne pojme združila v nadrejene kategorije. Vsak nadrejeni pojem sem tudi definirala. Iz tega sem napisala poskusno teorijo o vlogi očeta in matere v kmečkih družinah.

Izjave sem kodirala glede na naslednja področja:

- Starševstvo na podeželju nekoč in danes; razlike in podobnosti
- Pogled in počutje v starševski vlogi
- Delitev družinskega dela in novo očetovstvo na podeželju
- Pogled na vlogo otroka in na njegove aktivnosti, igro, delo
- Pogled in spomini na nosečnost in porod; poporodne stiske
- Koriščenje očetovskega dopusta
- Pridobivanje informacij o pravicah, ki izhajajo iz zavarovanja za starševsko varstvo in delo s krajšim delovnim časom

3.5.1 Primer kodiranja

KODIRANJE ZNOTRAJ FAZE »DELITEV DRUŽINSKEGA DELA IN NOVO OČETOVSTVO
NA PODEŽELJU«

<i>Delitev družinskega dela in novo očetovstvo na podeželju</i>	
6. Glede tega, kdo prevzema glavno vlogo pri vzgoji otrok pa mislim, da sva kar na pol. V določenem momentu bolj žena, v določenem bolj jaz.	Enakomerna delitev skrbi za otroke
7. Prej, ko je še žena v službo hodila, sem bil jaz več z otroki. Ko je žena doma je pa ona več z njimi.	Vpliv zaposlitve izven kmetije
8. V vseh stvareh se izmenjujeva in ni določenih stvari, za katere bi bila samo mama pristojna. Tudi npr. ko se kopamo, se najprej enega skopa pa ga jaz oblečem, enkrat jih eden kopa pa drugi oblači, drugič pa glih obratno, tak da tukaj smo res vsi skupi.	Izmenjevanje skrbi
9. Včasih je bila bolj mama tista za vzgojo, zdaj pa se to toliko spreminja, da se očeti tudi dosti vključujejo - v bistvu oba starša delata na tem. To je občutno tudi na podeželju, če gledam na sebe.	Trend vključevanja očetov
24. Zdaj imam mogoče večji del jaz otroke, ampak prej, ko sem jaz hodila v službo je bilo pa 50 50, ali pa včasih celo mož več, tako da bom rekla, čisto stvar dogovora.	Vpliv zaposlitve
25. Nič mu ni težko, od previjanja riti, do kopanja, umivanja zob	Sodelovanje
26. kar se gospodinjskih del tiče, to pa jaz delam	Gospodinjska dela
27. Včasih je bilo v osnovi tako, da je bila ženska doma. Po večini je bilo na kmetijah tako tak, je bila ženska doma, moški je hodil v službo in potem avtomatsko ima to ona čez, ker je pač doma.	Vpliv zaposlitve
40. Pri umivanju, oblačenju ima večjo vlogo mamica. Jaz nastopim pri finančah ... pa pri igri. Risanke gledava, kakšno knjigo ji preberem, kadar je mamica v službi, kosilo ji postrežem ...	Mama za vsakodnevno nego Oče občasno, prijetnejša opravila
41. Sigurno pa je, da ima še vedno ženska večjo vlogo pri vzgoji, je pa le mama, ima tisti čut.	Materinski čut
42. Mislim, da na podeželju ni tako, kot praviš o novem očetovstvu. Je še vedno tradicionalna delitev, mama ima otroke in hišo, ate je za kmetijo. Jaz mam na primer hlev, delo zunaj, notri pa gospodinjstvo pa to, pa ima mama.	Tradicionalna delitev
54. Mislim, da imam jaz glavno vlogo. Kot sem rekla, je partner večkrat odsoten, veliko hodi pomagat po drugih kmetijah in takrat imam jaz tamalo ali pa babica.	Odsotnost partnerja
55. Kadar smo pa skupaj mi pa pomaga ja, pri vseh stvareh, kar se tiče tamale, edino za štedilnik pa res ni. Tako da kuhanje je moje.	Občasno pomaga pri vsem
57. Moški so še popoldne velikokrat od doma, in mislim, da smo pa res ženske tiste, ki smo tukaj ta glavne.	Večje vključevanje moških
67. Se pa z načinom vzgoje in temi stvarmi ne obremenjujem preveč, to prepuščam ženi, ker vem, da bo dobro opravila. Ona je tukaj glavna, ker imam jaz veliko dela, tako doma kot s poslom. Kadar smo pa skupaj, se pa igramo kakšne družabne igre ali pa gledamo televizijo.	Vzgoja prepuščena ženi
68. Jaz mislim, da imajo to večinoma še vedno ženske čez.	Vzgoja je ženska stvar
78. Jaz sem ta glavna pri skrbi za otroka, tudi kar se tiče šole, doma, umivanja, nalog ..., to imam vse jaz. Oče ima bolj službo čez, ima bolj grobe stvari čez, jaz imam fineše. Da funkcioniramo kot družina, da se povezujemo z okolico, s taščo, s starimi starši ...	Ženska skrb za otroke
79. Vsake toliko, ko pride ali pa če res vidim, da je tak primer da ne morem sama, mu rečem, pridi, pomagaj mi, bova skupaj. Če pa ne rabim	Občasno prosi za pomoč moža

pomoči, ga pa ne obremenjujem s tem, ker ima pač druge stvari. Jaz sem v glavnem sama pri tem. Imama tihi dogovor, ker ima drugih stvari toliko, da ne more. Tudi za varstvo jaz vem, da imam to jaz čez, in on se s tem nikoli ne obremenjuje.	
80. Definitivno je novo očetovstvo pa vključevanje očetov bolj značilno za mesta. Sicer je pa to odvisno od družine do družine, koliko ima oče časa.	Značilno za mesta
91. V skrbi za otroka skušava vlogo deliti, vendar se včasih zgodi, da imam sama malce večjo vlogo, vsaj kadar je delo na kmetiji povečano.	Deljena vloga Vpliv dela na kmetiji
92. Pri vzgoji sodelujeva s partnerjem, imava iste poglede glede vzgoje, zato tudi ni večjih problemov. Pri negi pa se zgodi, sploh kadar nastopi bolezen, da je moja vloga večja pri skrbi za bolnega otroka.	Večja vloga matere pri negi bolnih otrok
93. Tudi na podeželju se kaže večja vloga očeta pri vzgoji in negi, sicer pa je to odvisno od posameznika, kako si uredi »zadeve«. Veliko vlogo pa ima tu tudi mama, kako se dogovorita z očetom, kako si razdelita to skrb za otroka/e.	Delitev dela je stvar dogovora Vloga mame
94. Je pa res, da očetje, ki imajo 8-urni delovni čas in živijo v stanovanjski hiši, po možnosti še brez vrta, da lažje preživijo več časa z otroki kot pa očetje na kmetiji, kjer se delo odvija skozi cel dan oz. teden (tu ni vikendov oz. nedelj).	Zaposlitev izven doma
105. Pri vzgoji sodelujeva oba, pri negi sodelujem kolikor je to mogoče oz. mi dopušča čas.	Sodelovanje obeh
106. Na podeželju je težje izkoreniniti to miselnost, da je starševstvo pretežno domena žensk, vendar se to spreminja. Očetje imajo vedno večjo vlogo pri vzgoji in negi, se pa to razlikuje od družine do družine.	Tradicionalna miselnost
107. Večja vključenost moških v družinsko življenje je sigurno bolj značilna za mesta, saj na podeželju- na kmetijah, ni toliko časa- otroci morajo biti bolj samostojni.	Večja vključenost moških v mestih

3.5.2 Primer združevanja sorodnih pojmov

UREJANJE IZJAV V KATEGORIJE PO KODAH ZA FAZO »DELITEV DRUŽINSKEGA DELA IN NOVO OČETOVSTVO NA PODEŽELJU«

Enakomerna delitev dela:

6. Glede tega, kdo prevzema glavno vlogo pri vzgoji otrok pa mislim, da sva kar na pol. V določenem momentu bolj žena, v določenem bolj jaz.

8. V vseh stvareh se izmenjujema in ni določenih stvari, za katere bi bila samo mama pristojna. Tudi npr. ko se kopamo, se najprej enega skopa pa ga jaz oblečem, enkrat jih eden kopa pa drugi oblači, drugič pa glih obratno, tak da tukaj smo res vsi skupi.

25. Nič mu ni težko, od previjanja riti, do kopanja, umivanja zob

108. Pri vzgoji sodelujeva oba, pri negi sodelujem kolikor je to mogoče oz. mi dopušča čas.

Tradicionalna delitev dela:

42. Mislim, da na podeželju ni tako, kot praviš o novem očetovstvu. Je še vedno tradicionalna delitev, mama ima otroke in hišo, ate je za kmetijo. Jaz mam na primer hlev, delo zunaj, notri pa gospodinjstvo pa to, pa ima mama.

80. Definitivno je novo očetovstvo pa vključevanje očetov bolj značilno za mesta. Sicer je pa to odvisno od družine do družine, koliko ima oče časa.

Vpliv zaposlitve zunaj kmetije:

7. Prej ko je še žena v službo hodila, sem bil jaz več z otroki. Ko je žena doma je pa ona več z njimi.

24. Zdaj imam mogoče večji del jaz otroke, ampak prej, ko sem jaz hodila v službo je bilo pa 50 50, ali pa včasih celo mož več, tako da bom rekla, čisto stvar dogovora.

27. Včasih je bilo v osnovi tako, da je bila ženska doma. Po večini je bilo na kmetijah tako tak, je bila ženska doma, moški je hodil v službo in potem avtomatsko ima to ona čez, ker je pač doma.

96. Je pa res, da očetje, ki imajo 8-urni delovni čas in živijo v stanovanjski hiši, po možnosti še brez vrta, da lažje preživijo več časa z otroki kot pa očetje na kmetiji, kjer se delo odvija skozi cel dan oz. teden (tu ni vikendov oz. nedelj).

Vpliv dela na kmetiji:

93. V skrbi za otroka skušava vlogo deliti, vendar se včasih zgodi, da imam sama malce večjo vlogo, vsaj kadar je delo na kmetiji povečano.

Glavno skrb za otroke prevzema mama:

40. Pri umivanju, oblačenju ima večjo vlogo mamica. Jaz nastopim pri financah ... pa pri igri. Risanke gledava, kakšno knjigo ji preberem, kadar je mamica v službi, kosilo ji postrežem ...

41. Sigurno pa je, da ima še vedno ženska večjo vlogo pri vzgoji, je pa le mama, ima tisti čut

57. Moški so še popoldne velikokrat od doma, in mislim, da smo pa res ženske tiste, ki smo tukaj ta glavne.

67. Se pa z načinom vzgoje in temi stvarmi ne obremenjujem preveč, to prepuščam ženi, ker vem, da bo dobro opravila. Ona je tukaj glavna, ker imam jaz veliko dela, tako doma kot s poslom. Kadar smo pa skupaj, se pa igramo kakšne družabne igre ali pa gledamo televizijo.

68. Jaz mislim, da imajo to večinoma še vedno ženske čez.

78. Jaz sem ta glavna pri skrbi za otroka, tudi kar se tiče šole, doma, umivanja, nalog ..., to imam vse jaz. Oče ima bolj službo čez, ima bolj grobe stvari čez, jaz imam finese. Da funkcioniramo kot družina, da se povezujemo z okolico, s taščo, s starimi starši ...

Občasna pomoč:

55. Kadar smo pa skupaj mi pa pomaga ja, pri vseh stvareh, kar se tiče tamale, edino za štedilnik pa res ni. Tako da kuhanje je moje.

79. Vsake toliko, ko pride ali pa če res vidim, da je tak primer da ne morem sama, mu rečem, pridi, pomagaj mi, bova skupaj. Če pa ne rabim pomoči, ga pa ne obremenjujem s tem, ker ima pač druge stvari. Jaz sem v glavnem sama pri tem. Imama tihi dogovor, ker ima drugih stvari toliko, da ne more. Tudi za varstvo, jaz vem, da imam to jaz čez, in on se s tem nikoli ne obremenjuje.

Odsotnost moškega:

54. Mislim, da imam jaz glavno vlogo. Kot sem rekla, je partner večkrat odsoten, veliko hodi pomagat po drugih kmetijah in takrat imam jaz tamalo ali pa babica.

57. Moški so še popoldne velikokrat od doma, in mislim, da smo pa res ženske tiste, ki smo tukaj ta glavne.

79. Vsake toliko, ko pride ali pa če res vidim, da je tak primer da ne morem sama, mu rečem, pridi, pomagaj mi, bova skupaj. Če pa ne rabim pomoči, ga pa ne obremenjujem s tem, ker ima pač druge stvari. Jaz sem v glavnem sama pri tem. Imama tihi dogovor, ker ima drugih stvari toliko, da ne more. Tudi za varstvo, jaz vem, da imam to jaz čez, in on se s tem nikoli ne obremenjuje.

Trend večjega vključevanja očetov:

9. Včasih je bila bolj mama tista za vzgojo, zdaj pa se to toliko spreminja, da se očeti tudi dosti vključujejo - v bistvu oba starša delata na tem. To je občutno tudi na podeželju, če gledam na sebe.

95. Tudi na podeželju se kaže večja vloga očeta pri vzgoji in negi, sicer pa je to odvisno od posameznika, kako si uredi »zadeve«. Veliko vlogo pa ima tu tudi mama, kako se dogovorita z očetom, kako si razdelita to skrb za otroka/e.

3.5.3 Primer definiranja pojmov

DEFINIRANJE POJMOV

Enakomerna delitev dela: pod tem pojmom je mišljeno, da si partnerja skrb za otroke razdelita večinoma enakomerno, da ni dela, ki ga drug ne bi opravljal.

Tradicionalna delitev dela: takšna delitev pomeni skrb ženske za dom, gospodinjstvo in otroke, delo moža pa je omejeno na delo zunaj doma, na posestvu, njivah itd.

Vpliv zaposlitve zunaj kmetije: kadar je eden izmed staršev zaposlen zunaj kmetije, npr. v gospodarstvu, drug starš, ki je zaposlen doma, prevzame večji delež skrbi za otroke. Spol tukaj ni pomemben.

Vpliv dela na kmetiji: delo je enakomerno deljeno, edino kadar je obseg dela na kmetiji povečan, je vloga ženske pri vzgoji, varstvu in negi otrok, povečana.

Glavno skrb za otroke prevzema mama: ta usmerjenost se pojavlja pri večini parov, izstopa pa posebej pri enem, kjer je oče fizično v družini zelo malo prisoten in je zato vse, kar je povezano z otroki, na plečih ženske. Očetje so na kmetijah velikokrat odsotni zaradi dela, ženske pa so tiste, ki se bolj držijo doma in zato samoumevno prevzamejo še skrb za otroke. Eden izmed vprašanih je tudi poudaril materinski čut, zaradi katerega bi naj bila ženska bolj uspešna pri vzgoji kot pa moški.

Občasna pomoč: moški sodelujejo vsake toliko časa, ko so doma, ali pa na prošnjo ženske.

Odsotnost moškega: kot že povedano, so očetje zaradi dela na kmetiji pogosto odsotni.

Trend večjega vključevanja očetov: vprašani sicer priznavajo, da so spremembe v družinskem življenju počasnejše kot v mestih, a da so že opazne, je pa to veliko odvisno od družine do družine, kako si organizira delo.

4 Rezultati

4.1 Starševstvo na podeželju nekoč in danes

Prva razlika v starševstvu nekoč in danes je, da danes delo na mnogih družinskih kmetijah ne zadošča več za preživetje in sta zato oba zakonca pogosteje zaposlena. V preteklosti so bili zaposleni le moški, medtem ko so ženske ostajale doma in skrbele za kmetijo in otroke. Intervjuvanci pravijo, da je bilo otroško delo na kmetijah nekoč pogostejše kot danes. Otroke so že od majhnih nog navajali k delu, zaupali so jim tudi bolj odgovorne naloge, ki so z današnjega stališča tudi nevarne, npr. vožnjo traktorja, pogosteje pa so starejši otroci pazili mlajše brate in sestre.

Glavno skrb za otroke so prevzemale matere, medtem ko je očetom pripadel položaj avtoritete. Vmešal se je takrat, ko je mati odpovedala, ko je šlo kaj narobe: *»oče je zaropotal ko je bilo res treba ...«*, ali pa kasneje, ko so bili otroci že starejši. Dobila sem občutek, da je bil oče iz družin nekako oddaljen, a da je bila njegova vloga nenehno prisotna v miselnosti otrok, predvsem kot neke vrste disciplinsko sredstvo. Očetje so bili pogosto odsotni iz družine, v nekaterih družinah pa je tako še danes, a je to, kot pravi ena izmed intervjuvank, bolj odvisno od družine. Vzgoja nekoč je bila nasploh bolj stroga, bilo je več verske vzgoje, pravila so bila točno postavljena.

Kar je podobno med nekoč in danes je to, da poskušajo starši svojim otrokom predati obstoječe vrednote in norme, jih učiti, kaj je prav in kaj narobe, postavljati meje ter jih navajati k delu, le da sedaj manj strogo kot nekoč. Spremenil pa se je odnos do otrok. Otrokom se danes posveča več pozornosti kot nekoč, več je nežnosti in ukvarjanja z njimi. *»Se mi zdi, da tudi včasih na kmetiji ni bilo toliko tega crkljanja kot ga imamo mi zdaj.«*, vključeni so tudi v organizirane oblike varstva, kot je npr. vrtec. Včasih so vlogo vzgojiteljice prevzemale matere, ker so bile pač doma in je bilo logično, da bodo pazile na otroke. Otroci nekoč niso imeli toliko materialnih dobrin kot danes, bili so bolj samostojni, medtem ko današnji otroci iščejo več pozornosti pri starših in postanejo samostojni kasneje. Po mnenju ene od intervjuvank so danes otroci bolj nadzorovani kot so bili nekoč, manj se jim zaupa, hkrati pa se od njih zahteva uspešnost na več področjih.

4.2 Pogled in počutje v starševski vlogi

Vprašani se v svojih starševskih vlogah počutijo dobro in samozavestno. Nekatere tu in tam preplavi dvom, ali delajo prav ali ne. Kadar pride do težav ali stisk, se pogovorijo s partnerjem ali partnerko, s kakšnim drugim družinskim članom, ena izmed intervjuvank pa si prebere tudi kakšen forum. Ena od intervjuvank materinstvo opisuje kot svoje poslanstvo.

4.3 Delitev družinskega dela in »novo očetovstvo« na podeželju

Ne bi mogla zanesljivo trditi, ali lahko govorimo o večji vključenosti moških oz. očetov v kmečki populaciji v delo z otroki. Dejstvo je, da so opazni premiki v smeri večjega vključevanja, a lahko zgolj za eno družino od štirih rečem, da se oče res polno vključuje v vzgojo, varstvo in nego otrok, pa še tam sta tako oče kot mama priznala, da je veliko odvisno od posamezne družine, kakšen dogovor sprejmejo. Ena izmed vprašanih poudarja, da je odgovornost za to, kako se bo vključeval oče, predvsem na mami.

Ostali, predvsem očetje pa pravijo, da je novo očetovstvo v večji meri prisotno v mestih oz. urbanih okoljih. Tako še večino dela z otroki opravijo matere, medtem ko se očetje vključujejo v prijetnejša opravila z otrokom. *»Jaz nastopim pri financah ... pa pri igri. Risanke gledava, kakšno knjigo ji preberem, kadar je mamica v službi, kosilo ji postrežem ...«* ali pa se vključijo, ko jim delo na kmetiji to dopušča. Ena družina pa je taka, kjer se oče skoraj nikoli ne vključuje in je vsa skrb, vse kar je povezano z otroki, na maminih plečih. *»Jaz sem ta glavna pri skrbi za otroka, tudi kar se tiče šole, doma, umivanja, nalog ..., to imam vse jaz.«* Kadar sama ne zmore več, prosi partnerja za pomoč.

Na splošno lahko opazim tradicionalno delitev dela, kjer ženske skrbijo za gospodinjstvo, otroke, ter poleg vsega še opravljajo dela na kmetiji, medtem ko moški bolj izpostavljajo svojo službo in pa delo zunaj ali v okolici doma (hlev, polja, travniki). Čeprav je iz odgovorov morda razvidno, da si partnerja družinsko delo enakomerno delita, se opazi tudi, da ostane ženska v tem sama, kadar je delo na kmetiji povečano ali kadar je kateri od otrok bolan. Izpostavljen je bil tudi materinski čut, zaradi katerega je samoumevno, da je mama tista, ki mora imeti glavno vlogo pri skrbi za otroka.

Očetje so velikokrat zaradi dela odsotni z doma. Eden izmed vprašanih hodi dopoldne v službo, popoldne bodisi dela na svoji kmetiji bodisi hodi pomagati po drugih kmetijah. Tudi v zimskem času, ko je obveznosti na kmetiji manj kot med letom, on opravlja zakole živali po kmetijah in priznava, da bi si želel preživeti več časa s hčerko, a je tempo življenja prehitel. Vpliv na to, kdo preživi več časa z otrokom pa ima tudi to, ali je kateri izmed staršev zaposlen zunaj doma. Navadno tisti starš, ki je doma, prevzame večji del skrbi za otroka. Ena izmed vprašanih pravi, da na kmetijah ni osemurnega delovnika, ni vikendov, delo poteka vsakodnevno, in da je zato v mestih oz. tam, kjer družina ne živi na kmetiji, več možnosti za to, da se tudi oče bolj aktivno vključuje v vse segmente družinskega dela.

4.4 Vloga otroka, igra, delo

Glavna značilnost igre kmečkih otrok je ta, da je prepletena z vsakodnevnim delom na kmetiji. Otroci se zunaj malo igrajo z igračkami, ampak se bolj igrajo npr. s pridelki, s kmetijskim orodjem (samokolnice), živalmi ... *»Pa greta pod kozolec pa luščita koruzo za igro kao, ker zunaj se z igračkami skoraj nič ne igrata. Imata bolj take stvari, vzameta šajtrgo pa greta buče nabirat.«* Veliko časa preživijo zunaj, na svežem zraku, kar je tudi v interesu staršev. Znotraj se igrajo le, kadar so vremenski pogoji neugodni. Čas, ki ga imajo otroci zgolj za igro, je predvsem zvečer ali pa pozimi, ko je obseg dela na kmetiji zmanjšan.

Zanimivo se mi zdi poudariti, da otroke, čeprav majhne, vključujejo v delo tudi takrat, ko so vsi odrasli vpleteni v delo in ni nikogar, da bi nanje pazil. *»Pač kadar je kaj takšnega, da je lahko zraven, pa pomaga, ker ponavadi takrat vsi delamo in je nihče ne more pazit. Tako da zato jo zraven potegnemo.«* Takrat imajo otroci svoje kmetijske pripomočke (npr. majhne grablje) in se hkrati igrajo, hkrati pa se preko igre učijo, kako delo na kmetiji poteka. A starši pravijo, da jim je vse to predstavljeno kot igra in ne strogo kot delo.

Opazna pa je tendenca spolno določenega dela. Medtem ko dečki npr. najraje opazujejo delo s traktorjem in tam sodelujejo, so deklice tiste, ki večkrat sodelujejo v gospodinjskih delih. Tako dečke kot deklice pa se navaja, da pospravijo za seboj, da sodelujejo v kakšnih rutinskih delih in da prevzemajo odgovornost za svoje domače živali.

Navadno pridejo navodila za delo s starševske strani ali pa je to, kaj opraviti, stvar dogovora med starši in otroki.

4.5 Spomini na nosečnost in porod; poporodne stiske

Tako intervjuvanci kot intervjuvanke imajo lepe spomine na čas nosečnosti, ena izmed vprašanih pa je izpostavila, da bi si v tem obdobju želela več miru, *»saj se na kmetiji vedno kaj dogaja«*. Vse vprašane so kljub nosečnosti opravljale tudi dela na kmetiji. Poudarijo, da so se sicer izogibale dvigovanja ali težkih del, a da so po svojih močeh prispevale svoj delež. *»Čeprav jaz sem trikrat bila noseča in sem delala, ne ravno tista težka dela, ampak kar sem pa lahko, sem pa delala.«* Torej nosečnost na kmetiji ni razlog za počitek. Nekateri od parov so se že pred porodom pogovarjali o načinu vzgoje, drugi pa so se prepustili toku.

Dva od štirih vprašanih očetov nista prisostvovala pri porodu, predvsem na lastno željo. Trije so partnerko spremljali na pregledih v nosečnosti, eden pa je takšen, ki ni partnerke niti spremljal pri pregledih niti pri porodu. Ena izmed vprašanih je izpostavila to, da ceni, da je bil partner pri porodu. *»Cenim to, da je sploh bil, ker danes še veliko moških takole iz kmetij ne hodi zraven. Si ne upajo«*. Ženske so po porodu počivale in niso takoj nadaljevale z delom, ena izmed njih pa je izpostavila, da so ji bile v času po porodu v oporo predvsem ženske sorodnice (mama, tašča, partnerjeva stara mama), ki so ji pomagale pri gospodinjskih opravilih.

Na vprašanje glede poporodnih stisk so intervjuvanke odgovarjale različno. Ena meni, da poporodne stiske niso nič bolj stigmatizirane med kmečkih prebivalstvom kot drugje, dve pa sta mnenja, da kmečka ženska niti nima časa o teh stvareh razmišljati in da se mora ob določenem času *»spraviti k sebi«*, ker jo čaka veliko dela. *»Ja mogoče bi pa res bilo čudno, če bi tule še potem pol leta skozi ležala notri pa se smilila sama sebi. Ne gre to ... so še vedno stvari, ki jih moreš naredit, tako da v nekem določenem času se moraš spraviti k sebi«*. Ena izmed njih pa meni, da se poporodne depresije pojavijo predvsem pri ženskah, ki na materinstvo niso dovolj pripravljene.

4.6 Koriščenje očetovskega dopusta

Kar se je pri tem vprašanju izpostavilo, je predvsem to, da očetje, ki so zavarovani kot kmetje, nimajo realnih možnosti za izkoristek očetovskega dopusta. Pravijo, da je to drugače, kot pa če imaš službo v pisarni, kjer delo lahko počaka. Na kmetiji delo ne more čakati in ga je potrebno opraviti ob roku. *»Očetovski dopust jaz ne morem koristit. Ker tud če bi ga imel, si*

ga ne morem vzet, itak moraš kravam dat jesti, ne morejo še krave imet dopusta«. Oče, ki pa je očetovski dopust izkoristil zato, ker je zaposlen zunaj kmetije, je prvi del dopusta preživel z otrokom, drugega pa je izkoristil tudi za delo na kmetiji. Eden izmed vprašanih očetovskega dopusta sploh ni izkoristil, drugi pa je poudaril, da je pri prvem otroku dopust lahko izkoristil, ker je ravno takrat pustil službo, sedaj, ko pa je zaposlen na kmetiji, tega ne bi več mogel koristiti.

Opazimo torej, da je koriščenje očetovskega dopusta moškim, ki so zavarovani kot kmetje, onemogočeno, kljub zakonski določbi, ki to pravico podeljuje. Ravno tako si tudi moški, ki so zaposleni izven kmetije in koristijo dopust, težko privoščijo, da bi se 15 dni (kolikor večina očetov izkoristi dopust) posvečali zgolj novorojenčku, saj je na kmetiji vedno dovolj dela, ki ga je potrebno opraviti.

4.7 Pridobivanje informacij o pravicah, ki izhajajo iz zavarovanja za starševsko varstvo ter delo s krajšim delovnim časom

Vprašani so informacije o pravicah, ki izhajajo iz zavarovanja za starševsko varstvo dobili iz formalnih (CSD, ZZZS) ter neformalnih virov (pogovori s prijateljicami, mamicami, internet). Ženske so izpostavile, da bi si vse želele izkoristiti pravico do krajšega delovnega časa, tudi tiste, ki trenutno niso zaposlene ali pa so zaposlene na kmetiji. Ženska, ki je zaposlena, bi prav tako rada delala zgolj samo štiri ure, a v službi za to nima priložnosti, pri drugi pa je v času, ko je še bila zaposlena in je želela delati s krajšim delovnim časom, delodajalec postavil preveč neugodne pogoje: *»Sem pa želela it delat samo za štiri ure, pa so mi v službi rekli, da bom delala od štirih popoldne pa do osmih zvečer. Tega pa nisem sprejela.«*

Zanimivo je, da nihče od moških te želje ni izrazil.

4.8 Poskusna teorija

Že v razmiku med dvema generacijama si upam trditi, da obstajajo razlike med starševstvom in otroštvom na podeželju nekoč in danes. V preteklosti so na podeželju matere večinoma ostajale doma, medtem ko so bili očetje zaposleni izven kmetije. Z ozirom na to so skupaj s skrbjo za gospodinjstvo prevzele še skrb za otroke, ki so bili tako redkeje kot današnji otroci vključeni v organizirane oblike varstva. Vrtca pogosto niso obiskovali, ampak so začeli kar z obiskovanjem šole. Kadar ni bilo nikogar, ki bi na njih pazil, so to odgovornost prevzeli

starejši otroci. Na splošno so otroci nekoč prevzemali večjo odgovornost, več so tudi sodelovali pri delu, imeli pa so svoje zadolžitve, kaj in kako opraviti delo na kmetiji. Današnji otroci pri delu manj sodelujejo oz. opravljajo zadolžitve, ki so primerne njihovim letom in zmožnostim, kar lahko pripišemo tudi temu, da so današnji starši bolj pedagoško osveščeni kot so bili nekoč. Otroci danes imajo mnogo več materialnih dobrin kot nekoč, prejemajo pa tudi več pozornosti staršev. Otroci so središče družine, več jim je dovoljeno, a se od njih hkrati pričakuje tudi večja uspešnost na šolskem področju oz. na področjih, ki si jih izberejo kot hobi. Očetovska avtoritarnost danes plahni v primerjavi z nekoč, še vedno pa je večinoma mama tista, ki prevzema poglavitno skrb za vzgojo in otroka. Očetje nekoč (ponekod pa tudi danes) so bili zaradi dela pogosto odsotni od doma in so se v vzgojo vključevali predvsem kot »moška beseda«, kot avtoriteta in pogosto takrat, ko je šlo pri vzgoji »kaj narobe«, ko so ga otroci polomili in ko je bilo treba trdno postaviti meje, pa tudi kasneje v življenju otrok, ko so ti prišli v puberteto oz. srednjo šolo. Pravila kaj se lahko in kaj ne so bila bolj trdno postavljena kot danes, je pa tako nekoč kot sedaj to naloga in odgovornost staršev, da postavijo meje otrokom.

Vprašani se s starševstvom soočajo večinoma brez strahov in težav, nekateri so se o načinih vzgoje pogovarjali že pred rojstvom otroka, drugi po rojstvu, nekateri pa te teme sploh ne začnejo, saj je mama tista, ki ji je vzgoja zaupana, očetje pa verjamejo, da bo zaradi svojega materinskega čuta ravnala prav. V primeru, ko se znajdejo v stiski, kako v določeni situaciji ravnati, se pogovorijo med sabo, z mamo ali pa si preberejo kakšen forum. Ena od vprašanih vidi v svoji materinski vlogi tudi svoje poslanstvo.

Na splošno lahko rečem, da delitev družinskega dela še vedno ostaja tradicionalna – mama je tista, ki je glavna pri skrbi za otroka, očetje pa so večinoma zadolženi za delo na kmetiji. Kljub temu pa ta delitev ni več tako stroga kot nekoč – očetje se več vključujejo v nego in varstvo otroka. Matere ostajajo tiste, ki skrbijo za otroke, ko zbolijo in so tiste, ki prevzemajo v glavnem rutinska dela, kot so previjanje, hranjenje, umivanje, čeprav se kaže tudi tendenca vključevanja očetov v te aktivnosti. A še vedno je delež očetov pri delu z otroki bolj omejen na opravila, ki so nekako manj zavezujoča in hkrati prijetnejša, kot sta branje in igra. Obstajajo pa tudi družine, kjer je mama izključno tista, ki skrbi za vse, ki je na kakršen koli način povezano z otroki (od skrbi, hranjenja, pomoči pri šolskih nalogah, izvenšolskih aktivnostih ...) in se očetje tako rekoč ne vključujejo nič ali pa zgolj minimalno.

Opazila sem zanimiv vzorec, ki pravi, da v kolikor se očetje že v nosečnosti udeležujejo pregledov, ultrazvokov in pa poroda, večja je verjetnost, da bodo potem tudi kasneje več sodelovali pri vzgoji in varstvu otrok. To povezujem s tem, da se moškimi, ki so bili vzgojeni izredno tradicionalno in povezujejo zgolj žensko z nosečnostjo, porodom in vzgojo, zdi odveč, morda celo izpod časti, se vključevati na področja, ki so tipično ženska. Kot da bi s tem izgubili delež svoje moškosti. Vprašani sicer priznavajo, da so spremembe v konceptu starševstva, predvsem očetovstva, opazne tudi na podeželju, a da se sicer hitreje odvijajo v mestih kot na vasi. Še vseeno pa igra veliko vlogo dogovor med staršema, kako bosta vzgajala in si razporedila obveznosti, pri čemer pa odgovornost za ta dogovor nosi ženska. Na to, kdo bo prevzel večji delež skrbi za otroka, ima vpliv tudi zaposlitev, tako tista izven kmetije kot tudi zaposlitev oz. obveznosti na kmetiji. Kadar je obseg dela na kmetiji povečan, je mama tista, ki je »ta glavna« pri otrocih, ali pa vskoči kakšna sorodnica, predvsem babica.

Otroci se danes igrajo dlje časa kot nekoč (postanejo kasneje samostojni) in kasneje prevzemajo obveznosti na kmetiji. Igra otrok je vedno prepletena z delom na kmetiji oz. z delom, ki ga je potrebno opraviti. Otroci hodijo npr. zraven staršev v hlev, kjer hranijo živali, pobirajo orehe, grabijo travo, a je zanje vse to igra, in ne delo. Starši jim delo poskušajo predstaviti preko igre. Otroci se vključujejo v dela ki so zanje primerna tudi takrat, ko ni nikogar, ki bi na njih popazil, saj so pri večjih delih, kot so npr. spravljanje trave s travnikov, prisotni vsi odrasli, tudi stari starši, če so še pri močeh. Takrat otroka vključijo zraven tako, da dobi svoje orodje (npr. majhne grablje) in je hkrati pod budnim očesom odraslih, hkrati pa se preko igre uči dela na kmetiji. Otroci so veliko na svežem zraku, se malo zadržujejo znotraj in tako tudi igra poteka na prostem, s kmetijskimi pridelki in pripomočki. Edino v slabem vremenu, pozimi in pa zvečer, se otroci igrajo notri in takrat imajo čas, ki je namenjen zgolj igri z igračkami. Otroke pa se že od majhnega navaja, da sami pospravljajo za sabo in da pomagajo pri gospodinjskih opravilih. Opazno je, da se deklice bolj kot dečke navaja k temu, da pomagajo materi v kuhinji. Na tak način se otroke že od majhnih nog dalje pripravlja na njihove vloge kasneje v življenju, z njimi pa se ohranjajo tradicionalni vzorci vedenja in dela. Otroci imajo na skrbi tudi svoje domače živali (želve, zajce). Navodila, kaj in kako opraviti so pogosto stvar dogovora med starši in otroci, ob kakšnih večjih delih na kmetiji pa pridejo navodila s strani staršev.

Spomini na nosečnost so večinoma lepi, brez strahov kako se bodo spopadali z vzgojo. Ženske so opravljale dela na kmetiji tudi med nosečnostjo in nosečnost sama po sebi, če

poteka normalno, ni razlog za izostanek od dela; seveda pa so se izogibale fizično napornim delom, za razliko od nosečnic 100 let nazaj. Tudi po porodu imajo čas za počitek in privajanje na novo vlogo, so jim pa v pomoč predvsem ženske sorodnice, ki v tem poporodnem obdobju skrbijo za gospodinjstvo. Mnenja o poporodnih stiskah so deljena, je pa zanimivo, da se omenjajo predvsem kot osebna izbira ženske ali kot odraz nepripravljenosti na materinsko vlogo. Za depresijo moraš imeti čas, česar pa kmečka ženska nima in si niti ne more privoščiti daljše odsotnosti.

Dopust za nego in varstvo otroka koristijo ženske, očetje pa očetovski dopust občasno. Moškim, ki so zaposleni na kmetiji, je dosledno koriščenje dopusta onemogočeno oz. oteženo, ker je potrebno opravljati bodisi tekoča dela bodisi dela, ki jih je zaradi vezanosti na letni čas potrebno opraviti. Tudi moški, ki so zaposleni izven doma očetovski dopust izkoristijo tudi za delo na kmetiji, predvsem tisto, ki ga prej zaradi pomanjkanja časa ne morejo opraviti. Kadar pa očetje koristijo očetovski dopust, izkoristijo zgolj plačanih 15 dni, ostalega ne.

Informacije o pravicah, ki izhajajo iz zavarovanja za starševsko varstvo vprašani, dobijo iz formalnih virov, kot so Center za socialno delo, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, ali pa iz neformalnih virov (pogovori s prijateljicami, brskanje po internetu). Ženske so izpostavile željo po delu s krajšim delovnim časom, ne glede na to, ali so zaposlene na kmetiji oz. izven nje, ali pa so brezposelne. Tako bi lažje usklajevale delo in družino, hkrati pa bi prinašale tudi del dohodka v družino. Je pa težava, ker delodajalci temu niso naklonjeni in na primer za to delo postavijo termin dela, ki je močno neustrezen za matere z majhnimi otroki, zaradi česar se ženske zanj ne odločijo.

5 Razprava

Menim, da je tema še mnogo širša, kolikor jo je uspelo zajeti meni v mojo raziskavo in diplomsko nalogo. V mnogih raziskavah, predvsem o novem očetovstvu in delitvi dela med partnerjema, je kmečka populacija odrinjena na rob, čeprav še vedno predstavlja znaten del slovenske družbe. Barbič (2005: 271) pravi, da ostajajo odnosi znotraj kmečke družine »črna skrinjica«, kjer je njena vsebina zasebna zadeva njenih članov. Avtorica pravi, da je vpogled vanjo, predvsem v kriznih situacijah, dovoljen le pooblaščenim osebam in pa predstavnikom cerkve, ki si to pravico lastijo že od vekomaj. Hkrati pa so družinska dogajanja v podeželskih skupnostih zelo transparentna in predstavljajo predmet pogovorov vaščanov.

Kar me je presenetilo je to, da so le redki izmed vprašanih poudarjali vlogo drugih družinskih članov pri vzgoji in varstvu otrok, čeprav vemo, da na podeželju mnogokrat predvsem stari starši prevzemajo skrbniško funkcijo. V moji raziskavi to ni prišlo do izraza.

Opazne so razlike med otroštvom na podeželju nekoč in danes. Če primerjamo obdobje izpred stotih let, je skoraj nemogoče verjeti, da še živimo v isti državi. Napredovali so tako higienski kot pedagoški standardi, povsem drugače se dojema vloga otrok. Če je imel nekoč otrok predvsem ekonomsko funkcijo in je zagotavljal nasledstvo kmetije ter delovno silo, danes temu ni več tako. Ule in Kuhar (2003: 57) pravita, da se odrasli ne odločajo več za otroke zaradi materialnih prednosti, temveč so v ospredju bolj emotivni razlogi za starševstvo, ki zadovoljujejo potrebe staršev. Opazno pa je tudi, da so otroci danes v središču družine in da prejemajo obilo pozornosti. Lahko bi rekla, da pojav protektivnega otroštva sega tudi na podeželje, do kmečkih otrok. Je pa zanimivo, kar je izpostavila ena izmed vprašanih: *»Otroci so bolj nadzorovani kot so bili včasih. Tudi ne smejo nič naredit, imajo kar svoje pravice. Tega včasih ni bilo. In se tudi več zahteva od njih, več morejo pokazat, na več področjih bit uspešni.«* Tako meni tudi Alenka Švab (2001: 135-136) ki piše, da je otroštvo tako »najbolj nadzorovan del osebne eksistence«, nadzor nad otroci se povečuje, več pa se tudi skrb za njihovo blaginjo, inteligenco, izobrazbo in drugo. Tako imajo tudi kmečki otroci danes mnogo možnosti za razne obšolske dejavnosti, s katerimi lahko razvijejo svoje talente, hkrati pa so tudi kmečki starši, predvsem matere, bolj pedagoško izobražene in zato otrokom ne nalagajo več tako težkih in odgovornih del kot nekoč.

Delitev dela na kmetijah je še vedno spolno obeležena. V grobem mame skrbijo za otroke in gospodinjstvo, očetje pa za kmetijo, a se ženske bolj aktivno vključujejo v kmečko delo kot se moški vključujejo v delo z otroki. Miselnost na podeželju je še vedno tradicionalna in bolj zakoreninjena v mentaliteto posameznikov, razlog pa vidim predvsem v tem, da je minilo manj kot 100 let, odkar se je začelo podeželje bolj aktivno povezovati z mesti in urbanim okoljem. V obdobju socializma so se začele zaposlovati tudi ženske, kar je pripeljalo do spreminjanja tradicionalne miselnosti, ženske niso več videle svojega edinega poslanstva v vlogi matere in gospodinje; začela se je njihova emancipacija.

Ravno tako kot pri odraslih je spolna alokacija dela opazna tudi pri otrocih (deklince pogosteje, kot dečki sodelujejo v gospodinjskih opravilih).

Zanimivo se mi je zdelo, da so poporodne depresije označene predvsem kot izbira, kot nekaj, kar te doleti, če imaš zato možnost in si to privoščiš, ali pa kot posledica tega, da ženska ni dovolj pripravljena na materinstvo. Slednje izključuje raziskava dr. Ariel Delfen, ki ugotavlja, da predhodna priprava ne zmanjša, ali prepreči možnosti za poporodne depresije (Internetni vir 3). Iz izkušenj življenja na podeželju lahko povem, da je ženska, ki si vzame čas zase, ki si privošči npr. tek, kozmetičarko, masažo, ki skrbi za svoj videz, hitro označena kot vzvišena, kot tista, ki »se nosi«. Zato menim, da so tudi poporodne depresije med kmečkim prebivalstvom tabu tema, ravno zaradi tega, ker nekako ni sprejemljivo, da bi si ženska vzela čas zgolj zase in svoje potrebe. Zavest o tem, da je potrebno trdo delo je še vedno prisotna v razmišljanju tako moških kot žensk.

Družina, ki se pogosto omenja kot idealna je nuklearna družina, omenja pa se tudi kmečka družina, kjer so starši in otroci živeli v sožitju z naravo in eden z drugim. Zanimivo je, da so bile kmečke družine le redko zgolj jedrne. Navadno so s parom z otroki živeli tudi starši moškega, kar je posledica tega, da se je, po t. i. patrilokalnem vzorcu (Destovnik 2002: 209) ženska preselila v moževo družino. Tako je na večini kmetij še danes. Navadno tri, občasno pa tudi štiri generacije bivajo v skupni hiši, včasih tudi v skupnem gospodinjstvu.

6 Sklepi

- Med otroštvom intervjuvancev ter med otroštvom njihovih otrok so razlike predvsem v povečani pozornosti do otrok in njihovega razvoja ter pa v tem, da očetovska avtoritarnost nekako plahni.
- Še vedno je primarno mati tista, ki nosi povečan del odgovornosti za otroke.
- Povečuje se delež moških, ki aktivneje stopajo v skrb za otroka, a je ta proces v primerjavi z mesti, počasnejši.
- Delitev dela na kmetijah je še vedno tradicionalna in spolno obeležena.
- Pogosta je odsotnost moških od doma zaradi opravil na posestvu ali pomoči na drugih kmetijah.
- Igra otrok je sestavni del dneva in kmečkega dela ter ni ločena od vsakodnevnih opravkov.
- Kmečki otroci preživijo veliko časa na prostem, kjer poteka tudi večina igre.
- Kmečke ženske tudi v nosečnosti opravljajo dela na kmetiji, izogibajo pa se fizično napornejšim delom.
- Očetje, ki prisostvujejo pri pregledih v nosečnosti in porodu, bodo tudi kasneje v poteku otroštva prevzeli večjo vlogo pri vzgoji in skrbi za otroka.
- Kmečke ženske si poporodnih depresij »ne morejo privoščiti«.
- Očetje, ki so zaposleni na kmetijah, težje izkoristijo očetovski dopust, kot tisti, ki so zaposleni drugje.
- V obdobju koriščenja očetovskega dopusta očetje opravljajo tudi tekoča dela na kmetiji.
- Pravico do krajšega delovnega časa bi raje izkoristile ženske, če bi imele za to ustrezne pogoje in možnosti.

7 Predlogi

7.1 Za raziskavo

- Drugačna vprašalnika za moške in ženske ter posledično drugačna obdelava podatkov
- Dodaten sklop vprašanj o pomoči drugih družinskih članov pri vzgoji in varstvu otroka
- Večji vzorec
- Kodiranje sklopa »počutje v starševski vlogi« bi izpustila, ker ni relevantno za raziskavo
- Zanimivo bi bilo opraviti primerjalno raziskavo, kjer bi naredila intervjuje s pari, ki živijo v mestu in jih potem primerjala z odgovori parov, živečih na kmetijah

7.2 Za problematiko

- Ureditev zakonodaje, ki zaposlenim na kmetiji sicer omogoča zakonsko koriščenje očetovskega dopusta, a je praktično neizvedljivo. Kmet bi moral imeti neovirano možnost za koriščenje pravice in na državi je, da to zagotovi.
- Omogočiti pogoje za lažje koriščenje krajšega delovnega časa. V ta namen bi bilo potrebno motivirati delodajalce (z dodatki, subvencijami ...), da bi bili bolj zainteresirani za to vrsto zaposlovanja, ki bi predvsem ženskam omogočila lažje usklajevanje dela in družine, predvsem kmečke ženske pa bi si s tem zagotovile tudi svoj denar in večjo ekonomsko neodvisnost.
- Ozaveščanje o neenakosti med spoloma preko raznih kmečkih aktivov ali društev kmečkih žensk, kamor so vključene kmečke ženske, hkrati pa njihovo vključevanje tudi spodbujati.
- Potrebno je negovati kmečko tradicijo, zgodovino, mlajšim generacijam predstavljati, kako je delo nekoč potekalo, a to se ne sme spremeniti v idealizacijo preteklih obdobij saj vemo, da je bilo preteklo življenje daleč od idealnega.
- Ljudi bi bilo potrebno ozavestiti, da otroci preko vzgoje in socializacije sprejemajo vzorce in načine vedenja, ki so spolno determinirani, zato je v najzgodnejšem obdobju pomembno, kakšne igrače jim kupujejo, kako jih oblačijo, kakšne pravljice prebirajo itd. To so dejavniki, na katere lahko vpliva vsaka družina posebej, saj je ravno družina prvi učni prostor za otroka.

- Ozavestiti in reflektirati spolno določene vloge v družini – razmisliti, zakaj do njih prihaja in kakšne so možnosti za izenačitev vlog.
- Veliko vlogo igrajo mediji – potrebno bi bilo zavzeti bolj demokratičen način pisanja in poročanja, kjer se ne bi tako močno poudarjalo zgolj materinske vloge. Lahko bi začele izhajati tudi revije namenjene zgolj očkom ali pa bi se v moške revije vključila poglavja o očetovstvu. Moški bi se tako lahko z očetovstvom in očetovsko vlogo seznanili že pred samim rojstvom otroka.

7.3 Za socialno delo

- Za socialne delavke in delavce je pomembno, da razumejo, od kod izvirajo neenakosti med spoloma, saj lahko na tak način lažje pristopijo k žrtvam nasilja kot zagovornice ter razumejo, da nasilje ni individualen pojav temveč družben.
- Za socialne delavke in delavce, ki delujejo v ruralnih okoljih je pomembno, da se zavedajo nekaterih obstoječih razlik med podeželjem in mesti, a da se do njih vedejo spoštljivo. Razumeti je treba da te razlike niso nujno slabe, so pa drugačne.
- Pomembno je, da socialne delavke in delavci razumejo način življenja na podeželju, način dela in sobivanja več generacij na enem mestu ter z njimi povezane družinske procese, a da se hkrati zavedajo, da tudi kmečkim prebivalcem pripadajo enake človekove pravice kot vsem ostalim.

8 Uporabljena literatura

1. Aries, P. (1991), *Otrok in družinsko življenje v starem režimu*. Ljubljana: Studia humanitatis.
2. Barbič, A. (2005), *Izzivi in priložnosti podeželja*. Ljubljana: FDV.
3. Barbič, A. (1990), *Kmetov vsakdan: Položaj in prihodnost družinskih kmetij na Slovenskem*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
4. Cigale, M. (1992), *O ženskem delu*. V: Cigale, M. (et al), *Ko odgrneš 7 tančic*. Ljubljana: Društvo iniciativa.
5. Destovnik, I. (2002), *Moč šibkih: Ženske v času kmečkega gospodarjenja*. Celovec: Drava.
6. Ferlinc Guzelj, I. (2010), *Kmečke ženske iz Slovenskih Goric nekoč in danes*. Magistrsko delo: Fakulteta za družbene vede.
7. Goody, J. (2003), *Evropska družina*. Ljubljana: / cf*
8. Haralambos, M., Holborn, M. (2005), *Sociologija: Teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
9. Hays-Gilpin, K., Whitley, D. (2000), *Arheologija spolov*. Ljubljana ŠKUC.
10. Prijon, L. (2012), *Podrejenost žensk v zahodni družbi: Mit, realnost ali kliše?* Ljubljana: Vega.
11. Jogan, M. (1986), *Ženska, cerkev in družina*. Ljubljana: Delavska enotnost.
12. Jogan, M. (1995), *Androcentistična ali androgina kultura in (simetrična) družina*. V: *Družine: Različne-enakopravne*. Rener, T., Potočnik, V., Kozmik, V. (ur) Ljubljana: Vitrum (49-63).
13. Jogan, M. (2005), *Katoliška cerkev in diskriminacija žensk*. *Teorija in praksa*. 42, 4-6: 594-605.
14. Jull, J. (2011), *Mož in oče knjiga zate*. Ljubljana: Inštitut za sodobno družino Manami.
15. Južnič, S. (1998), *Človekovo telo med naravo in kulturo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
16. Kavar Vidmar, A. (1989), *Oba sta isto*. *Socialno delo*, 28, 3: 344 – 349.
17. Kitzinger, S. (1994), *Me, matere*. Ljubljana: Ganeš.
18. Kneževič Hočevar D., Černič Istenič M. (2010), *Dom in delo na kmetijah: Raziskava odnosov med generacijami in spoloma*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

19. Kraško, K. (2004), *Reprezentacija materinstva v oglasih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (diplomsko delo).
20. Kristan, Z. (2005), *Materinski mit: Kultura, psihoanaliza, spolna razlika*. Ljubljana: Delta.
21. Legan, J. (2004), *Razgaljena: Žensko branje v Sloveniji*. Ljubljana: Institutum Studiorum Humanitatis.
22. Leskošek, V. (2002), *Zavrnjena tradicija: Ženske in ženskost v slovenski zgodovini od 1890-1940*. Ljubljana: / *cf.
23. Leskošek, V. (2002), *Vpliv katoliških diskurzov na konstruiranje ženskosti*. Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo. 30, 209-210: 413.428.
24. Allen, K., Baber, K. (1994), *Issues of Gender: A Feminist Perspective*. V: *Families and change: Coping with stressful events*. McKenry, P., Price, S. (ur.). Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
25. Mesec B. (1997), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II*. (študijsko gradivo) Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
26. Mihurko Poniž, K. (2009), *Evine hčere: Konstruiranje ženskosti v slovenskem javnem diskurzu 1848-1902*. Nova Gorica: Univerza v Novi Gorici.
27. Milharič Hladnik, M. (1995), *Si duo faciunt idem, non est idem: Vpliv spolne delitve na konstruiranje moderne družine*. V: *Družine: Različne-enakopravne*. Rener, T., Potočnik, V., Kozmik, V. (ur.). Ljubljana: Vitrum (24-43).
28. Oakley, A. (2000), *Gospodinja*. Ljubljana: /*cf.
29. Prijon, L. (2012), *Podrejenost žensk v zahodni družbi: Mit, realnost ali kliše?* Ljubljana: Vega.
30. Puconja, M. (2011), *Slovenska kmečka kultura: Na Cvenu od zemljiške odveze do začetka tretjega tisočletja*. Murska Sobota: Tiskarna Klar.
31. Puhar, A. (2004), *Prvotno besedilo življenja*. Ljubljana: Studia humanitatis.
32. Ramšak, M. (2003), *Portret glasov: Raziskave življenjskih zgodb v etnologiji – na primeru koroških Slovencev*. Ljubljana: Društvo za proučevanje zgodovine, antropologije in književnosti.
33. Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., Urek, M. (2006), *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Založba Annales.
34. Rener, T. (2008), *Spodleteli projekt? Novo očetovstvo v evropski politični in ekonomski zgodovini*. V: Rener, T. (et al), *Novo očetovstvo v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

35. Rožman, I. (2004), Peč se je podrla!: Kultura rojstva na slovenskem podeželju v 20. stoletju. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo.
36. Sieder, R. (1998), Socialna zgodovina družine. Ljubljana: Studia humanitatis.
37. Švab, A. (2001), Družina: Od modernosti k postmodernosti. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
38. Tavčar, I. (2002), Cvetje v jeseni. Ljubljana: Cankarjeva založba.
39. Ule, M., Kuhar, M. (2003), Mladi, družina, starševstvo: Spremembe življenjskih potekov v pozni moderni. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
40. Verša, D. (1996), Medjiska podoba spolov. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za žensko politiko.
41. Vezovnik, A. (2008), Diskurzi o očetovstvu v slovenskem družinskem tisku 1949-2004. V: Rener, T. (et al.), Novo očetovstvo v Sloveniji. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
42. Vode, A. (1999), Značaj in usoda. Ljubljana: Krtina.
43. Vode, A. (2000), Spol in upor. Ljubljana: Krtina.
44. Vodopivec, N. (2001), Sem delavka, mati in gospodinja. Etnolog: Glasnik Slovenskega etnografskega muzeja. 11, 62: 69-90.
45. Zaviršek, D. (1994), Ženske in duševno zdravje. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
46. Zavrl, N. (1999), Očetovanje in otroštvo. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
47. Žmuc-Tomori, M. (1989), Klic po očetu. Ljubljana: Cankarjeva založba.
48. Žnidaršič Ž., S. (2000), Ora et labora – in molči ženska!: Pregled demografije dežele Kranjske in pridobitnosti žensk v desetletjih 1880-1910. Ljubljana: /*cf.

INTERNETNI VIRI

Internetni vir 1: Digitalna knjižnica Slovenije: Slovenska gospodinja - <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-217UXADH/?query=%27keywords%3dBibliotekarstvo%27&pageSize=25&frelation=Slovenska+gospodinja&language=eng> (11.11.2012)

Internetni vir 2: Tolovaj.com: Super mama? Ne, hvala! - <http://www.tolovaj.com/vsebina/otroci/super-mama-ne-hvala> (1.12.2012)

Internetni vir 3: Bibaleze.si: Poporodna depresija: ukrepajte čim prej - <http://www.bibaleze.si/clanek/dojencek/poporodna-depresija-ukrepajmo-cimprej.html>, (5.1.2013)

9 Priloge

9.1 Vodilo za intervju

1. Starševstvo (na podeželju) nekoč in danes: Se vam zdi, da se je vaša vloga očeta/matere kaj spremenila v odnosu do vaših staršev? Kako so oni vas vzgajali, kdo je imel kakšno vlogo? Kakšne so vaši spomini na svojo mamo in očeta? Ste glede na izkušnje sami drugačen starš svojim otrokom in kaj se je najbolj spremenilo? V katerih točkah je starševstvo ostalo podobno? Katere vzporednice lahko potegnemo med vzgojo otrok nekoč in danes?

2. Ali se počutite udobno v svoji vlogi očeta oz. matere? Ste samozavestni ali imate dvome o tem ali ravnate prav? Vas starševstvo obremenjuje ali pa vam delajo težave le posamezne odločitve, ki jih morate sprejemati? Ali pa sploh nimate nobenih težav in se s tem niti ne obremenjujete? Če imate težave, kdaj, v katerih primerih? Kdo pri skrbi za otroka prevzema glavno vlogo? Katere so vaše zadolžitve v zvezi z vzgojo in nego otrok? Se vam zdi, da je za kakšne stvari pristojna le mama, za druge pa le oče? Če da, katere so to?

3. Kakšno mnenje imate o tem, da se danes govori predvsem o starševstvu in manj o očetovstvu in materinstvu? Ali menite, da se z izrazom starševstvo na nek način prekriva, kdo opravi več skrbstvenega dela v odnosu do otroka ali so vloge matere in očeta dejansko izenačene? Veliko se govori o t.i. novem očetovstvu, kar pomeni večjo participacijo moškega pri vzgoji in varstvu otroka. Je to občutno tudi na podeželju ali je starševstvo še vedno pretežno domena žensk?

4. Kakšna je vloga otroka v vašem gospodinjstvu? Katere so njegove zadolžitve in pravice? Ali sodeluje pri delu na kmetiji oz. gospodinjškem delu? Kdo odloča o njegovih zadolžitvah, ima tudi sam kaj besede? Ali pomaga z veseljem ali mu je to v breme? Kaj pa rad počne v prostem času? Ima poseben čas za igro ali je igra sestavni del vsakodnevnega dela?

5. Kako je potekala nosečnost, kakšni so vaši spomini? Kako je potekalo domače delo med nosečnostjo? Ste opravljali enaka dela kot do nosečnosti? Če ne, kje so opazne razlike? Ali ste imeli kakšne skrbi ali strahove pred rojstvom otroka v zvezi s tem, kakšni starši boste? Ste med nosečnostjo doživljali kakšne stiske? Kaj pa partner/-ka? Ste se o tem s kom pogovarjali, npr. s svojimi starši, partnerjem ali prijatelji? Kakšni so spomini na porod? Kako je potekal? Je bil partner prisoten? Čigava želja je to bila? Kakšno je bilo življenje po porodu? Kdo je kaj delal? Morebitna podpora sorodnikov? Za ženske: ste doživljali poporodne stiske, depresije? Poznate njene znake? Če ste jo doživljali, ste poiskali pomoč? Menite, da je poporodna depresija stigmatizirana med kmečkih prebivalstvom?

6. Kje ste dobili informacije, ki ste jih potrebovali o pravicah, ki izvirajo iz zavarovanja za starševsko varstvo? Ste imeli pri pridobivanju informacij kakšne težave? Kdo je izkoristil dopust za nego in varstvo otroka? Ste v tem času opravljali tudi dela na kmetiji? Je oče izkoristil možnost očetovskega dopusta? Ste kdaj razmišljali o pravici do krajšega delovnega časa (v primeru zaposlitve)?

9.2 Transkript intervjujev

Janko

1. **Zdaj se dosti bolj ukvarjajo z otroki, kakor so se pa včasih.** Pa tudi recimo **zdaj so otroci v vrteu**, včasih pa nismo bili; smo šli v malo šolo pa potem kar naprej v šolo. Naši otroci so še zelo majhni, ampak že zdaj rada pomagata. Jih vključujemo kolikor se da. **Podobno je v tem, da jih učimo obnašanja, kaj lahko in kaj ne sme. Pri meni je imela glavno vlogo mama, oče je zaropotal ko bilo res treba..** Drugače pa mama.

2. **V vlogi očeta se počutim dobro in samozavestnega.** Saj imaš kdaj kakšne pomisleke a narediš prav ali ne, ampak pač narediš tako, kot misliš da je prav. **Glede tega, kdo prevzema glavno vlogo pri vzgoji otrok pa mislim, da sva kar na pol. V določenem momentu bolj žena, v določenem bolj jaz. Prej ko je še žena v službo hodila, sem bil jaz več z otroki. Ko je žena doma je pa ona več z njimi.** Pa na vseh frontah-kako se morajo obnašati, kako za mizo sedet, jih vsak po svojem poskušava naučit. Mama fanta in punčko in imama sobo za fantke, kjer spi »pjob« pa jaz, žena pa spi v spalnici s tamalo pa zgleda da bo tak do enga 15 leta. **V vseh stvareh se izmenjujema in ni določenih stvari, za katere bi bila samo mama pristojna. Tudi npr. ko se kopamo, se najprej enega skopa pa ga jaz oblečem, enkrat jih eden kopa pa drugi oblači, drugič pa glih obratno tak da tukaj smo res vsi skupi.**

3. Starševstvo bolj v tem smislu, **včasih je bila bolj mama tista za vzgojo, zdaj pa se to toliko spreminja da se očetki tudi dosti vključujejo - v bistvu oba starša delata na tem. To je občutno tudi na podeželju če gledam na sebe.**

4. Otroci pomagajo kolikor lahko. **Ko grem jaz v štalo hraniti žvati, ona dva nahranita ovčke ali pa koziki neseta jest pa krmila pomagata razdelit...** v glavnem, vse povsod, kjer jih lahka, jih malo zmotiviraš, po eni strani zato, da ti malo miru dasta, da lahko svoj del opravljaš in jim pač daš nalogo npr. "Vidva pa ovčki nesita za jest." Imata zelo veselje pomagat. Nimamo določeno, npr. zdle pa imata eno uro časa da se igrata ne. Ona dva imata pač igro potem ko pridemo zvečer noter, ker čez dan, če je le normalno vreme pa to, sta skozi zunaj. **Pa greta pod kozolec pa luščita koruzo za igro kao, ker zunaj se z igračami skoraj nič ne igrata. Imata bolj take stvari, vzameta šajtrgo pa greta buče nabirat take male, zvečer ko pridemo pa potem noter, pa imata tisto eno uro ko se večerja kuha pa pred kopianjem, takrat pa rišeta pa gledata televizijo pa se z gasilci igrata pa tak.** Njima je to delo še igra, saj ko bo pa treba delat jih bo pa najbrž že minilo. :) Jaz sem še mamo spraševal, kdaj je bilo tisto obdobje, ko nismo več radi v štalo hodili, ko tak otroc radi hodijo, jim ni muka, pa se ni spomnila.

5. **Imam lepe spomine na ženino nosečnost. Strahov kako se bom spopadal z vzgojo, nisem imel. Sva se že prej pogovarjala kakšen način vzgoje bova imela, malo itak debatiraš, kako se obnašati, drugače pa ne.** Stisk nisem imel, ker sva otroke tudi načrtno imela. V prvih mesecih po porodu se ti življenje obrne na glavo. Imaš neprespane noči, žena je tamalga pa pol tamalo zrihtala, potem kadar so zobeki rastli, sva se menjevala, ko jih je bilo treba nositi sem in tja, vsak petnajst minut da te niso glih roke bolele. Ampak ni pa bilo neke krize, ker sta bila pridna. Pri tamali sploh nismo ure bedel, je spala ko hrček. Sem že od začetka sodeloval pri skrbi za otroke.

6. Očetovski dopust jaz ne morem koristit. Ker tud če bi ga imel, si ga ne morem vzet, itak moraš kravam dat jesti, ne morejo še krave imet dopusta. Čeprav jaz, ko je bil še peb majhen, sem dal glih odpoved v službi in sem tak naredi, da sem še pokuril tistih devetdeset dni, sem bil še prijavljen v firmi tako da se potem izkoristil ker drugače ne bi mogel.

Metka

1. So razlike med vzgojo mojih staršev in med mojo vzgojo. Na primer mi smo bili štirje otroci doma, jaz sem bila najmlajša. In je bila osem let starejša sestra je mogla malo več na mene pazit. Pri nas to ne gre, ker sta samo dve leti razlike med otrokoma in ne gre. Pa tudi, mi smo malenkost več sodelovali pri delu kot pa sedaj. Ampak jaz se spomnem otroštva od malo naprej. Zdaj pob je star štiri leta in kaj veliko tako ne more sodelovat, ampak ko lahko, je pa tako vesel da... oba zelo rada greta npr. v štalo, tudi tule pomaga rad, ampak sta še sramežljiva. Ampak bo z leti. Pri meni je imela glavno vlogo mama. mama je bila doma, oče je hodil v službo. Se mi zdi, da tudi včasih na kmetiji ni bilo toliko tega crklanja kot ga imamo mi zdaj. Bolj je bila mama tista. Oče je bil bolj avtoriteta, ampak tudi ko je prišel domov se spomnim ko je prišel iz službe smo vsi leteli k njemu, kot da je božiček prišel.

2. Jaz se v vlogi mame počutim v redu, super, čeprav nikoli ne veš če delaš prav. Delaš tisto, kar misliš da je prav, sigurno kdaj narediš kaj, kar misliš da je prav pa potem pomisliš, da bi bilo bolje drugače, ampak v osnovi pa se mi zdi, da se vedno izkaže na koncu da narediš prav. S tem se ne obremenjujem, ampak je spontano najboljše. Tudi pri dojenčku, takoj po porodu ne veš ali delaš prav ali ne. Zdaj imam mogoče večji del jaz otroke, ampak prej, ko sem jaz hodila v službo je bilo pa 50 50, ali pa včasih celo mož več tako da bom rekla, čisto stvar dogovora. Pri otrocih nimava tako, da bi rekla, tole je pa samo moje, to pa on ne dela. Nič mu ni težko, od previjanja riti, do kopanja, umivanja zob...tisto pa res. Edino pri delu se pa opazi kar se gospodinjskih del tiče, to pa jaz delam. Kar se tiče likanja, pranja,... čeprav tudi včasih ko grem kam, mu rečem čez eno uro bo opralo, boš dal cote ven? Pa jih da, obesi, ni da ni. Nič mu ni problem, ampak v osnovi je pa to moje.

3. Mislim, da je to specifično do družine. Včasih je bilo v osnovi tako, da je bila ženska doma. Po večini je bilo na kmetijah tako tak, je bila ženska doma, moški je hodil v službo in potem avtomatsko ima to ona čez, ker je pač doma. Je pa par takih družin, ko je pa oče doma in mama hodi v službo in potem on vse naredi, skuha, opere, v glavnem, čisto odvisno do družino do družine, koliko kdo naredi. Včasih si ženske niso delale kariere, oz. redko katera. Zdaj pa imajo ženske kariero in gre v kontra smer. Kar je prav. To novo očetovstvo se odraža tudi na podeželju, v našem primeru sigurno.

4. Tamala ki še ni dve leti stara, še nima nalog, tavečji pa npr. sobo si že sam pospravi, pa take malenkosti, ne vem, ko se sleče nese cotke v koš za perilo, krožnik pospravi z mize, to so v bistvu take vrtčevske navade in potem tam vidi, in reče vau, zakaj pa še doma ne bi to. Kar je tudi prav da ima nek red. Najrajši greta v štalo, zelo rad kakšne orehe pobira, je pa to od leta do leta odvisno. Ni pa določeno, kdaj ima čas za igro, je vse prepleteno s tem, kar se dela zunaj. Igra je sestavni del dneva, jaz še vseeno celo popoldne preživim z

otrokoma, ali kadar delam kaj, ali smo notri. Pob zelo rad riše, njemu če daš barvice pa list je sposoben dve uri sedet pa risat.

5. Lepi spomini na nosečnost. Mogoče so bile majhne stiske, ampak da bi se tega točno spomnila, to pa ne. V glavnem, ful sva bila vesela, ker je bil načrtovano, tako čist po planu. **Pri porodu je bil zraven, mislim da je bila njegova želja, čeprav je bilo to bolj avtomatsko, se nisva kaj veliko okrog tega pogovarjala. Jaz spoštujem tudi če ne bi šel, v redu, je pa zelo fajn, da je zraven, čeprav naredit neki veliko ne more, ampak ti je pa v oporo. Po porodu nisem delala, sem imela kar lepo porodniško. Glede popordodnih stisk se mi takrat ni zdelo, da bi jih imela, ko pa sedaj tuhtam nazaj, se mi pa zdi, da sem jih pa imela malo, ker dojiti nisem mogla.** Pri starejšem mi je šlo prvih pet dni vse na živce, ampak takrat se mi ni zdelo da bi bilo to karkoli. Potem sem tuhtala, mogoče je pa to to. Ni bilo hudo, ampak se mi pa zdi, da mi je šlo vse na živce, sem si mislila, puste me pri miru.

6. Informacije o porodniški sem dobila večinoma na internetu, pa pri pogovorih z ostalimi mamicami. Zdaj razmišljam o delu s krajšim delovnim časom, ker sedaj sem na borzi, pa če bi bila kakšna opcija, da bi kje dobila službo za štiri ure, da bi bilo fajn. Sploh kar se turizma tiče bi bilo to idealno.

Marjan

1. Včasih nismo imeli tak kot imajo zdaj tamali...stvari na sploh, igrač. Mi smo bili trije in tri gor imet je kar veliko, ne...smo se kar bolj med seboj igrali, pa starejša sta me pazila, ker je med nami šest let razlike. **Glavno vlogo je imela mama, ker ate je služil denar, mama je bila pa doma pa je imela čas se z nami ukvarjat. Oče je bolj nastopil v srednji šoli in on je bil avtoriteta, je bila moška beseda.** Danes je tak tempo življenja, da hvala bogu da imamo babico. Ker zjutraj grem ko je tema, domov pridem ko je tema. Tak da lahko rečem super babica, da lahka ona vskoči. Crkljanja je bilo včasih manj, čeprav jaz sem bil tamlajši in se mi zdi, da sem imel več pozornosti kot ona dva.

2. V vlogi očeta se počutim v redu, ampak več bi rad bil z otrokom. Ampak kaj, ko je tempo življenja tak. Imam službo, pa non stop je nekaj. Je še delo doma, ko pridem iz službe, hodim klat živali na druge kmetije,... **Nimam dvomov o tem, ali delam prav in se počutim v redu kot ati. Ampak ima pri vzgoji večjo vlogo mamica.** Si zada en cilj in ga potem mora ta mala speljati. **Pri umivanju, oblačenju ima večjo vlogo mamica. Jaz nastopim pri financah...pa pri igri. Risanke gledava, kakšno knjigo ji preberem, kadar je mamica v službi, kosilo ji postrežem,...** Če bi moja šla kam, bi se tudi sam znašel in ne bi potreboval pomoči. Če sem sam, sem pač sam. **Sigurno pa je, da ima še vedno ženska večjo vlogo pri vzgoji, je pa le mama, ima tisti čut.**

3. Mislim, da na podeželju ni tako, kot praviš o novem očetovstvu. Je še vedno tradicionalna delitev, mama ima otroke in hišo, ate je za kmetijo. Jaz mam na primer hlev, delo zunaj, notri pa gospodinjstvo pa to, pa ima mama.

4. Ta mala pomaga na kmetiji. **Zraven mene gre včasih v hlev, ima kar veselje do živali.** Drugače pa **ima majhne grablje, ko je košnja gre pomagat grabit, psa pelje na sprehod.** Jo vključujemo v delo. Ima pa zelo voljo pomagat v kuhinji. Ko delamo kakšne "nudlce" ji damo posebej njej testo in potem dela. Ampak to je vse prek igre, ni zdaj to kot delo.

5. **Spomini na nosečnost so super, lepi, sva jo že v trebuščku božala. Je že bila cartika. Ni me bilo nič strah pa tud o tem ni bilo govora o tem, kako bova vzgajala. Je bilo kar sproti, bila je prvi otrok, in sva si mislila, kar bo bo. Ni bilo nobene nervoze.**

6. **Očetovski dopusti sem koristil, teh 15 dni, ko je plačanega, ostalega pa ne. Prvi teden, ko sem imel dopust, bi rekel, da sem bil skoraj skozi zraven. Drugi teden pa bolj tak, malo sem malo tja.** Drugače pa če si zaposlen na kmetiji, nimaš variante, da koristiš očetovski dopust, je treba delat, ni to tak kot če delaš v pisarni in ti lahko delo počaka. **Živali in delo ne morejo čakati, ko je tisti čas, da ga je treba opraviti ga je treba, ne glede na to, ali imaš v službi dopust ali ne.**

Marjana

1. Ja mislim, da je kar precej razlike. Za sebe lahko rečem, da **sem bila vzgajana strožje, kot pa danes jaz vzgajam. Se mi zdi, da je bilo včasih več tiste avtoritete, točno si vedel, kaj lahko in kaj ne.** Kar so starši rekli, tisto je bilo sveto. **Pa več je bilo verske vzgoje, vsako nedeljo obvezno v cerkev, moliti pred obrokom...** tega danes ni več, no, vsaj jaz ne vzgajam več tako. Se mi zdi, da se bo tamala že sama odločila za to, ko bo dovolj stara. **Drugače je pa bila pri nas mama tista, ki se je več ukvarjala z nami. V bistvu je imela vse ona čez. Oče pa, saj nas je imel rad pa vse, ampak smo vedeli, da ima veliko dela in nismo iskali toliko pozornosti pri njem.** Malo pa smo se ga tudi bali. **Podobno pa mislim, da je starševstvo ostalo predvsem v tem, da smo še vedno starši tisti, ki postavljamo pravila otrokom. Pa morda tudi v tem, da je pri nas tudi oče več odsoten, da ima več dela izven hiše in da sem jaz večkrat sama s tamalo.** Ampak to velja za nas, ne na splošno.

2. Ja jaz se super počutim. **Ne bi rekla, da imam kakšne težave, če pa jih imam, pa se malo pogovorim, s partnerjem ali mamo..pa včasih kakšen forum preberem.** Drugače pa saj ne moreš vedeti, ali delaš prav ali ne. Pač delaš po občutku. Ali je bilo to v redu, bomo pa videli, čez nekaj let. **Mislim, da imam jaz glavno vlogo. Kot sem rekla, je partner večkrat odsoten, veliko hodi pomagat po drugih kmetijah in takrat imam jaz tamalo ali pa babica. Kadar smo pa skupaj mi pa pomaga ja, pri vseh stvareh, kar se tiče tamale, edino za štedilnik pa res ni. Tako da kuhanje je moje.** Kaj bi bilo še kaj takšnega, da samo jaz delam...ne vem...mislim, **da kadar sva skupaj, da si kar porazdeliva. Kadar sem pa sama, je pač vse moje.**

3. Ja po moje je drugače tukaj kot pa v mestu. Tam imata oba dva službe in ko prideta domov, imata na primer celo popoldne prosto in sta lahko samo z otrokom. Tukaj, na kmetiji, je to drugače. **Moški so še popoldne velikokrat od doma, in mislim, da smo pa res ženske tiste, ki smo tukaj taglavne.** Kar praviš, o večji vključenosti moških...ja saj, če pogledam mene ko sem bila majhna pa zdaj, bi rekla da je res nekaj na tem.

Moški dejansko bolj pomagajo, ampak so še vedno dosti manj z otrokom, to je pa stoprocentno, da imamo še vedno ženske to skrb.

4. Najina tamala je stara komaj pet let in da bi rekla, da nekaj dela, to ne. **Pač kadar je kaj takšnega, da je lahko zraven, pa pomaga, ker ponavadi takrat vsi delamo in je nihče ne more pazit. Tako da zato jo zraven potegnemo.** Kakšne bolj enostavne stvari, ma svoje orodje, lopatko, grablje, šajtrgo... pa potem sodeluje. Včasih da kravam jesti, včasih meni pomaga posodo pomivat pa tak., ima kar veselje, no. Predvsem pri živalih. Hja, igra, kaj pa vem.. **med poletjem bi rekla, da je igra bolj del vsakodnevnega dela. Pač ima tiste svoje igrače, ampak hkrati pa še sodeluje. Pozimi je pa drugače, ko smo več notri, takrat ima ona svoje igralne urice.**

5. Moja nosečnost je bila kar lepa. **Delala nekaj hudo nisem, pač te vsakdanje stvari v hiši, včasih kaj malega zunaj, ampak imam v redu partnerja, razumevajočega, da me ni silil delati. Sva tudi skupaj hodila na preglede, bil je tudi pri porodu.** Sicer bolj na mojo željo, ampak cenim to, da je sploh bil, ker danes še veliko moških takole iz kmetij ne hodi zraven. Si ne upajo. Nisem imela nobenih strahov, edino to sem si želela, da bi bil otrok zdrav. **Tudi depresivna nisem bila.** Bi pa vedela, če bi bila, saj to se pa ja opazi. **Ja mogoče bi pa res bilo čudno, če bi tule še potem pol leta skozi ležala notri pa se smilila sama sebi. Ne gre to...so še vedno stvari, ki jih moreš naredit, tako da v nekem določenem času se moraš spraviti k sebi.**

6. **Informacije sem dobila na centru pa v službi.** Celotno porodniško sem koristila jaz, moj je pa vzel tista dva tedna, ki sta mu pripadala. Je kar fajn, da je v tistih prvih dneh doma, da se navadiš eden na drugega. **Krajši delovni čas bi mi prišel prav, ampak trenutno to ni opcija v službi.** Mogoče pa kdaj.

Marko

1. **Pa jaz mislim, da je kar podobno. Mislim, da na kmetijah in pa takole na vasi ni večjih sprememb. Če pomislim za nazaj, je bilo vedno tako, da je mama bila vzgojiteljica, in tako je še danes.** Če pogledam po sebi...saj se tudi jaz vključujem, kadar imam čas, ampak velikokrat sem pa odsoten in zato ima to mama čez, pa tudi otroci se navadijo. Naju z bratom so starši kar strogo vzgajali, od majhnega sva pomagala na kmetiji, ker sta oba starša hodila v službo. Tako da smo zgodaj zjutraj in popoldne vsi skupaj delali, kar je bilo za narediti. **Tako da to mislim, da je podobno, da navajamo otroke od majhnega, da pomagajo pri delu. Čeprav mislim, da danes otroke manj silimo in obremenjujemo s tem. Ima šola večjo prednost.**

2. Sam se počutim v redu. Vem, da me imajo radi in jaz imam rad njih. **Se pa z načinom vzgoje in temi stvarmi ne obremenjujem preveč, to prepuščam ženi ker vem, da bo dobro opravila. Ona je tukaj glavna, ker imam jaz veliko dela, tako doma kot s poslom. Kadar smo pa skupaj, se pa igramo kakšne družabne igre ali pa gledamo televizijo.**

3. **Jaz mislim, da imajo to večinoma še vedno ženske čez.** Saj pomagaš kadar lahko, ampak če je delo, ima tisto prednost. Ker dejansko rabimo denar, za preživetje, in to ima večkrat moški čez.

4. Ja tamali radi pomagajo. Jim je v veselje. Pač kar je treba naredit jim poveš, in to potem morajo naredit. Jim skušam dopovedat, da so nekatere stvari, ki ne morejo čakati. Ampak dokler so še manjši, jim pač poskušaš to predstaviti kot igro, ne strogo kot delo.

5. Moji spomini so lepi. Ni bilo nobenih problemov ali strahov, pa tudi se nisva pogovarjala o vzgoji. Pri porodu nisem bil.

6. Vedel sem, da mi pripada očetovski dopust, ampak ga nisem izkoristil. To sem izvedel od partnerke.

Ivanka

1. Jaz vidim kar veliko podobnosti. Pri nas je isto to, da ko sem bila jaz otrok, mojega očeta ni bilo veliko doma, in sedaj je isto, ko je partner odsoten. Tak da je kar podobno. Pri nas je imela mama glavno vlogo, ampak ko je oče nekaj rekel, tisto je veljalo. Se ni bilo treba nič kregati. On je bil bolj avtoriteta, mama pa nas je vodila po poteh. Tak da pri nas je podobno ravno v tej odsotnosti očeta. On je hodil dosti okrog delat, ker na kmetiji ni bilo dovolj zaslužka. Mama pa je bila skozi doma. Mi smo bili prej v Nemčiji in ko smo prišli dol, smo najprej mislili imeti kmečki turizem. Ampak je bilo tisto področje nerazvito, ni bilo cest, telefona. Ati je imel edini kopača in je to vse delal in ga dosti ni bilo doma, kdaj pa kdaj je prišel. On je bil zelo prizadeven. Mamica je pa ob delu doma s kombijem vozila otroke v šolo. Včasih so nam dosti zaupali, tudi ko smo začeli ven hoditi, smo se dosti pogovarjali. Jaz ko sem bila v drugem razredu, sem že znala traktor voziti. Pri desetih, dvanajstih letih sem imela nalogo, da sem nahranila osemdeset prašičev. Tako da je bilo res veliko zaupanja, pa saj niso imeli kaj drugega na izbiro. Otroci so bolj nadzorovani kot smo bili včasih. Tudi ne smejo nič narediti, imajo kar svoje pravice. Tega včasih ni bilo. In se tudi več zahteva od njih, več morejo pokazati, na več področjih bit uspešni.

2. Jaz kot mama se počutim v redu, samozavestno in jaz imam rada otroke in družino, se mi zdi da delam prav. So stvari ki jih ne dovolim in če moram reči desetkrat ne, bo desetkrat ne. Absolutno me ne obremenjuje to da sem mama. Jaz sem ta glavna pri skrbi za otroka, tudi kar se tiče šole, doma, umivanja, nalog... to imam vse jaz. Oče ima bolj službo čez, ima bolj grobe stvari čez, jaz imam fineše. Da funkcioniramo kot družina, da se povezujemo z okolico, s taščo, s starimi starši... On je bolj za tiste grobe stvari. Vsake toliko ko pride.. ali pa če res vidim, da je tak primer da ne morem sama, mu rečem, pridi, pomagaj mi, bova skupaj. Če pa ne rabim pomoči, ga pa ne obremenjujem s tem, ker ima pač druge stvari. Jaz sem v glavnem sama pri tem. Imama tihi dogovor, ker ima drugih stvari toliko, da ne more. Tudi za varstvo, jaz vem, da imam to jaz čez, in on se s tem nikoli ne obremenjuje. Tudi ko sem še hodila v službo, ga nisem nikoli obremenjevala s tem. Tudi ko so bile še tamale v vrtcu, je šla moja mami po njih in jih je peljala k sebi. Ko sem končala s službo, sem šla pa po njih. On je pa recimo pozimi zakuril, da nismo na mrzlo prišle. Ker to je pa logično, da če sem jaz doma, da bom to naredila.

3. Definitivno je novo očetovstvo pa vključevanje očetov bolj značilno za mesta. Sicer je pa to odvisno od družine do družine, koliko ima oče časa. Na grobem pa to velja bolj za mesta kot pa vas. Vzgoja in varstvo otrok je bolj žensko delo, očetje so dosti zunaj, na delu.

4. Otroci imajo nalogo, da pospravljajo svojo sobo, da mi pomagajo pri kosilu dat stvari na mizo pa z mize. Mogoče kako sesanje, vsak skrbi za svojo žival, ena hči ima želve, druga zajca. To je njihova skrb. Tudi kar se tiče v štali ali pa poleti, ko je treba recimo grabit, grozdje trgat.. Sejat, ko sejemo, jim je zanimivo tukaj pomagat. Je bolj stvar dogovora kaj bo kdo delal, ampak komanda je pa moja. Tole imamo za naredit in to je to. Če je kakšno večje delo, potem ponavadi mož reče kaj naj kdo naredi. Igra poteka v skladu z delom na kmetiji, jih zmeraj vključujemo.

5. Spomini na nosečnost so kar lepi. Sicer je pa odvisno, če imaš še koga da ti pomaga je v redu, če pa ni, pa pač moraš sam naredit določeno delo, čeprav si noseča. Čeprav jaz sem trikrat bila noseča in sem delala, ne ravno tista težka dela, ampak kar sem pa lahko, sem pa delala. Kakšnih stisk nisem imela, sem zelo mirno preživela, čeprav je med starejšima zgolj eno leto razlike, ampak sem bila pripravljena na to. Ko sem bila z njima noseča, sem jaz še doma živela. Je zvečer prišel pa zjutraj šel. Na preglede in to sem jaz sama hodila. Že čisto od začetka sem imela vse, kar se tiče otrok, sama. Tudi pri porodu ni bil. Poporodnih stisk nisem imela, se mi pa zdi, da tiste, ki jih imajo, niso dovolj pripravljene. Je pa res, da ženska na kmetiji nima kaj veliko časa za razmišljat o tem.

6. Informacije sem dobila na socialni pa v pogovoru s prijateljicami. Partner ni izkoristil možnosti očetovskega dopusta. Sem pa želela it delat samo za štiri ure, pa so mi v službi rekli, da bom delala od štirih popoldne pa do osmih zvečer. Tega pa nisem sprejela.

Marija

1. Mislim, da sedaj, ko sem mama, se ni odnos do mojih staršev popolnoma nič spremenil, včasih vprašam za kakšen nasvet glede vzgoje, najpogosteje pa se obrnem nanje, kadar so otroci bolni, da mi svetujejo. V mojem primeru je bil bolj strog oče, imel je večjo avtoriteto kot mama. V današnjem času je otrokom veliko več dovoljeno kot je bilo to včasih, skušam postaviti meje, kot se meni zdi primerno. Starševstvo je ostalo podobno v tem, da je in bo potrebno vedno otroku postaviti meje, kaj je dovoljeno in kaj ne. Je pa razlika v tem, da včasih ni bilo na voljo toliko igráč, TV, starši se niso toliko ukvarjali z nami, družili smo se s prijatelji, današnji otroci pa iščejo pozornost zlasti pri starših (lahko bi rekla, da so pozneje samostojnejši, vsaj nekateri-odvisno tudi od karakterja otroka).

2. V vlogi mame se počutim odlično, nimam nikakršnih dvomov o mojem ravnanju. Vedno sem si želela otroke, zato sem zelo hvaležna, da mi je dano to poslanstvo – biti mama. Starševstvo me popolnoma nič ne obremenjuje. Življenje se ti sicer spremeni, ampak to moraš vzeti v zakup, in ustvarjati svojo pot, pot otrok in družine naprej ter krmariti med valovi. V skrbi za otroka skušava vlogo deliti, vendar se včasih zgodi, da imam sama malce večjo vlogo, vsaj kadar je delo na kmetiji povečano. Pri vzgoji sodelujeva s partnerjem, imava iste poglede glede vzgoje, zato tudi ni večjih problemov. Pri negi pa se zgodi, sploh kadar nastopi bolezen, da je moja vloga večja pri skrbi za bolnega otroka. Zdi se mi, da lahko tako mama kot oče opravljata vse vloge oz. skrb za otroka enako.

3. Tudi na podeželju se kaže večja vloga očeta pri vzgoji in negi, sicer pa je to odvisno od posameznika, kako si uredi »zadeve«. Včasih so moški oz. očetje na kmetiji opravljali le zunanja dela, zdaj pa se to spreminja, veliko vlogo pa ima tu tudi mama, kako se dogovorita z očetom, kako si razdelita to skrb za otroka/e. Je pa res, da očetje, ki imajo 8-urni delovni čas in živijo v stanovanjski hiši, po možnosti še brez vrta, da lažje preživijo več časa z otroki kot pa očetje na kmetiji, kjer se delo odvija skozi cel dan oz. teden (tu ni vikendov oz. nedelj).

4. Starejša hči, ki je stara 9 let, že lahko opravlja različna gospodinjska dela(priprava mize za kosilo, rezanje zelenjave, sesanje, čiščenje oken...).Določene stvari določiva s partnerjem oz. jaz, nekatere stvari pa si zaželi sama. Pomaga tudi v sadovnjaku pri obiranju jabolk, prav tako tudi pri pakiranju le-teh. Pomaga z veseljem. V prostem času se zelo rada igra šolo-vloga učiteljice ali pa bere, igra klavir. Druga hči bo čez mesec in pol dopolnila 6 let, tudi ona pomaga pri določenih gosp. opravilih (priprava mize, brisanje prahu, pospravi sobo...), ravno tako pomaga pri obiranju ali pa pakiranju, to ji je v veliko veselje, bolj kot »notranja« dela. V prostem času je najrajši na prostem (kolesari, sprehaja, na toboganu,gugalnici...). Sin bo marca dopolnil 3 leta in pri gosp. opravilih še ne pomaga, rad pa opazuje očeta pri delu s traktorjem. Igra je sestavni del vsakdana vseh treh otrok.

5. Nosečnost je potekala brez problemov (razen tretjič, ko sem morala zadnje tri mesece malce bolj počivati). Spomini so krasni, mogoče sem si kdaj zaželela malce miru, saj se na kmetiji vedno kaj dogaja. Med nosečnostjo sem opravljala, kolikor sem lahko, vsa dela, razen kakšnega dvigovanja, malce več počivanja, pa gre. Pred rojstvom otroka nisem nikoli imela pretirane skrbi kakšna mama bom. Tudi stiske nisem doživljala med nosečnostjo, ravno tako partner ni imel skrbi. Življenje po porodu se vsekakor spremeni, vendar moraš gledati naprej in razmišljati o tem kaj je prav in kaj ne ter uživati ob pogledu na majceno bitje, ki je zraslo pod tvojim srcem. Porodi, vsi trije, so potekali zelo hitro, tako da imam kar pozitivne spomine nanje. Partner ni bil prisoten, ker je tako želel. Po porodu sta mi zelo veliko pomagali mama in tašča, prav tako pa tudi partnerjeva stara mama. Poporodnih stisk in depresij nisem doživljala. Poznam pa znake oz. sem brala o tem. Nisem se slišala, da bi bila poporodna depresija stigmatizirana med kmečkim prebivalstvom, vsaj v današnjih časih ne.

6. Informacije sem dobila na CSD in na ZZZS. Težav nisem imela. Dopust sem izkoristila jaz. Med tem časom sem tudi opravljala dela na kmetiji, drugače tu ne gre. Oče je izkoristil očetovski dopust. Sem pa že razmišljala tudi o pravici do krajšega delovnega časa, vendar se še moramo malce pogovoriti. Vse ob svojem času.

Franc

1. Vloga mene do staršev se ni nič spremenila odkar sem sam postal starš. Vzgoja ni bila pretirano stroga, večjo besedo je imel oče, vendar ne vedno. Sam skušam pozitivno vplivati in vzgajati otroke, tako kot se mi zdi prav. Mislim, da je podobnost, vsaj pri meni oz. nama, v tem da oba stremiva k temu, da otroci čim več časa preživijo zunaj, v naravi, ravno tako kot se je to godilo včasih(otroci smo bili zelo veliko časa zunaj).

2. V vlogi očeta se počutim v redu, včasih tudi podvomim ali sem mogoče prestrog, ampak potem se s partnerko pogovoriva in ugotoviva, da je otroku nujno potrebno postaviti določene meje. Pri vzgoji sodelujeva oba, pri negi sodelujem kolikor je to mogoče oz. mi dopušča čas.

3. Na podeželju je težje izkoreniniti to miselnost, da je starševstvo pretežno domena žensk, vendar se to spreminja. Očetje imajo vedno večjo vlogo pri vzgoji in negi, se pa to razlikuje od družine do družine. Večja vključenost moških v družinsko življenje je sigurno bolj značilna za mesta, saj na podeželju- na kmetijah, ni toliko časa- otroci morajo biti bolj samostojni.

4. Otroci oz. hčerki pomagata pri pomoči v kuhinji, pospravljanju, sin je še malo premajhen. Zadolžitve določi predvsem partnerka, včasih pa si kar sami zaželita kaj bi delali in to opravita. Pomagata z veseljem. V prostem času pa počnejo različne stvari, zlasti me veseli to, da ne »čepijo« pred računalnikom in TV. Na kmetiji imajo veliko več in bolj zanimivih možnosti zabave kot so računalniške igrice.

5. Spomini so lepi, ko čakaš na novo bitje, ki si ga ustvaril. Pri porodu nisem bil prisoten, to je bila moja želja. Življenje po porodu se je seveda spremenilo. Takrat je bila v veliko pomoč mama in stara mama pri gosp. opravilih ter tašča. Delo je tako lahko potekalo normalno naprej brez kakšnih zapletov.

6. Očetovski dopust sem izkoristil, seveda pa sem moral opravljati tekoča dela na kmetiji, drugače ne gre. Nisem razmišljal o tej pravici.

9.3 Kvalitativna analiza

IZPIS PODČRTANIH DELOV IZJAV IN BESED

Janko:

1. Zdaj se dosti bolj ukvarjajo z otroki, kakor so se pa včasih.
2. Pa tudi recimo zdaj so otroci v vrtcu, včasih pa nismo bili
3. Podobno je v tem, da jih učimo obnašanja, kaj lahko in kaj ne sme.
4. Pri meni je imela glavno vlogo mama, oče je zaropotal ko bilo res treba..
5. V vlogi očeta se počutim dobro in samozavestnega
6. Glede tega, kdo prevzema glavno vlogo pri vzgoji otrok pa mislim, da sva kar na pol. V določenem momentu bolj žena, v določenem bolj jaz.
7. Prej ko je še žena v službo hodila, sem bil jaz več z otroki. Ko je žena doma je pa ona več z njimi.
8. V vseh stvareh se izmenjujeva in ni določenih stvari, za katere bi bila samo mama pristojna. Tudi npr. ko se kopamo, se najprej enega skopa pa ga jaz oblečem, enkrat jih eden kopa pa drugi oblači, drugič pa gilih obratno tak da tukaj smo res vsi skupi.
9. včasih je bila bolj mama tista za vzgojo, zdaj pa se to toliko spreminja da se očetji tudi dosti vključujejo - v bistvu oba starša delata na tem. To je občutno tudi na podeželju če gledam na sebe.
10. Ko grem jaz v štalo hranit žvali, ona dva nahranita ovčke ali pa koziki neseta jest pa krmila pomagata razdelit...

11. kjer jih lahka, jih malo zmotiviraš, po eni strani zato, da ti malo miru data, da lahko svoj del opravljaš
12. Pa greta pod kozolec pa luščita koruzo za igro kao, ker zunaj se z igračami skoraj nič ne igrata. Imata bolj take stvari, vzameta šajtrgo pa greta buče nabirat
13. zvečer ko pridemo pa potem noter, pa imata tisto eno uro ko se večerja kuha pa pred kopanjem, takrat pa rišeta pa gledata televizijo pa se z gasilci igrata
14. Imam lepe spomine na ženino nosečnost. Strahov kako se bom spopadal z vzgojo, nisem imel.
15. Sva se že prej pogovarjala kakšen način vzgoje bova imela, malo itak debatiraš, kako se obnašat, drugače pa ne
16. Očetovski dopust jaz ne morem koristit. ker tud če bi ga imel, si ga ne morem vzet, itak moraš kravam dat jesti, ne morejo še krave imet dopusta.
17. Čeprav jaz, ko je bil še »peb« majhen, sem dal glih odpoved v službi in sem tak naredi, da sem še pokuril tistih devetdeset dni, sem bil še prijavljen v firmi tako da se potem izkoristil ker drugače ne bi mogel

Metka:

18. osem let starejša sestra je mogla malo več na mene pazit
19. mi smo malenkost več sodelovali pri delu kot pa sedaj
20. Pri meni je imela glavno vlogo mama. Mama je bila doma, oče je hodil v službo
21. včasih na kmetiji ni bilo toliko tega crklanja kot ga imamo mi zdaj
22. Oče je bil bolj avtoriteta
23. Jaz se v vlogi mame počutim v redu, super, čeprav nikoli ne veš če delaš prav
24. Zdaj imam mogoče večji del jaz otroke, ampak prej, ko sem jaz hodila v službo je bilo pa 50 50, ali pa včasih celo mož več tako da bom rekla, čisto stvar dogovora
25. Nič mu ni težko, od previjanja riti, do kopanja, umivanja zob
26. kar se gospodinjskih del tiče, to pa jaz delam
27. Včasih je bilo v osnovi tako, da je bila ženska doma. Po večini je bilo na kmetijah tako tak, je bila ženska doma, moški je hodil v službo in potem avtomatsko ima to ona čez, ker je pač doma.
28. Tamala ki še ni dve leti stara, še nima nalog, tavečji pa npr. sobo si že sam pospravi, pa take malenkosti, ne vem, ko se sleče nese cotke v koš za perilo, krožnik pospravi z mize.
29. Ni pa določeno, kdaj ima čas za igro, je vse prepleteno s tem, kar se dela zunaj. Igra je sestavni del dneva
30. Lepi spomini na nosečnost. Mogoče so bile majhne stiske, ampak da bi se tega točno spomnila, to pa ne
31. Pri porodu je bil zraven, mislim da je bila njegova želja, čeprav je bilo to bolj avtomatsko, se nisva kaj veliko okrog tega pogovarjala. Jaz spoštujem tudi če ne bi šel, v redu, je pa zelo fajn, da je zraven, čeprav naredit neki veliko ne more, ampak ti je pa v oporo.
32. Po porodu nisem delala, sem imela kar lepo porodniško. Glede poporodnih stisk se mi takrat ni zdelo, da bi jih imela, ko pa sedaj tuhtam nazaj, se mi pa zdi, da sem jih pa imela malo, ker dojitit nisem mogla
33. Informacije o porodniški sem dobila večinoma na internetu, pa pri pogovorih z ostalimi mamicami.
34. razmišljam o delu s krajšim delovnim časom, ker sedaj sem na borzi, pa če bi bila kakšna opcija, da bi kje dobila službo za štiri ure, da bi bilo fajn. Sploh kar se turizma tiče bi bilo to idealno.

Marjan:

35. Včasih nismo imeli tak kot imajo zdaj tamali...stvari na sploh, igrač
36. smo se kar bolj med seboj igrali, pa starejša sta me pazila
37. Glavno vlogo je imela mama, ker ate je služil denar, mama je bila pa doma pa je imela čas se z nami ukvarjat. Oče je bolj nastopil v srednji šoli in on je bil avtoriteta, je bila moška beseda.
38. V vlogi očeta se počutim v redu, ampak več bi rad bil z otrokom
39. Nimam dvomov o tem, ali delam prav in se počutim v redu kot ati. Ampak ima pri vzgoji večjo vlogo mamica
40. Pri umivanju, oblačenju ima večjo vlogo mamica. Jaz nastopim pri finančah...pa pri igri. Risanke gledava, kakšno knjigo ji preberem, kadar je mamica v službi, kosilo ji postrežem,...
41. Sigurno pa je, da ima še vedno ženska večjo vlogo pri vzgoji, je pa le mama, ima tisti čut.
42. Mislim, da na podeželju ni tako, kot praviš o novem očetovstvu. Je še vedno tradicionalna delitev, mama ima otroke in hišo, ate je za kmetijo. Jaz mam na primer hlev, delo zunaj, notri pa gospodinjstvo pa to, pa ima mama.
43. Zraven mene gre včasih v hlev, ima kar veselje do živali
44. ima majhne grablje, ko je košnja gre pomagat grabit, psa pelje na sprehod
45. Spomini na nosečnost so super, lepi, sva jo že v trebuščku božala. Je že bila cartika. Ni me bilo nič strah pa tud o tem ni bilo govora o tem, kako bova vzgajala. Je bilo kar sproti, bila je prvi otrok, in sva si mislila, kar bo bo. Ni bilo nobene nervoze.
46. Očetovski dopusti sem koristil, teh 15 dni, ko je plačanega, ostalega pa ne. O tem, kaj mi pripada kot očetu sem izvedel na socialni. Prvi teden, ko sem imel dopust, bi rekel, da sem bil skoraj skozi zraven. Drugi teden pa bolj tak, malo sem malo tja.
47. če si zaposlen na kmetiji, nimaš variante, da koristiš očetovski dopust,
48. Živali in delo ne morejo čakati, ko je tisti čas, da ga je treba opraviti ga je treba, ne glede na to, ali imaš v službi dopust ali ne.

Marjana:

49. sem bila vzgajana strožje, kot pa danes jaz vzgajam. Se mi zdi, da je bilo včasih več tiste avtoritete, točno si vedel, kaj lahko in kaj ne.
50. Pa več je bilo verske vzgoje, vsako nedeljo obvezno v cerkev, moliti pred obrokom...
51. Drugače je pa bila pri nas mama tista, ki se je več ukvarjala z nami. V bistvu je imela vse ona čez. Oče pa, saj nas je imel rad pa vse, ampak smo vedeli, da ima veliko dela in nismo iskali toliko pozornosti pri njem.
52. Podobno pa mislim, da je starševstvo ostalo predvsem v tem, da smo še vedno starši tisti, ki postavljamo pravila otrokom. Pa morda tudi v tem, da je pri nas tudi oče več odsoten, da ima več dela izven hiše in da sem jaz večkrat sama s tamalo.
53. Ja jaz se super počutim. Ne bi rekla, da imam kakšne težave, če pa jih imam, pa se malo pogovorim, s partnerjem, ali mamom..pa včasih kakšen forum preberem.

54. Mislim, da imam jaz glavno vlogo. Kot sem rekla, je partner večkrat odsoten, veliko hodi pomagat po drugih kmetijah in takrat imam jaz tamalo ali pa babica.
55. Kadar smo pa skupaj mi pa pomaga ja, pri vseh stvareh, kar se tiče tamale, edino za štedilnik pa res ni. Tako da kuhanje je moje.
56. Moški so še popoldne velikokrat od doma, in mislim, da smo pa res ženske tiste, ki smo tukaj taglavne.
57. Moški dejansko bolj pomagajo, ampak so še vedno dosti manj z otrokom, to je pa stoprocentno, da imamo še vedno ženske to skrb.
58. Pač kadar je kaj takšnega, da je lahko zraven, pa pomaga, ker ponavadi takrat vsi delamo in je nihče ne more pazit. Tako da zato jo zraven potegnemo.
59. Med poletjem bi rekla, da je igra bolj del vsakodnevnega dela. Pač ima tiste svoje igrače, ampak hkrati pa še sodeluje. Pozimi je pa drugače, ko smo več notri, takrat ima ona svoje igralne urice.
60. Delala nekaj hudo nisem, pač te vsakdanje stvari v hiši, včasih kaj malega zunaj, ampak imam v redu partnerja, razumevajočega, da me ni silil delati.
61. Sva tudi skupaj hodila na preglede, bil je tudi pri porodu.
62. Ja mogoče bi pa res bilo čudno, če bi tule še potem pol leta skozi ležala notri pa se smilila sama sebi. Ne gre to...so še vedno stvari, ki jih moreš naredit, tako da v nekem določenem času se moraš spraviti k sebi.
63. Informacije sem dobila na centru pa v službi.
64. Krajši delovni čas bi mi prišel prav, ampak trenutno to ni opcija v službi.

Marko:

65. Pa jaz mislim, da je kar podobno. Mislim, da na kmetijah in pa takole na vasi ni večjih sprememb. Če pomislim za nazaj, je bilo vedno tako, da je mama bila vzgojiteljica, in tako je še danes.
66. Tako da to mislim, da je podobno, da navajamo otroke od majhnega, da pomagajo pri delu. Čeprav mislim, da danes otroke manj silimo in obremenjujemo s tem. Ima šola večjo prednost.
67. Se pa z načinom vzgoje in temi stvarmi ne obremenjujem preveč, to prepuščam ženi ker vem, da bo dobro opravila. Ona je tukaj glavna, ker imam jaz veliko dela, tako doma kot s poslom. Kadar smo pa skupaj, se pa igramo kakšne družabne igre ali pa gledamo televizijo.
68. Jaz mislim, da imajo to večinoma še vedno ženske čez.
69. Pač kar je treba naredit jim poveš, in to potem morajo naredit.
70. Ampak dokler so še manjši, jim pač poskušaš to predstaviti kot igro, ne strogo kot delo.
71. Moji spomini so lepi. Ni bilo nobenih problemov ali strahov, pa tudi se nisva pogovarjala o vzgoji. Pri porodu nisem bil.
72. Vedel sem, da mi pripada očetovski dopust, ampak ga nisem izkoristil. To sem izvedel od partnerke.

Ivanka:

73. Pri nas je isto to, da ko sem bila jaz otrok, mojega očeta ni bilo veliko doma, in sedaj je isto, ko je partner odsoten
74. Pri nas je imela mama glavno vlogo, ampak ko je oče nekaj rekel, tisto je veljalo. Se ni bilo treba nič kregat. On je bil bolj avtoriteta, mama pa nas je vodila po poteh.

75. Jaz ko sem bila v drugem razredu, sem že znala traktor voziti. Pri desetih, dvanajstih letih sem imela nalogo, da sem nahranila osemdeset prašičev. Tako da je bilo res veliko zaupanja, pa saj niso imeli kaj drugega na izbiro
76. Otroci so bolj nadzorovani kot smo bili včasih. Tudi ne smejo nič narediti, imajo kar svoje pravice. Tega včasih ni bilo. In se tudi več zahteva od njih, več morejo pokazati, na več področjih bit uspešni.
77. Jaz kot mama se počutim v redu, samozavestno in jaz imam rada otroke in družino, se mi zdi da delam prav.
78. Jaz sem ta glavna pri skrbi za otroka, tudi kar se tiče šole, doma, umivanja, nalog... to imam vse jaz. Oče ima bolj službo čez, ima bolj grobe stvari čez, jaz imam fineše. Da funkcioniramo kot družina, da se povežemo z okolico, s taščo, s starimi starši...
79. Vsake toliko ko pride.. ali pa če res vidim, da je tak primer da ne morem sama, mu rečem, pridi, pomagaj mi, bova skupaj. Če pa ne rabim pomoči, ga pa ne obremenjujem s tem, ker ima pač druge stvari. Jaz sem v glavnem sama pri tem. Imama tihi dogovor, ker ima drugih stvari toliko, da ne more. Tudi za varstvo, jaz vem, da imam to jaz čez, in on se s tem nikoli ne obremenjuje.
80. Definitivno je novo očetovstvo pa vključevanje očetov bolj značilno za mesta. Sicer je pa to odvisno od družine do družine, koliko ima oče časa.
81. Otroci imajo nalogo, da pospravljajo svojo sobo, da mi pomagajo pri kosilu dat stvari na mizo pa z mize. Mogoče kako sesanje, vsak skrbi za svojo žival, ena hči ima želve, druga zajca. To je njihova skrb.
82. Če je kakšno večje delo, potem ponavadi mož reče kaj naj kdo naredi. Igra poteka v skladu z delom na kmetiji, jih zmeraj vključujemo.
83. Čeprav jaz sem trikrat bila noseča in sem delala, ne ravno tista težka dela, ampak kar sem pa lahko, sem pa delala.
84. Kakšnih stisk nisem imela, sem zelo mirno preživela, čeprav je med starejšima zgolj eno leto razlike, ampak sem bila pripravljena na to.
85. Na preglede in to sem jaz sama hodila. Že čisto od začetka sem imela vse, kar se tiče otrok, sama. Tudi pri porodu ni bil.
86. Poporodnih stisk nisem imela, se mi pa zdi, da tiste, ki jih imajo, niso dovolj pripravljene. Je pa res, da ženska na kmetiji nima kaj veliko časa za razmišljanje o tem.
87. Informacije sem dobila na socialni pa v pogovoru s prijateljicami. Sem pa želela iti delat samo za štiri ure, pa so mi v službi rekli, da bom delala od štirih popoldne pa do osmih zvečer. Tega pa nisem sprejela.

Marija:

88. V mojem primeru je bil bolj strog oče, imel je večjo avtoriteto kot mama.
89. V današnjem času je otrokom veliko več dovoljeno kot je bilo to včasih, skušam postaviti meje, kot se meni zdi primerno.
90. Starševstvo je ostalo podobno v tem, da je in bo potrebno vedno otroku postaviti meje, kaj je dovoljeno in kaj ne.

91. Je pa razlika v tem, da včasih ni bilo na voljo toliko igrač, TV, starši se niso toliko ukvarjali z nami, družili smo se s prijatelji, današnji otroci pa iščejo pozornost zlasti pri starših
92. V vlogi mame se počutim odlično, nimam nikakršnih dvomov o mojem ravnanju. Vedno sem si želela otroke, zato sem zelo hvaležna, da mi je dano to poslanstvo – biti mama.
93. V skrbi za otroka skušava vlogo deliti, vendar se včasih zgodi, da imam sama malce večjo vlogo, vsaj kadar je delo na kmetiji povečano.
94. Pri vzgoji sodelujeva s partnerjem, imava iste poglede glede vzgoje, zato tudi ni večjih problemov. Pri negi pa se zgodi, sploh kadar nastopi bolezen, da je moja vloga večja pri skrbi za bolnega otroka.
95. Tudi na podeželju se kaže večja vloga očeta pri vzgoji in negi, sicer pa je to odvisno od posameznika, kako si uredi »zadeve«. Veliko vlogo pa ima tu tudi mama, kako se dogovorita z očetom, kako si razdelita to skrb za otroka/e.
96. Je pa res, da očetje, ki imajo 8-urni delovni čas in živijo v stanovanjski hiši, po možnosti še brez vrta, da lažje preživijo več časa z otroki kot pa očetje na kmetiji, kjer se delo odvija skozi cel dan oz. teden (tu ni vikendov oz. nedelj).
97. Starejša hči, ki je stara 9 let, že lahko opravlja različna gospodinjska dela(priprava mize za kosilo, rezanje zelenjave, sesanje, čiščenje oken...).Določene stvari določiva s partnerjem oz. jaz, nekatere stvari pa si zaželi sama. Pomaga tudi v sadovnjaku pri obiranju jabolk, prav tako tudi pri pakiranju le-teh.
98. Druga hči bo čez mesec in pol dopolnila 6 let, tudi ona pomaga pri določenih gosp. opravilih (priprava mize, brisanje prahu, pospravi sobo...), ravno tako pomaga pri obiranju ali pa pakiranju,
99. Sin bo marca dopolnil 3 leta in pri gosp. opravilih še ne pomaga, rad pa opazuje očeta pri delu s traktorjem. Igra je sestavni del vsakdana vseh treh otrok.
100. Nosečnost je potekala brez problemov (razen tretjič, ko sem morala zadnje tri mesece malce bolj počivati). Spomini so krasni, mogoče sem si kdaj zaželela malce miru, saj se na kmetiji vedno kaj dogaja. Med nosečnostjo sem opravljala, kolikor sem lahko, vsa dela, razen kakšnega dvigovanja.
101. Partner ni bil prisoten, ker je tako želel.
102. Po porodu sta mi zelo veliko pomagali mama in tašča, prav tako pa tudi partnerjeva stara mama. Poporodnih stisk in depresij nisem doživljala.
103. Informacije sem dobila na CSD in na ZZZS.
104. Sem pa že razmišljala tudi o pravici do krajšega delovnega časa, vendar se še moramo malce pogovoriti.

Franc:

105. Vzgoja ni bila pretirano stroga, večjo besedo je imel oče, vendar ne vedno.
106. Mislim, da je podobnost, vsaj pri meni oz. nama, v tem da oba stremiva k temu, da otroci čim več časa preživijo zunaj, v naravi, ravno tako kot se je to godilo včasih(otroci smo bili zelo veliko časa zunaj).
107. V vlogi očeta se počutim v redu, včasih tudi podvomim ali sem mogoče prestrog, ampak potem se s partnerko pogovoriva in ugotoviva, da je otroku nujno potrebno postaviti določene meje.
108. Pri vzgoji sodelujeva oba, pri negi sodelujem kolikor je to mogoče oz. mi dopušča čas.

109. Na podeželju je težje izkoreniniti to miselnost, da je starševstvo pretežno domena žensk, vendar se to spreminja. Očetje imajo vedno večjo vlogo pri vzgoji in negi, se pa to razlikuje od družine do družine.
110. Večja vključenost moških v družinsko življenje je sigurno bolj značilna za mesta, saj na podeželju - na kmetijah, ni toliko časa - otroci morajo biti bolj samostojni.
111. Otroci oz. hčerki pomagata pri pomoči v kuhinji, pospravljanju, sin je še malo premajhen. Zadolžitve določi predvsem partnerka, včasih pa si kar sami zaželita kaj bi delali in to opravita.
112. Očetovski dopust sem izkoristil, seveda pa sem moral opravljati tekoča dela na kmetiji, drugače ne gre.

Kodiranje in ureditev izjav glede na:

- Starševstvo na podeželju nekoč in danes; razlike in podobnosti
- Pogled in počutje v starševski vlogi
- Delitev družinskega dela in novo očetovstvo na podeželju
- Pogled na vlogo otroka in na njegove aktivnosti, igro, delo
- Pogled in spomini na nosečnost in porod; poporodne stiske
- Koriščenje očetovskega dopusta
- Pridobivanje informacij o pravicah, ki izhajajo iz zavarovanja za starševsko varstvo in delo s krajšim delovnim časom

KODIRANJE ZNOTRAJ FAZE »STARŠEVSTVO (NA PODEŽELJU) NEKOČ IN DANES«

<i>Starševstvo (na podeželju) nekoč in danes</i>	
1. Zdaj se dosti bolj ukvarjajo z otroki, kakor so se pa včasih.	Danes več ukvarjanja <i>Danes</i>
2. Pa tudi recimo zdaj so otroci v vrtcu, včasih pa nismo bili	Organizirano varstvo <i>Danes</i>
3. Pri meni je imela glavno vlogo mama, oče je zaropotal ko bilo res treba..	Glavna mama, oče ob izjemnih situacijah
4. Podobno je v tem, da jih učimo obnašanja, kaj lahko in kaj ne sme.	Prenos vrednot
18. osem let starejša sestra je mogla malo več na mene pazit	Starejši pazijo mlajše
19. mi smo malenkost več sodelovali pri delu kot pa sedaj	Več sodelovanja pri delu <i>Nekoč</i>
20. Pri meni je imela glavno vlogo mama. mama je bila doma, oče je hodil v službo	Glavna je mama, oče je zaposlen
21. včasih na kmetiji ni bilo toliko tega crklanja kot ga imamo mi zdaj	Manj pozornosti <i>Nekoč</i>
22. Oče je bil bolj avtoriteta	Oče - avtoriteta
35. Včasih nismo imeli tak kot imajo zdaj tamali...stvari na sploh, igrač	Manj materialnih dobrin <i>Nekoč</i>

36. smo se kar bolj med seboj igrali, pa starejša sta me pazila	Medsebojno igranje med otroki Skrb starejših za mlajše
37. Glavno vlogo je imela mama, ker ate je služil denar, mama je bila pa doma pa je imela čas se z nami ukvarjat. Oče je bolj nastopil v srednji šoli in on je bil avtoriteta, je bila moška beseda.	Mama je vzgojiteljica Oče avtoriteta
49. sem bila vzgajana strožje, kot pa danes jaz vzgajam. Se mi zdi, da je bilo včasih več tiste avtoritete, točno si vedel, kaj lahko in kaj ne.	Nekoč strožja vzgoja <i>Nekoč</i>
50. Pa več je bilo verske vzgoje, vsako nedeljo obvezno v cerkev, moliti pred obrokom...	Več verske vzgoje <i>Nekoč</i>
51. Drugače je pa bila pri nas mama tista, ki se je več ukvarjala z nami. V bistvu je imela vse ona čez. Oče pa, saj nas je imel rad pa vse, ampak smo vedeli, da ima veliko dela in nismo iskali toliko pozornosti pri njem.	Mama
52. Podobno pa mislim, da je starševstvo ostalo predvsem v tem, da smo še vedno starši tisti, ki postavljamo pravila otrokom. Pa morda tudi v tem, da je pri nas tudi oče več odsoten, da ima več dela izven hiše in da sem jaz večkrat sama s tamalo.	Postavljanje pravil Odsotnost očeta
65. Pa jaz mislim, da je kar podobno. Mislim, da na kmetijah in pa takole na vasi ni večjih sprememb. Če pomislim za nazaj, je bilo vedno tako, da je mama bila vzgojiteljica, in tako je še danes.	Ni sprememb, mama ostaja vzgojiteljica
66. Tako da to mislim, da je podobno, da navajamo otroke od majhnega, da pomagajo pri delu. Čeprav mislim, da danes otroke manj silimo in obremenjujemo s tem. Ima šola večjo prednost.	Navajanje na delo
73. Pri nas je isto to, da ko sem bila jaz otrok, mojega očeta ni bilo veliko doma, in sedaj je isto, ko je partner odsoten	Odsotnost očeta
74. Pri nas je imela mama glavno vlogo, ampak ko je oče nekaj rekel, tisto je veljalo. Se ni bilo treba nič kregat. On je bil bolj avtoriteta, mama pa nas je vodila po poteh.	Mama vzgojiteljica Oče avtoriteta
75. Jaz ko sem bila v drugem razredu, sem že znala traktor voziti. Pri desetih, dvanajstih letih sem imela nalogo, da sem nahranila osemdeset prašičev. Tako da je bilo res veliko zaupanja, pa saj niso imeli kaj drugega na izbiro	Otroško delo, pomoč <i>Nekoč</i>
76. Otroci so bolj nadzorovani kot smo bili včasih. Tudi ne smejo nič narediti, imajo kar svoje pravice. Tega včasih ni bilo. In se tudi več zahteva od njih, več morejo pokazati, na več področjih bit uspešni	Danes večji nadzor otrok <i>Danes</i>
88. V mojem primeru je bil bolj strog oče, imel je večjo avtoriteto kot mama.	Strog oče
89. V današnjem času je otrokom veliko več dovoljeno kot je bilo to včasih, skušam postaviti meje, kot se meni zdi primerno.	Otrokom je več dovoljeno <i>Danes</i>
90. Starševstvo je ostalo podobno v tem, da je in bo potrebno vedno otroku	Postavljanje meja

postaviti meje, kaj je dovoljeno in kaj ne.	
95. Je pa razlika v tem, da včasih ni bilo na voljo toliko igráč, TV, starši se niso toliko ukvarjali z nami, družili smo se s prijatelji, današnji otroci pa iščejo pozornost zlasti pri starših	Manj igráč <i>Nekoč</i>
108. Vzgoja ni bila pretirano stroga, večjo besedo je imel oče, vendar ne vedno.	Oče ima besedo
109. Mislim, da je podobnost, vsaj pri meni oz. nama, v tem da oba stremiva k temu, da otroci čim več časa preživijo zunaj, v naravi, ravno tako kot se je to godilo včasih (otroci smo bili zelo veliko časa zunaj).	Odraščanje otrok v naravi

- ODNOSNO KODIRANJE

Nekoč:

- 19. mi smo malenkost več sodelovali pri delu kot pa sedaj
- 21. včasih na kmetiji ni bilo toliko tega crklanja kot ga imamo mi zdaj
- 35. Včasih nismo imeli tak kot imajo zdaj tamali...stvari na sploh, igráč
- 49. sem bila vzgajana strožje, kot pa danes jaz vzgajam. Se mi zdi, da je bilo včasih več tiste avtoritete, točno si vedel, kaj lahko in kaj ne.
- 50. Pa več je bilo verske vzgoje, vsako nedeljo obvezno v cerkev, moliti pred obrokom...
- 75. Jaz ko sem bila v drugem razredu, sem že znala traktor vozit. Pri desetih, dvanajstih letih sem imela nalogo, da sem nahranila osemdeset prašičev. Tako da je bilo res veliko zaupanja, pa saj niso imeli kaj drugega na izbiro
- 91. Je pa razlika v tem, da včasih ni bilo na voljo toliko igráč, TV, starši se niso toliko ukvarjali z nami, družili smo se s prijatelji, današnji otroci pa iščejo pozornost zlasti pri starših

Danes:

- 1. Zdaj se dosti bolj ukvarjajo z otroki, kakor so se pa včasih.
- 2. Pa tudi recimo zdaj so otroci v vrtcu, včasih pa nismo bili
- 76. Otroci so bolj nadzorovani kot smo bili včasih. Tudi ne smejo nič naredit, imajo kar svoje pravice. Tega včasih ni bilo. In se tudi več zahteva od njih, več morejo pokazat, na več področjih bit uspešni
- 89. V današnjem času je otrokom veliko več dovoljeno kot je bilo to včasih, skušam postaviti meje, kot se meni zdi primerno.

UREJANJE IZJAV V KATEGORIJE PO KODAH

Očetovska avtoriteta:

- 3. Pri meni je imela glavno vlogo mama, oče je zaropotal ko bilo res treba..
- 22. Oče je bil bolj avtoriteta
- 37. Glavno vlogo je imela mama, ker ate je služil denar, mama je bila pa doma pa je imela čas se z nami ukvarjat. Oče je bolj nastopil v srednji šoli in on je bil avtoriteta, je bila moška beseda.
- 74. Pri nas je imela mama glavno vlogo, ampak ko je oče nekaj rekel, tisto je veljalo. Se ni bilo treba nič kregat. On je bil bolj avtoriteta, mama pa nas je vodila po poteh.
- 88. V mojem primeru je bil bolj strog oče, imel je večjo avtoriteto kot mama.
- 105. Vzgoja ni bila pretirano stroga, večjo besedo je imel oče, vendar ne vedno.

Mama vzgojiteljica:

3. Pri meni je imela glavno vlogo mama, oče je zaropotal ko bilo res treba..

37. Glavno vlogo je imela mama, ker ate je služil denar, mama je bila pa doma pa je imela čas se z nami ukvarjat. Oče je bolj nastopil v srednji šoli in on je bil avtoriteta, je bila moška beseda.

51. Drugače je pa bila pri nas mama tista, ki se je več ukvarjala z nami. V bistvu je imela vse ona čez. Oče pa, saj nas je imel rad pa vse, ampak smo vedeli, da ima veliko dela in nismo iskali toliko pozornosti pri njem.

65. Pa jaz mislim, da je kar podobno. Mislim, da na kmetijah in pa takole na vasi ni večjih sprememb. Če pomislim za nazaj, je bilo vedno tako, da je mama bila vzgojiteljica, in tako je še danes.

74. Pri nas je imela mama glavno vlogo, ampak ko je oče nekaj rekel, tisto je veljalo. Se ni bilo treba nič kregat. On je bil bolj avtoriteta, mama pa nas je vodila po poteh.

Strožja verska vzgoja:

50. Pa več je bilo verske vzgoje, vsako nedeljo obvezno v cerkev, moliti pred obrokom...

Otroško delo in odgovornost:

18. osem let starejša sestra je mogla malo več na mene pazit

19. mi smo malenkost več sodelovali pri delu kot pa sedaj

36. smo se kar bolj med seboj igrali, pa starejša sta me pazila

66. Tako da to mislim, da je podobno, da navajamo otroke od majhnega, da pomagajo pri delu. Čeprav mislim, da danes otroke manj silimo in obremenjujemo s tem. Ima šola večjo prednost.,

75. Jaz ko sem bila v drugem razredu, sem že znala traktor vozit. Pri desetih, dvanajstih letih sem imela nalogo, da sem nahranila osemdeset prašičev. Tako da je bilo res veliko zaupanja, pa saj niso imeli kaj drugega na izbiro.

Odsotnost očeta:

20. Pri meni je imela glavno vlogo mama. Mama je bila doma, oče je hodil v službo

52. Podobno pa mislim, da je starševstvo ostalo predvsem v tem, da smo še vedno starši tisti, ki postavljamo pravila otrokom. Pa morda tudi v tem, da je pri nas tudi oče več odsoten, da ima več dela izven hiše in da sem jaz večkrat sama s tamalo.

73. Pri nas je isto to, da ko sem bila jaz otrok, mojega očeta ni bilo veliko doma, in sedaj je isto, ko je partner odsoten

Otroci v središču pozornosti:

1. Zdaj se dosti bolj ukvarjajo z otroki, kakor so se pa včasih.

2. Pa tudi recimo zdaj so otroci v vrtcu, včasih pa nismo bili

21. včasih na kmetiji ni bilo toliko tega crklanja kot ga imamo mi zdaj

76. Otroci so bolj nadzorovani kot smo bili včasih. Tudi ne smejo nič naredit, imajo kar svoje pravice. Tega včasih ni bilo. In se tudi več zahteva od njih, več morejo pokazat, na več področjih bit uspešni.

89. V današnjem času je otrokom veliko več dovoljeno kot je bilo to včasih, skušam postaviti meje, kot se meni zdi primerno.

91. Je pa razlika v tem, da včasih ni bilo na voljo toliko igrač, TV, starši se niso toliko ukvarjali z nami, družili smo se s prijatelji, današnji otroci pa iščejo pozornost zlasti pri starših.

Prenos vrednot in postavljanje meja:

4. Podobno je v tem, da jih učimo obnašanja, kaj lahko in kaj ne sme.

49. sem bila vzgajana strožje, kot pa danes jaz vzgajam. Se mi zdi, da je bilo včasih več tiste avtoritete, točno si vedel, kaj lahko in kaj ne.

52. Podobno pa mislim, da je starševstvo ostalo predvsem v tem, da smo še vedno starši tisti, ki postavljamo pravila otrokom. Pa morda tudi v tem, da je pri nas tudi oče več odsoten, da ima več dela izven hiše in da sem jaz večkrat sama s tamalo.

90. Starševstvo je ostalo podobno v tem, da je in bo potrebno vedno otroku postaviti meje, kaj je dovoljeno in kaj ne.

Materialne dobrine:

35. Včasih nismo imeli tak kot imajo zdaj tamali...stvari na sploh, igrač

Odraščanje v naravi:

106. Mislim, da je podobnost, vsaj pri meni oz. nama, v tem da oba stremiva k temu, da otroci čim več časa preživijo zunaj, v naravi, ravno tako kot se je to godilo včasih(otroci smo bili zelo veliko časa zunaj).

DEFINIRANJE POJMOV

Očetovska avtoriteta: iz odgovorov vprašanih je razvidno, da je pri večini imel oče v družini položaj avtoritete. Oče je bil strožji in je »vskočil« v vzgojo, kadar je šlo kaj narobe ali pa kasneje, npr. v srednji šoli.

Mama vzgojiteljica: na podeželju nekoč (nekateri pa pravijo da tudi danes) je ženska oz. mati tista, ki prevzema poglavitni delež pri varstvu, vzgoji in negi otrok. Eden izmed vprašanih je dejal, da to zato, ker so nekoč očetje hodili v službo, mame pa so ostajale doma in so tako poleg vloge gospodinje prevzele še vlogo vzgojiteljice.

Strožja verska vzgoja: obiskovanje cerkvenih obredov, molitve, ravnanje v skladu s cerkvenimi nauki je bilo nekoč strožje določeno kot danes.

Otroško delo in odgovornost: vprašani so navajali predvsem to, da so včasih starejši otroci pogosto pazili na mlajše, nekaterim pa so bila kljub rosnim letom že dodeljena odgovorna dela na kmetiji. Pravijo tudi, da so otroci nekoč na kmetijah pomagali in sodelovali pri delu več, kot pa sodelujejo danes.

Odsotnost očeta: tako nekoč kot danes je v kmečkih družinah pogosto, da je oče pogosto odsoten z doma zaradi dela. Ena izmed vprašanih v tem vidi podobnost med tem, kako je sama odraščala ob odsotnem očetu in kako sedaj isto odraščajo njeni otroci.

Otroci v središču pozornosti: intervjuvanci pravijo, da so otroci danes bolj razvijeni kot nekoč, prejmejo več pozornosti, starši se z njimi ukvarjajo več kot nekoč. Otrokom je tudi dovoljeno več kot nekoč, imajo tudi več igrač, tehničnih pripomočkov itd. Ni pa vse rožnato; ena izmed intervjuvank pravi, da so otroci danes bolj nadzorovani kot nekoč ter da se od njih zahteva večja uspešnost na vseh področjih.

Prenos vrednot in postavljanje meja: starševstvo nekoč in danes je ostalo podobno predvsem v tem, da so še vedno starši tisti, ki postavljajo otrokom meje in pravila ter na njih prenašajo vrednote, čeprav je to danes manj strogo kot nekoč.

Materialne dobrine: otroci nekoč niso imeli toliko igrač in materialnih dobrin kot danes.

Odraščanje v naravi: vprašani se trudi, da bi tudi njegovi otroci preživeli čim več svojega časa v naravi, na svežem zraku.

KODIRANJE ZNOTRAJ FAZE »POGLED IN POČUTJE V STARŠEVSKI VLOGI«

<i>Pogled in počutje v starševski vlogi</i>	
5. V vlogi očeta se počutim dobro in samozavestnega	Samozavest
23. Jaz se v vlogi mame počutim v redu, super, čeprav nikoli ne veš če delaš prav	Dobro počutje, občasen dvom
39. Nimam dvomov o tem, ali delam prav in se počutim v redu kot ati. Ampak ima pri vzgoji večjo vlogo mamica	V redu počutje, brez dvomov
53. Ja jaz se super počutim. Ne bi rekla, da imam kakšne težave, če pa jih imam, pa se malo pogovorim, s partnerjem, ali mamom..pa včasih kakšen forum preberem.	Super občutek
78. Jaz kot mama se počutim v redu, samozavestno in jaz imam rada otroke in družino, se mi zdi da delam prav.	Občutek samozavesti
96. V vlogi mame se počutim odlično, nimam nikakršnih dvomov o mojem ravnanju. Vedno sem si želela otroke, zato sem zelo hvaležna, da mi je dano to poslanstvo – biti mama.	Odlično počutje Biti mama je poslanstvo
110. V vlogi očeta se počutim v redu, včasih tudi podvomim ali sem mogoče prestrog, ampak potem se s partnerko pogovoriva in ugotoviva, da je otroku nujno potrebno postaviti določene meje.	Občasen dvom

UREJANJE IZJAV V KATEGORIJE PO KODAH

Samozavest:

5. V vlogi očeta se počutim dobro in samozavestnega

78. Jaz kot mama se počutim v redu, samozavestno in jaz imam rada otroke in družino, se mi zdi da delam prav.

Občasen dvom:

23. Jaz se v vlogi mame počutim v redu, super, čeprav nikoli ne veš če delaš prav

107. V vlogi očeta se počutim v redu, včasih tudi podvomim ali sem mogoče prestrog, ampak potem se s partnerko pogovoriva in ugotoviva, da je otroku nujno potrebno postaviti določene meje.

Dobro počutje:

39. Nimam dvomov o tem, ali delam prav in se počutim v redu kot ati. Ampak ima pri vzgoji večjo vlogo mamica

53. Ja jaz se super počutim. Ne bi rekla, da imam kakšne težave, če pa jih imam, pa se malo pogovorim, s partnerjem, ali mamom..pa včasih kakšen forum preberem.

Biti mama je poslanstvo:

92. V vlogi mame se počutim odlično, nimam nikakršnih dvomov o mojem ravnanju. Vedno sem si želela otroke, zato sem zelo hvaležna, da mi je dano to poslanstvo – biti mama.

DEFINIRANJE POJMOV

Samozavest: vprašani poudarjajo da se v svoji starševski vlogi počutijo samozavestno, da v njej uživajo in da nimajo dvomov.

Občasen dvom: kljub temu, da se vprašani v svoji vlogi počutijo dobro, se jih včasih loti dvom, ali ravnajo prav.

Dobro počutje: vprašani se dobro počutijo v svoji vlogi, kljub temu, da ima večinoma mama večjo vlogo ali pa imajo občasne težave.

Biti mama je poslanstvo: ena od vprašanih je povedala, da je zelo hvaležna da ji je dano poslanstvo biti mati.

KODIRANJE ZNOTRAJ FAZE »DELITEV DRUŽINSKEGA DELA IN NOVO OČETOVSTVO NA PODEŽELJU«

<i>Delitev družinskega dela in novo očetovstvo na podeželju</i>	
6. Glede tega, kdo prevzema glavno vlogo pri vzgoji otrok pa mislim, da sva kar na pol. V določenem momentu bolj žena, v določenem bolj jaz.	Enakomerna delitev skrbi za otroke
7. Prej ko je še žena v službo hodila, sem bil jaz več z otroki. Ko je žena doma je pa ona več z njimi.	Vpliv zaposlitve izven kmetije
8. V vseh stvareh se izmenjujeva in ni določenih stvari, za katere bi bila samo mama pristojna. Tudi npr. ko se kopamo, se najprej enega skopa pa ga jaz oblečem, enkrat jih eden kopa pa drugi oblači, drugič pa glih obratno tak da tukaj smo res vsi skupi.	Izmenjevanje skrbi
9. Včasih je bila bolj mama tista za vzgojo, zdaj pa se to toliko spreminja da se očeti tudi dosti vključujejo - v bistvu oba starša delata na tem. To je občutno tudi na podeželju če gledam na sebe.	Trend vključevanja očetov
26. Zdaj imam mogoče večji del jaz otroke, ampak prej, ko sem jaz hodila v službo	Vpliv zaposlitve

je bilo pa 50 50, ali pa včasih celo mož več tako da bom rekla, čisto stvar dogovora.	
27. Nič mu ni težko, od previjanja riti, do kopanja, umivanja zob	Sodelovanje
26. kar se gospodinjskih del tiče, to pa jaz delam	Gospodinjska dela
27. Včasih je bilo v osnovi tako, da je bila ženska doma. Po večini je bilo na kmetijah tako tak, je bila ženska doma, moški je hodil v službo in potem avtomatsko ima to ona čez, ker je pač doma.	Vpliv zaposlitve
41. Pri umivanju, oblačenju ima večjo vlogo mamica. Jaz nastopim pri financah...pa pri igri. Risanke gledava, kakšno knjigo ji preberem, kadar je mamica v službi, kosilo ji postrežem,...	Mama za vsakodnevno nego Oče občasno, prijetnejša opravila
41. Sigurno pa je, da ima še vedno ženska večjo vlogo pri vzgoji, je pa le mama, ima tisti čut.	Materinski čut
42. Mislim, da na podeželju ni tako, kot praviš o novem očetovstvu. Je še vedno tradicionalna delitev, mama ima otroke in hišo, ate je za kmetijo. Jaz mam na primer hlev, delo zunaj, notri pa gospodinjstvo pa to, pa ima mama.	Tradicionalna delitev
56. Mislim, da imam jaz glavno vlogo. Kot sem rekla, je partner večkrat odsoten, veliko hodi pomagat po drugih kmetijah in takrat imam jaz tamalo ali pa babica.	Odsotnost partnerja
57. Kadar smo pa skupaj mi pa pomaga ja, pri vseh stvareh, kar se tiče tamale, edino za štedilnik pa res ni. Tako da kuhanje je moje.	Občasno pomaga pri vsem
57. Moški so še popoldne velikokrat od doma, in mislim, da smo pa res ženske tiste, ki smo tukaj taglavne.	Večje vključevanje moških
69. Se pa z načinom vzgoje in temi stvarmi ne obremenjujem preveč, to prepuščam ženi ker vem, da bo dobro opravila. Ona je tukaj glavna, ker imam jaz veliko dela, tako doma kot s poslom. Kadar smo pa skupaj, se pa igramo kakšne družabne igre ali pa gledamo televizijo.	Vzgoja prepuščena ženi
70. Jaz mislim, da imajo to večinoma še vedno ženske čez.	Vzgoja je ženska stvar
79. Jaz sem ta glavna pri skrbi za otroka, tudi kar se tiče šole, doma, umivanja, nalog... to imam vse jaz. Oče ima bolj službo čez, ima bolj grobe stvari čez, jaz imam fineše. Da funkcioniramo kot družina, da se povezujemo z okolico, s taščo, s starimi starši...	Ženska skrb za otroke
79. Vsake toliko ko pride.. ali pa če res vidim, da je tak primer da ne morem sama, mu rečem, pridi, pomagaj mi, bova skupaj. Če pa ne rabim pomoči, ga pa ne obremenjujem s tem, ker ima pač druge stvari. Jaz sem v glavnem sama pri tem. Imama tihi dogovor, ker ima drugih stvari toliko, da ne more. Tudi za varstvo, jaz vem, da imam to jaz čez, in on se s tem nikoli ne obremenjuje.	Občasno prosi za pomoč moža
80. Definitivno je novo očetovstvo pa vključevanje očetov bolj značilno za mesta.	Značilno za mesta

Sicer je pa to odvisno od družine do družine, koliko ima oče časa.	
97. V skrbi za otroka skušava vlogo deliti, vendar se včasih zgodi, da imam sama malce večjo vlogo, vsaj kadar je delo na kmetiji povečano.	Deljena vloga Vpliv dela na kmetiji
98. Pri vzgoji sodelujeva s partnerjem, imava iste poglede glede vzgoje, zato tudi ni večjih problemov. Pri negi pa se zgodi, sploh kadar nastopi bolezen, da je moja vloga večja pri skrbi za bolnega otroka.	Večja vloga matere pri negi bolnih otrok
99. Tudi na podeželju se kaže večja vloga očeta pri vzgoji in negi, sicer pa je to odvisno od posameznika, kako si uredi »zadeve«. Veliko vlogo pa ima tu tudi mama, kako se dogovorita z očetom, kako si razdelita to skrb za otroka/e.	Delitev dela je stvar dogovora Vloga mame
100. Je pa res, da očetje, ki imajo 8-urni delovni čas in živijo v stanovanjski hiši, po možnosti še brez vrta, da lažje preživijo več časa z otroki kot pa očetje na kmetiji, kjer se delo odvija skozi cel dan oz. teden (tu ni vikendov oz. nedelj).	Zaposlitev izven doma
111. Pri vzgoji sodelujeva oba, pri negi sodelujem kolikor je to mogoče oz. mi dopušča čas.	Sodelovanje obeh
112. Na podeželju je težje izkoreniniti to miselnost, da je starševstvo pretežno domena žensk, vendar se to spreminja. Očetje imajo vedno večjo vlogo pri vzgoji in negi, se pa to razlikuje od družine do družine.	Tradicionalna miselnost
113. Večja vključenost moških v družinsko življenje je sigurno bolj značilna za mesta, saj na podeželju- na kmetijah, ni toliko časa- otroci morajo biti bolj samostojni.	Večja vključenost moških v mestih

UREJANJE IZJAV V KATEGORIJE PO KODAH

Enakomerna delitev dela:

6. Glede tega, kdo prevzema glavno vlogo pri vzgoji otrok pa mislim, da sva kar na pol. V določenem momentu bolj žena, v določenem bolj jaz.

8. V vseh stvareh se izmenjujema in ni določenih stvari, za katere bi bila samo mama pristojna. Tudi npr. ko se kopamo, se najprej enega skopa pa ga jaz oblečem, enkrat jih eden kopa pa drugi oblači, drugič pa glih obratno tak da tukaj smo res vsi skupi.

25. Nič mu ni težko, od previjanja riti, do kopanja, umivanja zob

108. Pri vzgoji sodelujeva oba, pri negi sodelujem kolikor je to mogoče oz. mi dopušča čas.

Tradicionalna delitev dela:

42. Mislim, da na podeželju ni tako, kot praviš o novem očetovstvu. Je še vedno tradicionalna delitev, mama ima otroke in hišo, ate je za kmetijo. Jaz mam na primer hlev, delo zunaj, notri pa gospodinjstvo pa to, pa ima mama.

80. Definitivno je novo očetovstvo pa vključevanje očetov bolj značilno za mesta. Sicer je pa to odvisno od družine do družine, koliko ima oče časa.

Vpliv zaposlitve zunaj kmetije:

7. Prej ko je še žena v službo hodila, sem bil jaz več z otroki. Ko je žena doma je pa ona več z njimi.

24. Zdaj imam mogoče večji del jaz otroke, ampak prej, ko sem jaz hodila v službo je bilo pa 50 50, ali pa včasih celo mož več tako da bom rekla, čisto stvar dogovora.

27. Včasih je bilo v osnovi tako, da je bila ženska doma. Po večini je bilo na kmetijah tako tak, je bila ženska doma, moški je hodil v službo in potem avtomatsko ima to ona čez, ker je pač doma.

96. Je pa res, da očetje, ki imajo 8-urni delovni čas in živijo v stanovanjski hiši, po možnosti še brez vrta, da lažje preživijo več časa z otroki kot pa očetje na kmetiji, kjer se delo odvija skozi cel dan oz. teden (tu ni vikendov oz. nedelj).

Vpliv dela na kmetiji:

93. V skrbi za otroka skušava vlogo deliti, vendar se včasih zgodi, da imam sama malce večjo vlogo, vsaj kadar je delo na kmetiji povečano.

Glavno skrb za otroke prevzema mama:

40. Pri umivanju, oblačenju ima večjo vlogo mamica. Jaz nastopim pri financah...pa pri igri. Risanke gledava, kakšno knjigo ji preberem, kadar je mamica v službi, kosilo ji postrežem,...

41. Sigurno pa je, da ima še vedno ženska večjo vlogo pri vzgoji, je pa le mama, ima tisti čut

57. Moški so še popoldne velikokrat od doma, in mislim, da smo pa res ženske tiste, ki smo tukaj taglavne.

67. Se pa z načinom vzgoje in temi stvarmi ne obremenjujem preveč, to prepuščam ženi ker vem, da bo dobro opravila. Ona je tukaj glavna, ker imam jaz veliko dela, tako doma kot s poslom. Kadar smo pa skupaj, se pa igramo kakšne družabne igre ali pa gledamo televizijo.

68. Jaz mislim, da imajo to večinoma še vedno ženske čez.

78. Jaz sem ta glavna pri skrbi za otroka, tudi kar se tiče šole, doma, umivanja, nalog... to imam vse jaz. Oče ima bolj službo čez, ima bolj grobe stvari čez, jaz imam fineše. Da funkcioniramo kot družina, da se povezujemo z okolico, s taščo, s starimi starši...

Občasna pomoč:

55. Kadar smo pa skupaj mi pa pomaga ja, pri vseh stvareh, kar se tiče tamale, edino za štedilnik pa res ni. Tako da kuhanje je moje.

79. Vsake toliko ko pride.. ali pa če res vidim, da je tak primer da ne morem sama, mu rečem, pridi, pomagaj mi, bova skupaj. Če pa ne rabim pomoči, ga pa ne obremenjujem s tem, ker ima pač druge stvari. Jaz sem v glavnem sama pri tem. Imama tihi dogovor, ker ima drugih stvari toliko, da ne more. Tudi za varstvo, jaz vem, da imam to jaz čez, in on se s tem nikoli ne obremenjuje.

Odsotnost moškega:

54. Mislim, da imam jaz glavno vlogo. Kot sem rekla, je partner večkrat odsoten, veliko hodi pomagat po drugih kmetijah in takrat imam jaz tamalo ali pa babica.

57. Moški so še popoldne velikokrat od doma, in mislim, da smo pa res ženske tiste, ki smo tukaj taglavne.

79. Vsake toliko ko pride.. ali pa če res vidim, da je tak primer da ne morem sama, mu rečem, pridi, pomagaj mi, bova skupaj. Če pa ne rabim pomoči, ga pa ne obremenjujem s tem, ker ima pač druge stvari. Jaz sem v glavnem

sama pri tem. Imama tihi dogovor, ker ima drugih stvari toliko, da ne more. Tudi za varstvo, jaz vem, da imam to jaz čez, in on se s tem nikoli ne obremenjuje.

Trend večjega vključevanja očetov:

9. Včasih je bila bolj mama tista za vzgojo, zdaj pa se to toliko spreminja da se očetje tudi dosti vključujejo - v bistvu oba starša delata na tem. To je občutno tudi na podeželju če gledam na sebe.

95. Tudi na podeželju se kaže večja vloga očeta pri vzgoji in negi, sicer pa je to odvisno od posameznika, kako si uredi »zadeve«. Veliko vlogo pa ima tu tudi mama, kako se dogovorita z očetom, kako si razdelita to skrb za otroka/e.

DEFINIRANJE POJMOV

Enakomerna delitev dela: pod tem pojmom je mišljeno, da si partnerja skrb za otroke razdelita večinoma enakomerno, da ni dela, ki ga drug ne bi opravljal.

Tradicionalna delitev dela: takšna delitev pomeni skrb ženske za dom, gospodinjstvo in otroke, delo moža pa je omejeno na delo zunaj doma, na posestvu, njivah itd.

Vpliv zaposlitve zunaj kmetije: kadar je eden izmed staršev zaposlen zunaj kmetije, npr. v gospodarstvu, drug starš, ki je zaposlen doma, prevzame večji delež skrbi za otroke. Spol tukaj ni pomemben.

Vpliv dela na kmetiji: delo je enakomerno deljeno, edino kadar je obseg dela na kmetiji povečan, je vloga ženske pri vzgoji, varstvu in negi otrok, povečana.

Glavno skrb za otroke prevzema mama: ta usmerjenost se pojavlja pri večini parov, izstopa pa posebej pri enem, kjer je oče fizično v družini zelo malo prisoten in je zato vse, kar je povezano z otroki, na plečih ženske. Očetje so na kmetijah velikokrat odsotni zaradi dela, ženske pa so tiste, ki se bolj držijo doma in zato samoumevno prevzamejo še skrb za otroke. Eden izmed vprašanih je tudi poudaril materinski čut, zaradi katerega bi naj bila ženska bolj uspešna pri vzgoji kot pa moški.

Občasna pomoč: moški sodelujejo vsake toliko časa, ko so doma, ali pa na prošnjo ženske.

Odsotnost moškega: kot že povedano, so očetje zaradi dela na kmetiji pogosto odsotni.

Trend večjega vključevanja očetov: vprašani sicer priznavajo, da so spremembe v družinskem življenju počasnejše kot v mestih, a da so že opazne, je pa to veliko odvisno od družine do družine, kako si organizira delo.

KODIRANJE ZNOTRAJ FAZE »VLOGA OTROKA, IGRA, DELO«

<i>Vloga otroka, igra, delo</i>	
9. Ko grem jaz v štalo hraniti žvali, ona dva nahranita ovčke ali pa koziki neseta	Sodelovanje pri delu

jest pa krmila pomagata razdelit...	
10. kjer jih lahka, jih malo zmotiviraš, po eni strani zato, da ti malo miru data, da lahko svoj del opravljaš	Nemoteno opravljanje dela
11. Pa greta pod kozolec pa luščita koruzo za igro kao, ker zunaj se z igračami skoraj nič ne igrata. Imata bolj take stvari, vzameta šajtrgo pa greta buče nabirat	Igra s kmetijskim »materialom«
12. zvečer ko pridemo pa potem noter, pa imata tisto eno uro ko se večerja kuha pa pred kopianjem, takrat pa rišeta pa gledata televizijo pa se z gasilci igrata	Igra zvečer
27. Tamala ki še ni dve leti stara, še nima nalog, tavečji pa npr. sobo si že sam pospravi, pa take malenkosti, ne vem, ko se sleče nese cotke v koš za perilo, krožnik pospravi z mize.	Vsakodnevna dela
28. Ni pa določeno, kdaj ima čas za igro, je vse prepleteno s tem, kar se dela zunaj. Igra je sestavni del dneva	Preplet igre z delom
42. Zraven mene gre včasih v hlev, ima kar veselje do živali	Delo z živalmi
43. ima majhne grablje, ko je košnja gre pomagat grabit, psa pelje na sprehod	Sodelovanje
58. Pač kadar je kaj takšnega, da je lahko zraven, pa pomaga, ker ponavadi takrat vsi delamo in je nihče ne more pazit. Tako da zato jo zraven potegnemo.	Delo in varstvo
59. Med poletjem bi rekla, da je igra bolj del vsakodnevnega dela. Pač ima tiste svoje igrače, ampak hkrati pa še sodeluje. Pozimi je pa drugače, ko smo več notri, takrat ima ona svoje igralne urice.	Vpliv dela
69. Pač kar je treba naredit jim poveš, in to potem morajo naredit.	Navodila s starševske strani
70. Ampak dokler so še manjši, jim pač poskušaš to predstaviti kot igro, ne strogo kot delo.	Igra, ne delo
80. Otroci imajo nalogo, da pospravljajo svojo sobo, da mi pomagajo pri kosilu dat stvari na mizo pa z mize. Mogoče kako sesanje, vsak skrbi za svojo žival, ena hči ima želve, druga zajca. To je njihova skrb.	Rutinska dela, skrb za živali
81. Če je kakšno večje delo, potem ponavadi mož reče kaj naj kdo naredi. Igra poteka v skladu z delom na kmetiji, jih zmeraj vključujemo.	Igra skupaj z delom
101. Starejša hči, ki je stara 9 let, že lahko opravlja različna gospodinjska dela (priprava mize za kosilo, rezanje zelenjave, sesanje, čiščenje oken...). Določene stvari določiva s partnerjem oz. jaz, nekatere stvari pa si zaželi sama. Pomaga tudi v sadovnjaku pri obiranju jabolk, prav tako tudi pri pakiranju le-teh.	Gospodinjska opravila Stvar dogovora
102. Druga hči bo čez mesec in pol dopolnila 6 let, tudi ona pomaga pri določenih gosp. opravilih (priprava mize, brisanje prahu, pospravi sobo...), ravno tako pomaga pri obiranju ali pa pakiranju,	Gospodinjska dela
99. Sin bo marca dopolnil 3 leta in pri gosp. opravilih še ne pomaga, rad pa opazuje očeta pri delu s traktorjem. Igra je sestavni del vsakdana vseh treh otrok	Igra ni ločena od delovnega ritma
114. Otroci oz. hčerki pomagata pri pomoči v kuhinji, pospravljanju, sin je še malo	Zadolžitve določi

premajhen. Zadolžitve določi predvsem partnerka, včasih pa si kar sami zaželite kaj bi delali in to opravita.	partnerka ali hčerki sami
---	----------------------------------

UREJANJE IZJAV V KATEGORIJE PO KODAH

Igra je prepletena z delom na kmetiji:

9. Ko grem jaz v štalo hraniti žvali, ona dva nahranita ovčke ali pa koziki neseta jest pa krmila pomagata razdeliti...
10. kjer jih lahko, jih malo zmotiviraš, po eni strani zato, da ti malo miru data, da lahko svoj del opravljaš
11. Pa greta pod kozolec pa luščita koruzo za igro kao, ker zunaj se z igračami skoraj nič ne igrata. Imata bolj take stvari, vzameta šajtrgo pa greta buče nabirat
28. Ni pa določeno, kdaj ima čas za igro, je vse prepleteno s tem, kar se dela zunaj. Igra je sestavni del dneva
42. Zraven mene gre včasih v hlev, ima kar veselje do živali
43. ima majhne grablje, ko je košnja gre pomagat grabiti, psa pelje na sprehod
56. Pač kadar je kaj takšnega, da je lahko zraven, pa pomaga, ker ponavadi takrat vsi delamo in je nihče ne more paziti. Tako da zato jo zraven potegnemo.
59. Med poletjem bi rekla, da je igra bolj del vsakodnevnega dela. Pač ima tiste svoje igrače, ampak hkrati pa še sodeluje. Pozimi je pa drugače, ko smo več notri, takrat ima ona svoje igralne urice.
70. Ampak dokler so še manjši, jim pač poskušaš to predstaviti kot igro, ne strogo kot delo.
81. Če je kakšno večje delo, potem ponavadi mož reče kaj naj kdo naredi. Igra poteka v skladu z delom na kmetiji, jih zmeraj vključujemo.
99. Sin bo marca dopolnil 3 leta in pri gosp. opravilih še ne pomaga, rad pa opazuje očeta pri delu s traktorjem. Igra je sestavni del vsakdana vseh treh otrok

Zgolj igra:

12. zvečer ko pridemo pa potem noter, pa imata tisto eno uro ko se večerja kuha pa pred kopanjem, takrat pa rišeta pa gledata televizijo pa se z gasilci igrata

Pomoč pri vsakodnevnih opravilih:

27. Tamala ki še ni dve leti stara, še nima nalog, tavečji pa npr. sobo si že sam pospravi, pa take malenkosti, ne vem, ko se sleče nese cotke v koš za perilo, krožnik pospravi z mize.
80. Otroci imajo nalogo, da pospravljajo svojo sobo, da mi pomagajo pri kosilu dat stvari na mizo pa z mize. Mogoče kako sesanje, vsak skrbi za svojo žival, ena hči ima želve, druga zajca. To je njihova skrb.
97. Starejša hči, ki je stara 9 let, že lahko opravlja različna gospodinjska dela (priprava mize za kosilo, rezanje zelenjave, sesanje, čiščenje oken...). Določene stvari določiva s partnerjem oz. jaz, nekatere stvari pa si zaželi sama. Pomaga tudi v sadovnjaku pri obiranju jabolk, prav tako tudi pri pakiranju le-teh.
98. Druga hči bo čez mesec in pol dopolnila 6 let, tudi ona pomaga pri določenih gosp. opravilih (priprava mize, brisanje prahu, pospravi sobo...), ravno tako pomaga pri obiranju ali pa pakiranju

Navodila za delo pridejo s starševske strani:

69. Pač kar je treba naredit jim poveš, in to potem morajo naredit.

81. Če je kakšno večje delo, potem ponavadi mož reče kaj naj kdo naredi. Igra poteka v skladu z delom na kmetiji, jih zmeraj vključujemo.

Navodila za delo so stvar dogovora:

97. Starejša hči, ki je stara 9 let, že lahko opravlja različna gospodinjska dela (priprava mize za kosilo, rezanje zelenjave, sesanje, čiščenje oken...). Določene stvari določiva s partnerjem oz. jaz, nekatere stvari pa si zaželi sama. Pomaga tudi v sadovnjaku pri obiranju jabolk, prav tako tudi pri pakiranju le-teh.

111. Otroci oz. hčerki pomagata pri pomoči v kuhinji, pospravljanju, sin je še malo premajhen. Zadolžitve določi predvsem partnerka, včasih pa si kar sami zaželita kaj bi delali in to opravita.

DEFINIRANJE POJMOV

Igra je prepletena z delom na kmetiji: dnevni ritem otrok (pa tudi odraslih) je prepleten oz. soodvisen z delom, ki ga je potrebno opraviti. Otroci sodelujejo pri opravilih tudi takrat, kadar nimajo nikogar, da bi pazil nanje – v ta namen imajo svoje kmetijske pripomočke. Igra otrok poteka predvsem zunaj, v naravi, razen v zimskem času, slabem vremenu ali pred spanjem.

Zgolj igra: s tem pojmom merim na čas, ko igra ni del vsakodnevnega dela.

Pomoč pri vsakodnevih opravilih: otroke se navaja, da od majhnega pospravljajo za sabo, sodelujejo pri gospodinjskih delih, skrbijo za svoje živali.

Navodila za delo pridejo s starševske strani: otroci tukaj nimajo veliko možnosti izbire.

Navodila za delo so stvar dogovora: kaj in kako storiti je stvar dogovora med starši, predvsem mamami, in otroki.

KODIRANJE ZNOTRAJ FAZE »SPOMINI NA NOSEČNOST IN POROD; POPORODNE STISKE«

<i>Pogledi in spomini na nosečnost in porod; poporodne stiske</i>	
14. Imam lepe spomine na ženino nosečnost. Strahov kako se bom spopadal z vzgojo, nisem imel.	Lepi spomini Brez strahov
15. Sva se že prej pogovarjala kakšen način vzgoje bova imela, malo itak debatiraš, kako se obnašat, drugače pa ne	Predhodni pogovori
29. Lepi spomini na nosečnost. Mogoče so bile majhne stiske, ampak da bi se tega točno spomnila, to pa ne	Lepi spomini
31. Pri porodu je bil zraven, mislim da je bila njegova želja, čeprav je bilo to bolj avtomatsko, se nisva kaj veliko okrog tega pogovarjala. Jaz spoštujem tudi če ne bi šel, v redu, je pa zelo fajn, da je zraven, čeprav naredit neki veliko ne more, ampak ti je pa v oporo.	Partner prisoten pri porodu
32. Po porodu nisem delala, sem imela kar lepo porodniško. Glede poporodnih	Ni delala po porodu

stisk se mi takrat ni zdelo, da bi jih imela, ko pa sedaj tuhtam nazaj, se mi pa zdi, da sem jih pa imela malo, ker dojeti nisem mogla	Nekaj poporodnih stisk
44. Spomini na nosečnost so super, lepi, sva jo že v trebuščku božala. Je že bila cartika. Ni me bilo nič strah pa tud o tem ni bilo govora o tem, kako bova vzgajala. Je bilo kar sproti, bila je prvi otrok, in sva si mislila, kar bo bo. Ni bilo nobene nervoze.	Super spomini Brez strahov in pogovorov
60. Delala nekaj hudo nisem, pač te vsakdanje stvari v hiši, včasih kaj malega zunaj, ampak imam v redu partnerja, razumevajočega, da me ni silil delati.	Ni delala po porodu
61. Sva tudi skupaj hodila na preglede, bil je tudi pri porodu.	Sodelovanje partnerja že v nosečnosti
62. Ja mogoče bi pa res bilo čudno, če bi tule še potem pol leta skozi ležala notri pa se smilila sama sebi. Ne gre to...so še vedno stvari, ki jih moreš naredit, tako da v nekem določenem času se moraš spraviti k sebi.	Stigmatizacija stisk
71. Moji spomini so lepi. Ni bilo nobenih problemov ali strahov, pa tudi se nisva pogovarjala o vzgoji. Pri porodu nisem bil.	Lepi spomini Ni bil pri porodu
82. Čeprav jaz sem trikrat bila noseča in sem delala, ne ravno tista težka dela, ampak kar sem pa lahko, sem pa delala.	Opravljala dela kljub nosečnosti
83. Kakšnih stisk nisem imela, sem zelo mirno preživela, čeprav je med starejšima zgolj eno leto razlike, ampak sem bila pripravljena na to.	Pripravljenost na starševstvo
84. Na preglede in to sem jaz sama hodila. Že čisto od začetka sem imela vse, kar se tiče otrok, sama. Tudi pri porodu ni bil.	Odsotnost partnerja pri pregledih in porodu
85. Poporodnih stisk nisem imela, se mi pa zdi, da tiste, ki jih imajo, niso dovolj pripravljene. Je pa res, da ženska na kmetiji nima kaj veliko časa za razmišljat o tem	Poporodne stiske kot »izbira«
100. Nosečnost je potekala brez problemov (razen tretjič, ko sem morala zadnje tri mesece malce bolj počivati). Spomini so krasni, mogoče sem si kdaj zaželela malce miru, saj se na kmetiji vedno kaj dogaja. Med nosečnostjo sem opravljala, kolikor sem lahko, vsa dela, razen kakšnega dvigovanja.	Krasni spomini Želja po miru Delo
101. Partner ni bil prisoten, ker je tako želel.	Ni bil prisoten
102. Po porodu sta mi zelo veliko pomagali mama in tašča, prav tako pa tudi partnerjeva stara mama. Poporodnih stisk in depresij nisem doživljala.	Pomoč ženskih sorodnic

UREJANJE IZJAV V KATEGORIJE PO KODAH

Prijetni spomini:

14. Imam lepe spomine na ženino nosečnost. Strahov kako se bom spopadal z vzgojo, nisem imel.

29. Lepi spomini na nosečnost. Mogoče so bile majhne stiske, ampak da bi se tega točno spomnila, to pa ne

44. Spomini na nosečnost so super, lepi, sva jo že v trebuščku božala. Je že bila cartika. Ni me bilo nič strah pa tud o tem ni bilo govora o tem, kako bova vzgajala. Je bilo kar sproti, bila je prvi otrok, in sva si mislila, kar bo bo. Ni bilo nobene nervoze.

71. Moji spomini so lepi. Ni bilo nobenih problemov ali strahov, pa tudi se nisva pogovarjala o vzgoji. Pri porodu nisem bil.

100. Nosečnost je potekala brez problemov (razen tretjič, ko sem morala zadnje tri mesece malce bolj počivati). Spomini so krasni, mogoče sem si kdaj zaželela malce miru, saj se na kmetiji vedno kaj dogaja. Med nosečnostjo sem opravljala, kolikor sem lahko, vsa dela, razen kakšnega dvigovanja.

Delo kljub nosečnosti:

82. Čeprav jaz sem trikrat bila noseča in sem delala, ne ravno tista težka dela, ampak kar sem pa lahko, sem pa delala.

100. Nosečnost je potekala brez problemov (razen tretjič, ko sem morala zadnje tri mesece malce bolj počivati). Spomini so krasni, mogoče sem si kdaj zaželela malce miru, saj se na kmetiji vedno kaj dogaja. Med nosečnostjo sem opravljala, kolikor sem lahko, vsa dela, razen kakšnega dvigovanja.

Priprave pred porodom:

15. Sva se že prej pogovarjala kakšen način vzgoje bova imela, malo itak debatiraš, kako se obnašat, drugače pa ne

Prisotnost partnerja:

31. Pri porodu je bil zraven, mislim da je bila njegova želja, čeprav je bilo to bolj avtomatsko, se nisva kaj veliko okrog tega pogovarjala. Jaz spoštujem tudi če ne bi šel, v redu, je pa zelo fajn, da je zraven, čeprav naredit neki veliko ne more, ampak ti je pa v oporo.

61. Sva tudi skupaj hodila na preglede, bil je tudi pri porodu.

Odsotnost partnerja:

71. Moji spomini so lepi. Ni bilo nobenih problemov ali strahov, pa tudi se nisva pogovarjala o vzgoji. Pri porodu nisem bil.

84. Na preglede in to sem jaz sama hodila. Že čisto od začetka sem imela vse, kar se tiče otrok, sama. Tudi pri porodu ni bil.

101. Partner ni bil prisoten, ker je tako želel.

Pomoč sorodnikov:

102. Po porodu sta mi zelo veliko pomagali mama in tašča, prav tako pa tudi partnerjeva stara mama. Poporodnih stisk in depresij nisem doživljala.

Ni delala po porodu:

60. Delala nekaj hudo nisem, pač te vsakdanje stvari v hiši, včasih kaj malega zunaj, ampak imam v redu partnerja, razumevajočega, da me ni silil delati.

Stiske po porodu:

32. Po porodu nisem delala, sem imela kar lepo porodniško. Glede poporodnih stisk se mi takrat ni zdelo, da bi jih imela, ko pa sedaj tuhtam nazaj, se mi pa zdi, da sem jih pa imela malo, ker dojeti nisem mogla.

Stigmatizacija poporodnih stisk in depresij:

62. Ja mogoče bi pa res bilo čudno, če bi tule še potem pol leta skozi ležala notri pa se smilila sama sebi. Ne gre to...so še vedno stvari, ki jih moreš narediti, tako da v nekem določenem času se moraš spraviti k sebi.

85. Poporodnih stisk nisem imela, se mi pa zdi, da tiste, ki jih imajo, niso dovolj pripravljene. Je pa res, da ženska na kmetiji nima kaj veliko časa za razmišljat o tem.

DEFINIRANJE POJMOV

Prijetni spomini: vsi vprašani (tako ženske kot moški) imajo na svojo oz. partneričino nosečnost lepe spomine. Večinoma je to obdobje minilo brez strahov, če pa so bili, je bil partner oz. partnerka tista, s katerim se je vprašani pogovoril. Ena izmed vprašanih si je v tem obdobju želela več miru, da bi lahko bolj v miru počivala.

Delo kljub nosečnosti: ženske so tudi v obdobju nosečnosti opravljale dela na kmetiji. Sicer so se izogibale težkih del, npr. dvigovanja, a so bile vseeno aktivne.

Priprave pred porodom: partnerja sta se pred porodom pogovarjala o načinu vzgoje otroka.

Prisotnost partnerja: dva od štirih partnerjev sta bila prisotna pri porodu in pri pregledih tekom nosečnosti. Ena izmed vprašanih je poudarila, da ji je partnerjeva prisotnost veliko pomenila, saj ji je nudil oporo.

Odsotnost partnerja: dva od štirih partnerjev pri porodu nista prisostvovala, na svojo željo. Ena izmed vprašanih je poudarila, da je bila že od spočetja otroka naprej, za vse preglede oz. za vse, kar je povezano z otroki, sama.

Pomoč sorodnikov: ena izmed vprašanih je izpostavila pomoč ženskih sorodnic, mame, tašče ter partnerjeve stare mame v obdobju po porodu, predvsem pri gospodinjskih delih.

Ni delala po porodu: vprašana je izpostavila, da po porodu poleg gospodinjskih del in kakšne stvari zunaj, ni preveč delala; v pomoč ji je bil razumevajoč partner.

Stiske po porodu: ena izmed vprašanih je povedala, da se ji, če pogleda nazaj, sedaj zdi, da je zaradi nezmožnosti dojenja trpela lažjo obliko poporodnih stisk.

Stigmatizacija poporodnih stisk in depresij: dve izmed vprašanih sta mnenja, da si kmečka ženska, predvsem zaradi velikega obsega dela, ne more privoščiti, da bi trpela za poporodnimi stiskami. Depresije so bile tukaj

označene kot izbira in ne kot zdravstvena težava, zato je od posamezne ženske odvisno, ali bo za njimi trpela ali ne.

KODIRANJE ZNOTRAJ FAZE »KORIŠČENJE OČETOVskega DOPUSTA«

<i>Koriščenje očetovskega dopusta</i>	
16. Očetovski dopust jaz ne morem koristit. Ker tud če bi ga imel, si ga ne morem vzeti, itak moraš kravam dat jesti, ne morejo še krave imet dopusta.	Nezmožnost koriščenja
17. Čeprav jaz, ko je bil še peb majhen, sem dal glih odpoved v službi in sem tak naredi, da sem še pokuril tistih devetdeset dni, sem bil še prijavljen v firmi tako da se potem izkoristil ker drugače ne bi mogel	Priložnostno koriščenje dopusta
46. Očetovski dopusti sem koristil, teh 15 dni, ko je plačanega, ostalega pa ne. O tem, kaj mi pripada kot očetu sem izvedel na socialni. Prvi teden, ko sem imel dopust, bi rekel, da sem bil skoraj skozi zraven. Drugi teden pa bolj tak, malo sem malo tja.	Koristil plačani del dopusta Del dopusta izkoristil za druge stvari
47. če si zaposlen na kmetiji, nimaš variante, da koristiš očetovski dopust,	Ne moreš koristiti dopusta
48. Živali in delo ne morejo čakati, ko je tisti čas, da ga je treba opraviti ga je treba, ne glede na to, ali imaš v službi dopust ali ne.	Vežanost na delo
72. Vedel sem, da mi pripada očetovski dopust, ampak ga nisem izkoristil. To sem izvedel od partnerke.	Neizkoriščen dopust
112. Očetovski dopust sem izkoristil, seveda pa sem moral opravljati tekoča dela na kmetiji, drugače ne gre.	Koriščenje dopusta hkrati z delom

UREJANJE IZJAV V KATEGORIJE PO KODAH

Nezmožnost koriščenja očetovskega dopusta:

16. Očetovski dopust jaz ne morem koristit. Ker tud če bi ga imel, si ga ne morem vzeti, itak moraš kravam dat jesti, ne morejo še krave imet dopusta.

17. Čeprav jaz, ko je bil še peb majhen, sem dal glih odpoved v službi in sem tak naredi, da sem še pokuril tistih devetdeset dni, sem bil še prijavljen v firmi tako da se potem izkoristil ker drugače ne bi mogel.

47. če si zaposlen na kmetiji, nimaš variante, da koristiš očetovski dopust,

48. Živali in delo ne morejo čakati, ko je tisti čas, da ga je treba opraviti ga je treba, ne glede na to, ali imaš v službi dopust ali ne.

Koriščenje plačanega dela dopusta:

46. Očetovski dopusti sem koristil, teh 15 dni, ko je plačanega, ostalega pa ne. O tem, kaj mi pripada kot očetu sem izvedel na socialni. Prvi teden, ko sem imel dopust, bi rekel, da sem bil skoraj skozi zraven. Drugi teden pa bolj tak, malo sem malo tja.

Koriščenje dopusta s hkratnim opravljanjem tekočih del:

112. Očetovski dopust sem izkoristil, seveda pa sem moral opravljati tekoča dela na kmetiji, drugače ne gre.

Očetovski dopust neizkoriščen:

16. Očetovski dopust jaz ne morem koristit. Ker tud če bi ga imel, si ga ne morem vzet, itak moraš kravam dat jesti, ne morejo še krave imet dopusta.

72. Vedel sem, da mi pripada očetovski dopust, ampak ga nisem izkoristil. To sem izvedel od partnerke.

DEFINIRANJE POJMOV

Nezmožnost koriščenja očetovskega dopusta: očetje poudarjajo, da kmetje oz. zaposleni na kmetijah težje izkoristijo očetovski dopust kot pa očetje, zaposleni npr. v pisarni. Delo na kmetiji ne more počakati, saj je od njega odvisno njihovo preživetje (živino je potrebno dnevno nahraniti, travo je potrebno pokositi ob določenem datumu...).

Koriščenje plačanega dela dopusta: eden izmed očetov, ki je zaposlen zunaj kmetije, je izkoristil 15 dni plačanega očetovskega dopusta.

Koriščenje dopusta s hkratnim opravljanjem tekočih del: čeprav je koristil dopust, je tekoča dela na kmetiji vseeno opravljal.

Očetovski dopust neizkoriščen: eden izmed intervjuvancev očetovskega dopusta ni izkoristil, drugi pa ga je zaradi speta okoliščin pri prvem otroku lahko, sedaj pa ga ne bi več mogel.

KODIRANJE ZNOTRAJ FAZE »PRIDOBIVANJE INFORMACIJ O PRAVICAH IN DELO S KRAJŠIM DELOVNIM ČASOM«

<i>Pridobivanje informacij o pravicah, ki izhajajo iz zavarovanja za starševsko varstvo in delo s krajšim delovnim časom</i>	
33. Informacije o porodniški sem dobila večinoma na internetu, pa pri pogovorih z ostalimi mamicami.	Internet Pogovori
34. razmišljam o delu s krajšim delovnim časom, ker sedaj sem na borzi, pa če bi bila kakšna opcija, da bi kje dobila službo za štiri ure, da bi bilo fajn. Sploh kar se turizma tiče bi bilo to idealno.	Krajši delovni čas je opcija
63. Informacije sem dobila na centru pa v službi.	CSD služba

64. Krajši delovni čas bi mi prišel prav, ampak trenutno to ni opcija v službi.	Krajši delovni čas ni možnost
87. Informacije sem dobila na socialni pa v pogovoru s prijateljicami. Sem pa želela it delat samo za štiri ure, pa so mi v službi rekli, da bom delala od štirih popoldne pa do osmih zvečer. Tega pa nisem sprejela.	CSD, pogovori Neugodni pogoji za koriščenje delovnega časa
103. Informacije sem dobila na CSD in na ZZS.	CSD ZZS
104. Sem pa že razmišljala tudi o pravici do krajšega delovnega časa, vendar se še moramo malce pogovoriti.	Razmišljanje o krajšem delovnem času

UREJANJE IZJAV V KATEGORIJE PO KODAH

Neformalni viri informacij:

33. Informacije o porodniški sem dobila večinoma na internetu, pa pri pogovorih z ostalimi mamicami.

87. Informacije sem dobila na socialni pa v pogovoru s prijateljicami. Sem pa želela it delat samo za štiri ure, pa so mi v službi rekli, da bom delala od štirih popoldne pa do osmih zvečer. Tega pa nisem sprejela.

Formalni viri informacij:

63. Informacije sem dobila na centru pa v službi.

87. Informacije sem dobila na socialni pa v pogovoru s prijateljicami. Sem pa želela it delat samo za štiri ure, pa so mi v službi rekli, da bom delala od štirih popoldne pa do osmih zvečer. Tega pa nisem sprejela.

103. Informacije sem dobila na CSD in na ZZS.

Krajši delovni čas zaželen:

34. razmišljam o delu s krajšim delovnim časom, ker sedaj sem na borzi, pa če bi bila kakšna opcija, da bi kje dobila službo za štiri ure, da bi bilo fajn. Sploh kar se turizma tiče bi bilo to idealno.

64. Krajši delovni čas bi mi prišel prav, ampak trenutno to ni opcija v službi.

104. Sem pa že razmišljala tudi o pravici do krajšega delovnega časa, vendar se še moramo malce pogovoriti.

Neugodni pogoji za koriščenje krajšega delovnega časa:

87. Informacije sem dobila na socialni pa v pogovoru s prijateljicami. Sem pa želela it delat samo za štiri ure, pa so mi v službi rekli, da bom delala od štirih popoldne pa do osmih zvečer. Tega pa nisem sprejela.

DEFINIRANJE POJMOV

Neformalni viri informacij: gre za pridobivanje informacij po kanalih, ki niso v pristojnosti državnih služb. Gre predvsem za pogovore s prijateljicami, ostalimi mamicami in brskanje po internetu.

Formalni viri informacij: to sta predvsem Center za socialno delo in pa Zavod na zdravstveno zavarovanje Slovenije.

Krajši delovni čas zaželen: Intervjuvanke razmišljajo o delovnem času, saj pravijo, da bi »jim prišel prav«. Eni bi prišel prav predvsem zaradi širjenja ponudbe turizma na kmetiji. Ena o pravici razmišlja, a se je potrebno o tem še pogovoriti, druga pa bi to pravico izkoristila, če bi imela v službi možnost.

Neugodni pogoji za koriščenje krajšega delovnega časa: Intervjuvanka je imela možnost za delo s krajšim delovnim časom, a se zanjo ni odločila, ker bi tako delala zgolj popoldne, od štirih do šestih, kar pa njej ne ustreza.

10 Povzetek

Raziskava je pokazala, da kmečko okolje in prebivalstvo ni več tako ločeno od mesta kot nekoč. Ravno tako se družbene spremembe, kot tudi spremembe v očetovstvu in materinstvu, odražajo v življenju kmečkih družin.

Razlike so vidne že v presledku ene generacije, predvsem se je spremenil odnos do otrok. Ti so danes bolj kot prej v središču pozornosti, namenjeno jim je več časa, imajo pa tudi več materialnih dobrin kot njihovi starši v otroških letih. Večja pozornost do otrok, ki je značilnost protektivnega otroštva, je vidna tudi na podeželju.

Spreminjata pa se tudi vlogi matere in očeta. Čeprav je pri večini vprašanih imela glavno vlogo pri njihovi vzgoji mama in je bil oče bolj kot ne avtoriteta, se danes slika rahlo spreminja. Očetje se v večji meri vključujejo v vzgojo in varstvo otrok kot nekoč, še vedno pa ostaja mati tista, ki opravi največ vzgojnega in skrbstvenega dela. Delitev družinskega dela tako še vedno ostaja spolno obeleženo, kljub večji participaciji očetov, ki pa v več primerih ostaja zgolj na ravni prijetnejših opravil, kot so igra z otrokom, branje zgodb in drugo in je tako oče bolj pomočnik materi kot pa njen enakovredni »sodelavec«.

Igra kmečkih otrok poteka v večini časa na prostem in ni ločena od tekočega dela na kmetiji. Otroci so vključeni v delo in se tako že od majhnih nog navajajo na ritem dela na kmetiji, čeprav bolj preko igre in manj strogo kot nekoč. Otrokom se ravno tako ne dodeljuje več pretirano odgovornih in nevarnih del.

Ženske med nosečnostjo opravljajo dela na kmetiji, izogibajo pa se fizično napornim delom. Po porodu si lahko privoščijo počitek, ne pa tudi poporodnih depresij, ki bi zahtevale daljši počitek.

Očetje na kmetijah težko koristijo očetovski dopusti, tistim, ki pa so zavarovani kot kmetje pa je koriščenje pravzaprav onemogočeno. Delo na kmetiji ne more čakati in ga je potrebno opraviti, ne glede na to, ali ima oče dopust ali ne. Ravno tako pa očetje, ki so zaposleni izven kmetije in to pravico lažje izkoristijo, v obdobju koriščenja dopusta opravljajo tudi tekoča dela na kmetiji ali pa dela, ki jih drugače zaradi pomanjkanja časa ne morejo.

Vprašani so večino informacij o pravicah, ki izhajajo iz zavarovanja za starševsko varstvo dobili pri državnih institucijah, kot sta CSD in ZZS, ali pa iz pogovorov in brskanja po spletu. Delo s krajšim delovnim časom bi raje koristile ženske, a se nobena, bodisi iz subjektivnih ali objektivnih razlogov za to še ni odločila.